

obligatoria. quia quasi obligaret ad impossibile. sed vinct regularē vitā: que essentialit̄ consistit in p̄dictis tribu vel fm q̄ in regula ponunt̄. put dicitur de mens in. d. de. q̄ ad p̄silia euāgelica fratres minores tenent̄ vt ad p̄cepta vel vt ad consilia. put ponuntur in dicta regula.

¶ Quid de his que lucrā monachus fugitiuus seu apostata. Rñ. totū monasterio suo lucratur. xvij. q. ij. abbates. etiaz fm Inno. si vetante monasterio acquirit. vt. ff. de acquir. re. do. l. etiā. S; fm eundē si monach⁹ sit eictus: ea q̄ lucrā: nulli acq̄rit. nec valet contractus eius. Et addit. possit tamē dici q̄ acquirit ep̄o: a cui⁹ iurisdictione nō est absolutus.

¶ Vt religiosi succedāt in bonis parentū. Rñ. quo ad fr̄es minores nō. per de. exiui. de v. si. Alij vō sic. aut ex regula. aut ex p̄uilegio. nec p̄ntes possunt eos exheredare: q̄uis dūz laici fuerint in causam ingratitudinis incidissent. vt. l. de epi. r. de. l. deo nobis. xix. q. iij. c. si. Religiosis p̄cipit in virtute obediētie. vt sub interminatione maledictionis eterne ne in sermonib⁹ detrahant p̄lati: vel retrahant aliquos ab ecclesiā suā frequētia vel indulgētiā indiscretas p̄nunciant. r. ne retrahant testatores a restitutionib⁹ vel legatis matricibus ecclesijs fideis. nec legata vel debita aut male ablata incerta: sibi vel sui ordinis fratrib⁹ vel cōuentibus in p̄iudiciū alioz fieri vel erogari. p̄uerent. Nec absoluāt quēq̄ in casib⁹ reseruat̄s pape vel ep̄o. hec in de. religiosi. de p̄uileg. r. tibi dicit glo. sup v. alioz p̄iudiciū. i. quib⁹ dare debebant vel dare volebant. Archi. autē flo. in sum. hoc limitat: q̄n religiosus hoc facit ex odio vel malivolētia. Secus si facit vt sibi vel amico suo magis p̄uideatur q̄ illi. puta. testator voluit legare tibi. l. et ego rogo vt leger. magis mihi vel alteri p̄sone mihi dilecte. r. ille sic facit: talis fm Be. de pal. in q̄rto. nulli tenet. quia nulli auferē suū. Mā illi nullū ius erat acquisitū. quia nemini facit iniuriā q̄ vitur iure suo. hec ille. licet frater Aluarus teneat q̄ peccet mortalit̄ r. q̄ teneat ad restitutionē.

¶ An autē papa possit disp̄sare in voto cōtinentie vel religionis. vide s. Papa.

¶ Vtrū religiosus factus ep̄s absoluatur a voto paupertatis r. obediētie. Rñ. fm Tho. sicut nō absoluatur a voto cōtinentie: ita nec a voto paupertatis. quia nihil debet h̄ie tanq̄ p̄uileg. sicut disp̄sator bonoz ecclesie. S; nō absoluat a voto obediētie s; p̄ accidens obedire nō tenet. si superiorē nō habeat. sicut r. abbas monasterij. q̄ tū nō est a voto obediētie absolutus.

¶ Vtrū religiosus possit esse iudex. Rñ. simplex religiosus iudex eē nō p̄t. vt. ff. de iudi. l. cū p̄tor. in glo. Guardiani autē minoz vel p̄ores p̄dicatoz bene p̄nt esse indices delegati. Juxta nō. p. doc. in c. statutū. de rescriptis. li. vj.

¶ An autē religiosi possint esse arbitri vel arbitratores. vide s. Arbitr.

¶ Vtrū religiosus possit esse executor testamētoz. Rñ. si est ordinis minoz nō p̄t esse executor te-

stamentoz s; bene p̄t cōsulere. vt in de. exiui. de v. si. Si autē est alterius ordinis nō p̄t nisi super hoc petita licentia r. obrenta a superiore suo. vt extra de testa. religiosus. li. vj. talis q̄z etiā si sit exempr⁹ vel p̄lati tenet reddere rōnē ordinario. r. ordinarius tenet exigere. vt in de. religiosi. de testamento. Adde tū p̄dicis q̄ ad fr̄es minores qd̄ notat Bar. in tractatu minoraz. vbi dicit. q̄ fr̄es minores nō p̄nt esse executores q̄ vice heredū sustinent. Idē quādo distributio pecunie est fienda in alios a suis ordinib⁹. Secus si relinquere pecunia distribuēda in necessitates frat̄ū arbitrio talis fr̄is. q̄ tale executionis officiū implere p̄t bere de sponte soluēte. Fiet em̄ administratio pecunie p̄ executores alios vel heredes. Et ipse frat̄ arbitrat̄. Hoc em̄ statui eoz nō repugnat. Et rationes de. exiui. cessant. Idem dicit pecunia sit distribuēda in sorores r. moniales monasterioz q̄ regunt p̄ ipsos fr̄es. Et benedictus. xij. in cōstitutionib⁹ ordinis hoc videt̄ exp̄mere. Idē dicens dū est q̄ sola p̄sonaz electio ē fienda. Mā q̄nq̄ committit̄ eis aliqd̄ executionis officiū. in quo nullum litigiū r. nulla pecunie disp̄satio: seu administratio vertit̄. Verbi gr̄a. q̄. x. flo. expendant in. x. pauperib⁹. videlicet vn⁹ florenus p̄ ql̄bet. r. q̄ tales pauperes eligant p̄ fr̄es minores. Sic em̄ nullum fiet litigiū. Itē nulla distributio pecunie. Mā testator ipse distribuit. s; p̄ frat̄ē fiet sola electio p̄sonaz. Et in hoc casu etiā cessant rōnes de. Item ex hoc nullū ius fratrib⁹ ipsis acquiritur. Ista em̄ noiatio est meri facti. Qd̄ p̄z quia cadit in depotatū. q̄ non est capax eoz q̄ sunt iuris ciuilis. vt in l. cū p̄. §. p̄. ff. de le. ij. Hoc em̄ si fidelit̄ sit tut⁹. Ipsi em̄ p̄ter secreta q̄ audiūt in p̄fessionib⁹ melius cognoscūt paupes verecūdos q̄ alij. nec hoc est malū: nec h̄z sp̄m mali. In alijs autē executionib⁹ p̄nt fr̄es dare cōsiliū: siue determinate: siue indefiniate petat̄ siue de p̄sone siue de q̄ntitate nisi talis esset ingressurus religionē eoz. q̄ p̄ regulam eoz nō p̄nt eis dare cōsiliū. s; ad deū timētes eum mittant.

¶ An autē cui executio r. distributōnis officiū est iniunctū in testamēto cū cōsilio frat̄ū minoz debeat eoz p̄siliū in q̄rere. Rñ. q̄ aut testator iniūxit q̄ fiat cū cōsilio frat̄ū. eo casu q̄ ipsi fr̄es nō p̄nt eē executores. r. de vbanitate dz eoz cōsiliū requirit̄ non de necessitate. Aut eo casu q̄ ipsi fr̄es p̄nt esse executores: tūc debet eoz cōsiliū req̄ri. Non ob. l. ticiū r. meuiū. ff. de admi. tu. q̄ ibi loquit̄ in tutore cui⁹ p̄rās est a lege. l. z. testatore def. hic loq̄mur in executore cui⁹ p̄rās est ab hoīe sicut p̄rās p̄curatoris. hec Bar. vbi s. Vide s. in. c. Consiliū. de hac materia.

¶ Quid autē si religiosus fuit creatus executor. et executus est absq̄ cōsensu superioris. An gesta p̄ eū valeant. Dic fm Sede. de se. q̄ valent. licet nō consentiat superior. dū modo nō p̄dicat. Mirabile dictum. Et dū an. de hoc facit maximū festū. Idē Lud. ro. in suis singularib⁹. Sed hoc videt̄ p̄tra determinata p̄ doc. in. c. ij. de testa. li. vj. vbi habet

q̄ acceptatio officij executionis vel executio facta p̄ religiosum nō petita ⁊ obtenta licentia sup̄ioris est ip̄o iure nulla. **Mā** negatiua p̄cedens verbuz potest put̄ ēt̄ ibi reddit actū de iure impossibilē. ⁊ necessitate importat. vt vult glo. in regula. p̄or. in. vj. **Nec** fm̄ glo. in de. j. de testa. sufficit licentia tacita. **Bar.** tñ in. l. vniuersis. **A.** de cu. li. x. videt̄ tenere dictā opinionē. videlicet q̄ facta executio teneat. **De** hac materia vide infra **Restitutio. xv.** ⁊ **Testamentū. iij.**

An autē guardianus vel prior q̄ suis subditis possunt dare hanc licentiā: teneant ipsi si deputet̄ executores petere licentiā ⁊ a suis sup̄iorib⁹? **Vide** supra in simili **Excōicatione. xvj.** **Et** eadē questio formari p̄t q̄ p̄dicti guardiani minorū p̄stituntur arbitratores sine licentiā suoz sup̄iorū. **An** gesta p̄ eos teneant. **Et** per p̄dicta p̄t dici q̄ sic. ex q̄ subditis suis p̄dicti guardiani p̄nt dare licentiā. **Mā** si alijs tribuunt velle: etiā ipsi habebūt velle. **Ideo** etiā religiosus subditus p̄dicta non p̄t fm̄ doc. p̄cipue fm̄ dictū **Ludo.** q̄ nō habet velle. sed velle suū dependet a voluntate plati sui. **xij. q. j. c.** nō dicatis. ⁊ fm̄ **Zab.** in de. j. de testa. sup̄ior ibi accipit p̄o sup̄iore immediato.

Religio. ij. quo ad ingressum. **Utrū** adultus ingressus religionē possit ad seculū redire. vide s̄. **Monachus.** **Et** multa alia que pertinent ad hanc materiam.

Utrū seruus possit ingredi vel recipi in religionem. **Rū.** nō p̄t ingredi nec debet recipi siue sciat̄ q̄ sit seruus: siue sit p̄sona incognita. ⁊ nesciat̄ vtrum sit seruus vel liber. **Et** si ingressus fuerit. ⁊ infra triennū pet̄ a dño suo. debet reddi cū oib⁹ que attulit. **Fide** tñ accepta de impunitate ipsius. **Post** v̄o triennū repeti nō p̄t: nisi esset tālonge q̄ inueniri nō posset. **xvij. q. ij. si q̄s incognit⁹.** **Et** currit dictū tēpus a tpe sc̄ie dñi. **Et** hec intelligere ra in omni genere seruoꝝ etiā si sint coloni. originarij. siue acripticij. de quib⁹ infra dicet̄ **Seruus p̄mo.**

Quid si seruus ingressus monasteriū recipitur ad p̄fessionē ante dictuz terminū. **Rū.** fm̄ **Ray.** credo q̄ debet remanere in ordine. ⁊ monasteriuz debet satisfacere dño. q̄ fuit in culpa in recipiēdo. vel dic q̄ si nō erat incognit⁹ ⁊ p̄bat forte p̄ falsos testes q̄ esset liber. d̄z restitui dño si petat. vt ex de ser. nō or. c. de seruoꝝ. cōcoꝝ. **Mo.** ⁊ idem fm̄ eodē si al̄s dolose intrauit religionē. sciens se fuisset. **Secus** si bona fide putabat se liberū.

Quid si talis post factā p̄fessionē fuerit dño restitutus ⁊ postea manumissus sit. nunq̄d teneat̄ redire ad monasteriū. **Rū.** fm̄ **v̄y. q̄ sic.** q̄ q̄ntuz in eo ē monachus fuit. vide supra **Impedimentū tertio.**

Utrū obligati ad rōcinia possint recipi ad religionē. **Rū.** si sunt obligati ad rōcinia reipublice. nō sunt recipiendi. **di. iij. legē.** **S̄z** si obligati sunt ad rōcinia pauatoꝝ. honestū est q̄ p̄uis de rōc-

nij se expediant. nō autē est necessarium fm̄ glo. **Ray.**

Utrū ille q̄ est obligatus ad aliq̄d soluendum possit ingredi religionē. **Rū.** fm̄ **Ray.** p̄t. nō obstante obligatione vel iuramēto. dūmodo non ex leuitate vel intentione subtrahendi debitū hoc faciat. **h̄** ex charitatē seruoꝝ. **Nec** facit iniuriā creditori. q̄ excusat̄ auctē sp̄s sancti: cui nemo resistere p̄t. ex de regula. c. licet. **h̄** monasteriū tenet satisfacere de his que cōtulit monasterio. **xix. q. iij. si quā mulier.** **Si** tñ post ingressum religionis: monasteriū occasione eius aliq̄d acq̄reret. puta. p̄ successio nem hereditariā vel donationē. siue ex testamēto teneret monasteriū q̄ntū illud esset. ⁊ non plus. **ar. d. c. si q̄. cōcoꝝ. Inno. ⁊ Hostiē.** **Poterit** etiā vt ait **Ray.** in monasterio existens scribere. vel aliud hō nestum opus facere ad liberandū se: dūmodo nō negligat p̄ter hoc diuinū officiū. **xij. q. j. clericus.** nec impediat in aliq̄ ab obseruantia regulari. i. ab obsequijs regule: cui semp̄ est astrictus. **Ideo** ad p̄dictā solutionē nō tenet fm̄ **vl.** **Et** hoc vltimū videt̄ verius vt ad aliquā opationē nō teneat. nisi forte p̄ter vitanduz scandalū. **Ide** dic de eo q̄ est obligatus ad aliq̄d faciendū. si aliq̄d detulit monasterio satisfaciāt. **Aliter** nō videt̄ obligari ad laborandū. vt dictū ē. **Ide** tenet **Archi. flo.** **De** hōe infra **Restitutio vltimo.**

Utrū rector q̄ iurauit regere ciuitatē p̄ annū sine magister q̄ iurauit legere vel capellan⁹ q̄ iurauit seruire in capellania possint ingredi religionē. **Rū.** fm̄ **Ray. sic.** **Nō** etiā iuramētū violat. q̄ illd̄. in melius cōmutat: ex de iureiur. puenit. **el. ij. Idē Inno. ⁊ Hof.** **Mo.** q̄z addit cōsulo q̄ prius ipeat qd̄ p̄misit. ex de iureiur. c. debitor. **hoc** etiā tū? esset nisi ab illo vel illis quib⁹ iurauit possit licentiā obtinere. tñ hoc videt̄ consiliū. **Mā** statim p̄t intrare religionē nō obstante iuramēto. vt notat **p̄noꝝ. in. c. cōmissuz. de spon.** vbi dicit de illo q̄ iurauit p̄bere p̄ verba de p̄sent: q̄ sine peccato p̄t nō p̄bere ⁊ intrare religionē. **h̄** p̄bere est de cōsilio nē notet̄ p̄iurio quo ad vulgī opinionē.

Utrū p̄ter obsequia pentū debeat q̄s retrahi ab ingressu religionis. **Rū.** fm̄ **Zbo.** in quolibet. **Aliē** dicendū est de illo q̄ nondū religionē intrauit. ⁊ aliē de illo q̄ iam in religionē p̄fessus est. qui etiā nōdū intrauit si videt̄ patrē suū in magna necessitate ⁊ cui p̄ aliū subueniri nō possit. nō debet religionē intrare. **h̄** debet ministrare pentib⁹: maxime si absq̄ piculo peccati possit in seculo remanere. **Si** v̄o p̄ aliū possit pentib⁹ suis ministrare. p̄t si vult religionē intrare. **Postq̄** v̄o aliq̄s est in religionē p̄fessus mortuus ē mundo. vñ p̄ spirituale mortē deobligat̄ a cura impēdēda pentib⁹ sicut etiā deobligat̄ p̄ mortē corporalem. **Et** idō nō peccat. nec p̄ceptū aliq̄d agit si i claustro maneat sub p̄cepto plati. pentū administratōe p̄termissa. **Item** fact⁹ ē impotēs ad reddēdū debitum ministeriū absq̄ p̄pria culpa. d̄z tñ q̄ntū p̄t salua ordinis obediētia satbagere. vt p̄ se vel p̄ aliū suis pentib⁹ subueniat si in necessitate fuerint.

sed tamē monasterio reformato: necesse habet exire: aut regulam profiteri et seruare. d. c. super eo. Et hoc facit p̄ istis conuentualibus et monialibus large vite.

An autē maior pars cōuentus possit reformare regulā antiquitus institutā inuita minorū pte? Vide supra Lex.

Religio. iij. quo ad votum ingrediendi.

Utrum pueri possint se obligare voto religionis. Vide s̄. Nouicius. Et an tale votum factū ab impubere ante ānos pubertatis teneat? ibi vide. et alia singularia circa hoc.

Quid si q̄s uouit intrare certā religionē et ipsi nolūt eū recipere. R̄. s̄. Tho. sc̄da sc̄de. q. lxxviiij. Si quidē intentio sua fuit se obligare ad religionis ingressum p̄ncipalit̄. et ex p̄nti eiegit hāc religionē vel hunc locū q̄i sibi magis cōgruentē. tenet si ibi recipi nō pōt alia religionē intrare. Si autē p̄ncipalit̄ intēdit se obligare ad hanc religionē vel ad hunc locū q̄i sibi magis cōgruentē. p̄pter sp̄alem cōplacentiā huius religionis vel illi loci. nō tenetur alia religionē intrare si illi nolunt eū recipere. Idem R̄. in. iij. Si autē incidit in impossibilitatē implendi votū ex p̄na culpa: tenet facere qd̄ pōt. et insuper agere p̄nam de culpa. Si autē dubitat quā intentionē habuerit. d̄z tutiorē viā eligere.

Utrum ille q̄ uouit vnā determinatā religionē intrare licite possit induci ad aliā. R̄. s̄. Tho. q̄ in maiori intelligit min⁹. Ideo ille q̄ obligatus est voto vel iuramento ad ingressum religionis minoris pōt licite induci ad hoc qd̄ ad maiore religionem trāseat nisi sit aliqd̄ sp̄ale qd̄ impediāt. puta. infirmitas vel etiā spes maioris p̄fect⁹ in minori religionē. Ille vō q̄ obligat voto vel iuramento ad ingressū maioris religionis nō pōt licite induci ad minore religionē nisi ex aliq̄ euidētī causa et dispensatione superioris. Si t̄n̄ ingredit̄ et p̄fiteat̄. tenet p̄fessio. ex de regula. q̄ post votū. li. vi. De hoc vide s̄. Abbas. et infra Religio. iij.

Utrum ille q̄ uouit ingredi religionē teneat ibi p̄petuo remanere. R̄. s̄. Tho. Si uouēs intēdit se obligare nō soluz ad ingressum religionis. s̄ ad p̄petuo ibi manendū tenet p̄petuo ibi remanere. Si autē intēdit se obligare solū quo ad ingressū causa experiēdi cū libertate remanēdi vel nō. manifestū est qd̄ remanere nō tenet. Si autē in uouendo de hoc nihil cogitauit. videt̄ obligari ad ingressum s̄m formā iur̄. q̄ est vt ingrediētī det̄ ann⁹ p̄bationis. vñ nō tenet ibi p̄manere. Si t̄n̄ tali intentione intraret vt statim exiret. nō videt̄ satisfactū voto. q̄ in uouēdo hoc nō intēdebat. Et iō tenet vt saltē velit expiri. an ei expediat manere.

Religio. iij. quo ad trāsitum ad aliam.

Utrum liceat trāsire de vna religione ad aliā. R̄. s̄. Tho. sc̄da sc̄de. q. vltia. trāsire de vna religione ad aliā nisi p̄pter magnā vtilitatem vel necessitatē nō est laudabile. t̄n̄ quia ex hoc ple-

runq; scandalizant illi q̄ relinquūt. t̄n̄ etiā q̄ facilius aliq̄s p̄ficiat in religione quā cōsuevit q̄ in illa quā nō cōsuevit ceteris partib⁹. Pōt t̄n̄ aliq̄s laudabiliter trāsire de vna religione ad aliā triplici ex causa. Prima ex zelo p̄fectionis religionis in q̄ nō attendit excellētia s̄m solā artitudinē vite. s̄ p̄ncipaliter s̄m illud ad qd̄ religio ordinat̄. et p̄nter s̄m discretionē obseruatiarū s̄m p̄portionatā. Secūda cā p̄pter declinationē religionis a debita sua p̄fessione s̄m quā fuerat instituta. Tercia cā p̄pter infirmitatē vel debilitatē. ex q̄ interdū p̄uenit qd̄ nō pōt aliquis artioris religionis statuta seruare. qui posset statuta latioris seruare. Et in hoc casu necessaria est dispensatio. In sc̄da etiā est necessarium superioris iudiciū. In p̄ma autē. an requir̄ licētia superioris. Panor. in. c. licet de regula. dicit. qd̄ ad hoc vt religiosus licite possit trāsire ad aliā religionem duo requirunt. Primo qd̄ religio sit strictior. Secūdo qd̄ nō trāseat ex temeritate vel leuitate. s̄ ex zelo strictioris vite. nō ē licet trāsire in odium p̄mi p̄lati ad religionē strictiorē. Tercio extrinsecus requir̄ vt petat licentiā trāsirendi a p̄lato suo.

Sed querit̄. Bone. dubitat an religio ad quā trāsit̄ sit sit strictior. q̄s habeat iudicare. R̄. s̄. Tho. Panor. qd̄ nō statim verbo volētis trāsire nec p̄lati denegātis. s̄ superioris iudiciū est requirēdū. Et dicit Inno. illo casu dici superiorē: illū ad quē appellaretur si iste religiosus grauaret̄. Non em̄ s̄m cū debet p̄p̄ius p̄latus esse iudex in cā sua. Et nota bene ex isto dicto. qd̄ vbi orit̄ cōtentio int̄ religiosū et superiorē suū. nō debet superior esse iudex in cā sua. s̄ debet adiri superior immediatus.

Quid si p̄latus denegeret vel nō r̄ndeat seu allegat cām denegationis iniustā. R̄. s̄. Tho. Panor. s̄m Inno. qd̄ in his casib⁹ et similibus pōt subditus int̄ cōtinenti trāsire nō expectato alio tpe. ex q̄ constat de p̄petua denegatione p̄lati: s̄ si p̄latus allegaret aliquā iustā cām vel verisimilē denegādi licentiā nō debet subditus trāsire. s̄ instare apud superiorē vt decernat an p̄latus habeat iustā causā denegandi.

Quid autē si trāsiiit ad aliā nō petita licētia an sit reuocāndus. Glo. in. d. c. licet. dicit. qd̄ licet repeti possit. t̄n̄ si nō repetit̄ reuocāndus nō est. ex q̄ iusta cā motus trāsiiit. Idē Hof. Pe. et Ab. s̄. Panor. tenet glo. in. c. intellexim⁹. de eta. et q̄li. Idē Host. et Jo. an. et cōiter moderniores p̄ter Gal. Et panor. tenet hāc vltimā opi. s̄. qd̄ sit reuocāndus hac rōne fundata ex tex. nā tex. dicit petēdā esse licentiā: ne bonū obediētie cōtēnere videat̄. Si ē ex nō postulata licētia p̄sumit̄ cōtēnere bonū obediētie. s̄ nō pōt dici qd̄ instinctu sp̄s sancti trāsierit. s̄ potius p̄sumit̄ qd̄ cā leuitatis. Excludit̄ ḡstū reuocandū ad p̄mū monasteriū. Et ex p̄dictis et ex tex. nō. qd̄ vbi in aliq̄ actu requir̄ licētia non sufficit petere ex postfacto. s̄ d̄z peti a p̄ncipio. qd̄ nō. quia facit ad multa. h̄is t̄n̄ petē cōsiliū. d̄z debito tpe expectare r̄sum. de quo vide s̄. Consiliū.

Quid autē si ex illo trāsitu infamat̄ p̄mū monasteriū. R̄. s̄. Tho. Panor. s̄m doc. qd̄ si ex trāsitu istius grauit̄ ledere vel infamare p̄mū monasteriū

De trāsitu de vna religione ad aliā

Foras it̄ religio et superior p̄lati

quia illa remanēt penes scdm monasteriuz. Sec^o in bonis patrimonialibz. qz illa vident semp accedere ad psonā monachi licet expse fuerint collata rpe ingressus rōne p̄dicta. Et hanc vltimā opi. tenuit. d. Car. d. aut De. de pu. tenuit panū. 7 qō als fuit ardua in facto. Panoz. placet scda opinio vt bona patrimonialia sequant psonā. Et p hoc adducit subtilit in ar. tex. illi. c. vnici. vbi dicit qz monachus fact^o ep̄s pōt adire hereditatē patnaz sibi delatā. quā acqret ep̄atui 7 nō pmo monasterio. Ecce qz illa spes succedēdi patri q̄ transierat in panū monasteriuz. Iuxta nō. p Anno. in. c. in p̄ntia. de pba. sequit psonā monachi. Hoc autē intelligo qm donatio fuit facta tacite vel expresse. Itavt ex cōiecturis appareat qz ex rōne ingressus fuerit facta. Sz vbi nō habita rōne ad ingressum puta. qz ante ingressum vel sit alia cōiectura. non fiet reuocatio. lz trāfferat inde psona nisi de misericordia. Idē dicit in laico intrante ecclesiā secularē. Si enī sunt accessoria ad psonā tacite vel expresse. pnt reuocari inde recedēte psona. Secus vbi non essent accessoria nisi de misericordia fiat restitutio.

Querit de notabili. q. An p̄dicta etiā habeant locū in fratribz minoribz vt factus ep̄s possit recuperare bona sua iā alteri acq̄sita sicut 7 alij religio. li. Bar. in tractatu minoribz. li. iiii. dicit. qz siue frater minor fiat ep̄s siue trāseat ad aliā religionē q̄ pōt in cōi. hē. nō recuperat bona sua iā alteri acq̄sita siue dicas qz bec sit restitutio in p̄ntiū statum siue qz sit indulgētia siue pmissio trāseundi ad aliū statū separati. vt. l. de sen. pal. l. ij. 7. l. tutor.

Quid autē si talis frater minor fact^o ep̄s vel ad aliā religionē sit legitime translatus. An succedat ab intestato parentibz. 7 alijs agnatis 7 cognatis. Rūdit Bar. qz aut iste liberat ab ordine auctoritate summi pontificis. 7 putat qz iura succedēdi recipet. vt. l. l. j. de sen. pal. Idē putat si als legitime ab aliq̄ archiepo vel alio prelate pmoueret ad aliquā dignitatē. Per hāc enī cōcessionē beneficiū intelligo eū ad oīa f̄stitūtū. vt. d. l. j. 7. ff. ad tercul. l. j. §. q̄ mortis. Cū ius succedēdi reperiat eū nunc in eo statu in q̄ erat aū ingressus. Et hūc articulū d. fran. de assisio disputauit. 7 ita determinauit. Si vō reperiret ali^o modus licet qz ex dicta concessione beneficiū vel dignitatis. p quē a dicto ordi ne absolueret. tūc ius succedēdi nō recuperat. vt. d. l. j. 7. d. §. q̄ mortis. vbi tex. facit hāc distinctōnē. Hoc autē pōt cōtingere si aliq̄s frat̄ ppter ei^o demerita ab ordine licentiet. 7 ei pmittat vt transeat ad aliā religionē qz eo casu ei licet. nō als. vt p̄ multa puilegia eo. pon. Et hoc casu nō puto eos recuperare ius succedēdi per iura p̄dicta. Illa enī absolutio maḡ ē ad penā q̄ ad p̄miū. De hac mā vide diffuse p panoz. in. c. in p̄ntia. de pba.

Religiosi medicātes si trāseant ad ordinē non medicantiū etiā delictia pape: nō habēt vocē vel locū in caplo: etiā si ab alijs eis cōcedat. Nec pnt hie p̄iorati nec aliquā administrationē vel q̄cūq̄ officia etiā ānuaz: nec tanq̄ vicarij vel ministri vel loca eoz tenentes: nec pnt q̄d cūq̄ aīaz regimen exercere. vt in cle. vt p̄fessores. de regula.

Reliquie et corpora sanctorum.

Reliquie et corpora sanctorum. Antiquae reliquie nō debent eē capsam oñdi nec exponi venales. Rō p̄hibitōis ē fm panoz. c. j. qz cū oñdunt ossa nuda multoz deuotio tepescit. 7 detractoribz cā obloquēdi dat. Dicit enī qz si fuisset sanct^o ossa nō fuissent sic disp̄sa. nō aduertētes qz oibz genera liter dictū est. Cū es 7 in ci. re. his exceptis q̄bz de^o grām singularē facē voluit. vt in corpore b̄tē vir. 7 Jo. euāgeliste 7 similiū. Reliquie etiā sc̄dū nō debēt exponi venales. qd fieri pōt duobz modis. P̄mo cum vere vendunt inde accepto p̄cio. Nā sacra 7 religiosa nō sunt in dñio alicui: nec capiunt extimationē. vt in sti. de re. diui. §. nullius. Sc̄dō qm exponūt passim causa q̄stus. vt habeant tur large oblationes. Est enī bec quedā larga venditio. bec Panoz.

Non licet aliquē venerari p̄ sancto etiā si in vita fecisset miracula sine aucte romani pon. Intellege hoc. qm q̄s vult publice aliquē venerari p̄ sc̄o Secus autē si in occulto q̄s emittit p̄ces apud eū quē fore credit sanctū.

Quidam sanctorum reliquie possunt furtiue subtrahi vt honorabil^o reponant. Rū. fm v̄. nō. Nā sacilegiū est quociens auferit sacra de sacro. xvij. q. iij. quāq̄s. Concordat Vl.

Quidam autē reliquie seu corpora sanctorum sit trāsse renda. Rū. nō sit trāfferēda sine aucte p̄ncipis. s. pape vel sine ep̄oz licētia 7 synodi. de conse. di. j. corpora als incipit de loco. Et hoc sicut ibi nota. verē ē cū corp^o traditū est sepulture p̄petue. vt. l. de reli. 7 sump. fu. l. si. nisi necessitas occurrat. Et tūc sufficit auctas p̄sidis p̄uincie. vt. l. e. ti. l. j. Si autē nō ē traditū p̄petue sepulture: pōt trāfferri sine aucte alicui. vt. l. de reli. l. h. nec dū. Et p̄ allegare. ll. vident loq̄ de omnibz corporibz.

Quidam licet portare reliquias ad collū. Rū. fm l. bo. sc̄da sede. q. xvij. eadē rō est sicut de verbis scriptis. qz si portent ex fiducia dei et sanctorum. qm sunt reliq̄e nō erit illicitū. Si autē circa hoc attendetur ad aliq̄d vanū. puta. qz vas esset triangulare 7 h̄mōi quod non pertinet ad reuerentiā dei 7 sanctorum esset superstitiosum et vanum et illicitum.

Renunciatio quid sit.

Rū. est iuris p̄rij spontanea refutatio Nā iuri alieno renunciari nō potest.

Ex quibz causis petēda est renunciatio ep̄atus. Rū. due sunt p̄bables siue apparētes. s. nō sufficientes. P̄ma p̄pter frugem melioris vite. Sc̄da causa p̄p̄ie humilitatis. bec autē cause nō fuerunt acceptate. vt in. c. nisi cū p̄idē. de renūcia. Sunt alie cause sufficientes sex. vt in p̄all. c. P̄ma conscientia criminis talis p̄ qd ipsius officij executio: etiā post pactaz penitentia impeditur. Secunda est debilitas corporis ex infirmitate vel senectute. per quam impotens redderetur ad exequendum officium pastorale. Tercia causa ex defectu scientie. q̄z autem desideranda sit eminens scientia

Represalie

in pastore: est tamē competens toleranda. Quarta est malicia plebis. non q̄ pro qualibet culpa debeat gregem deserere: ne mercenario comparetur. h̄ de superioris licentia. tunc demū: potest nō tam timide fugere q̄ p̄uide declinare: cū oues cōuertuntur in lupos. Et qui debuerunt humiliter obedire: iam irruocabiliter contradicunt. Quinta. graue scandalum: cum aliter sedare nō potest. Sexta est p̄sone irregularitas. v̄puta. si sit bigamus. Non tamē. p̄pter quālibet irregularitatē debet ei dari licentia. vt si non sit natus de legitimo matrimonio: si sit occultū. et ille laudabiliter impleat officium suum. dūmodo non sit de adulterio vel de scoto. nam tales omnino repellunt. vt per glo. in d. c. nisi.

Nota. q̄ renūciatio fieri debet in manibz eius a quo habet institutio vel cōfirmatio. extra eo. admonet. Fallit in ep̄o qui nō potest renunciare episcopatu. nisi in manibz pape. vt in. d. c. nisi. etiam nō consecratus dūmodo electus et cōfirmatus. ē de transla. inter corporalia. fieri autē debet renūciatio cōmuniter in scriptis. forte in alijs ab episcopatū: scriptura nō est necessaria. Secōdo nota. q̄ renūciatio officij aut beneficij ecclesiastici debet eē voluntaria. nam inuitus nō cogitur renunciare. Item debet fieri pure et absolute. extra de of. del. ex parte. Nam si quis renūciat alicui beneficio vel rei sp̄iali vel resignat aliqd̄ sp̄iale. aliquo dato vel p̄missio: symonia est. fm̄ Sof. et Hostien. q̄ si nō p̄cedat datio vel p̄missio. h̄ sola intentio. vt. si renūciat beneficio: hac intentione. vt detur sibi aliquod tēporale. aliter non renūciaturus. symonia mentalis est: que p̄ solam penitentiā aboletur extra de sy. c. fi. S̄z ex quo nulla pactio interuenit ab ecclesia nō punitur. Sed si quis renūciat beneficio ea intentione. vt detur nepoti vel alteri: nulla tamē de hoc facta pactione vel cōuentione: nullam incurrit symoniā. Renunciare eīsi beneficio vt detur alteri est symoniacū. quia p̄hibitū est iure positio. sed nō est hoc p̄hibitū simpliciter. h̄ fm̄ istū modū: cum videlicet hoc ducit in pactuz j. q. ij. q̄ pio. fm̄ v̄y. Inno. et Sof. Similiter si q̄s habet voluntatez deliberatā renūciandi beneficio cū intentione et animo paciscendi. vt alteri deē in hoc est symonia mētalis. effectualis autem et ab ecclesia punienda est. cū p̄ceditur ad actū ipsum paciscendi in renūciatōne. Tercio nō fm̄. d. an. in. c. nō sine. de arbi. q̄ licet valeat compositio auctoritate superioris. vt p̄ beneficio qd̄ dimittitur: detur aliquid tēporale. extra de p̄ben. nisi. non tamen valet vt detur aliquid auctoritate inferioris vel partis. Et sicut cōmittitur symonia p̄ dationē pecunie pro beneficio cōsequendo. ita et pro eo cedendo. Et quia nō valet renūciatio litis sup̄ beneficij: pecunia suscepta: pro renūciatōne. Dicit tamē: dem. d. an. fm̄ Inno. q̄ si detur pecunia p̄ renūciatione litis non semp̄ est symonia. h̄ aliqui Sed quia hoc tenet specie symonie. ideo reprobat. Nam si dare pecunia nō habenti ius. vt cederet liti hoc nō esset symoniacū nec iniquū. Idez si daretur p̄ bono pacis. nō ex pacto partium sed

p̄missione arbitroz. nō in respectu ad beneficij extra de transac. sup̄ eo. Sed si daretur ius habenti p̄ redimenda iusta lite a nō habente ius. et respectu ad spirituale: esset symonia. Quarto nō. q̄ episcopus vel alius qui symoniace tenet beneficij: veniens ad mortē. si vult saluari fm̄ Do. debet renunciare vel etiam in mente sua: si alius deficiat: omnino renūciat: et sub hac cōditione renūciabit. si placuerit pape vel alteri ad quē spectat collatio. Et si cōualuerit: vadat q̄ntius potest ad eum et pareat ei. et caueat ne morā faciat nec fructus sibi appropriet. imo fideliter custodiat vel in vtilitatē ecclesie expendat. Potest tū vite necessaria stricte recipere. lxxvj. di. pasce.

Represalie dicuntur.

Represalie dicuntur. quando vnus oriundus de vna terra: spoliatur vel damnificat ab oriundo de alia terra. vel etiā si debitū non soluit eī: tūc datur potestas isti spoliato q̄ sacrificat sibi: contra quemlibet de terra illa vnde est spoliator vel debitor.

Dtrū sint licite. Rū. fm̄ Bar. in tractatu represaliarum. q̄ ad hoc q̄ sint licite in foro conscientie requirunt tria. Primo auctoritas superioris. Secundo causa iusta concedendi. quia denegat iusticia. Tercio q̄ intentio eius qui habet represalias sit iusta et recta. his concurrentibz licite sunt. vt in. c. dñs. xxij. q. ij. vbi Augustinus dicit. iusta bella solent diffiniri q̄ vlciscunt iniurias si gens vel ciuitas plectenda est que vindicare neglexit: qd̄ a suis improbe factū est. Et dicit Bar. q̄ sibi videtur q̄ ius concedendi represalias nō videtur iure cuius vel canonico inductū. h̄ magis iure diuino. vt in dicto capitulo. dominus. et de iure gentiuz quod p̄mittit bella iusta. et bellum licitum est ex causis p̄dictis.

Que autē sit causa sufficiens cōcedendi represalias. Rūdit qui's. q̄ non debet esse circa modicū. Istud em̄ remediū represaliar. cū sit c̄diosum. vt in c. et si pignorationes. de iniur. li. vj. et cum sit subsidiarium contra ius cōmune. nō debet dari p̄ modico. Item q̄ per dictā iniusticiāz pereat ius p̄ns totaliter: fucus si aliquo modo ledatur. Et p̄ declaratione huius materie scienduz fm̄ cōmuniter doc. et Bar. vbi supra q̄ siquidē contra illum hominē gentē vel populum qui iusticiāz facere et debitum reddere negligit. potest haberi recursus: tunc represalie: ita in foro ciuili sicut in foro p̄scientie nō sunt licite. Si v̄o nō potest haberi recursus ad superiorem. tunc sunt licite: duobz interuenientibz. Primo requirit auctoritas superioris. nō em̄ licet alicui sibi ius dicere vt dicūt iura vulgaria. Secōdo q̄ auctoritas superioris interponat sibi ex causa iustā nisi ex causa iustā interponatur sunt ipso iure nulle. vt. l. cū v̄o. §. subuentū. ff. de fideicō. li. Causa autē iusta dicta est in. d. c. dñs. et ita tenet Inno. extra de resti. spo. c. olim.

Quis autē habeat requirere dominum vel populum vel gentē. Rū. p̄ns eius q̄ concedit represalias succedit in locum superioris deficientis sed

superiore: si esset: quis nō posset adire et conqueri de iniusticia iudicis. nisi pmo ipm iudicem requisisset. ergo et mō ipsa ps ad hoc vt possit petere repressalias. debet prius adire iudicē p̄mū et ab eo petere iusticiā. Immo dico q̄ si ps iret ad iudicē suū et diceret: dñe scribatis tali iudici q̄ faciat mihi iusticiam. abs cōcedatis mihi repressalias: q̄ iudex exz audire nō debet. Dico etiā q̄ ciuitas nō pōt facere de hoc statutū. videlicet q̄ sufficiat requisitio per lras et lilia. vt faciat iusticiā. Nā anteq̄ iusticia sit denegata nō p̄tinet ad cognitionē superioris. et per p̄ns nec alterius ciuitatis vbi deficit superior. Et ex p̄dictis apparet q̄lter fieri dz dicta requisitio. Debz etiā actor offerre libellū. cū omnibz solēnitatibz debitis q̄n causa req̄rit libellū vel implorare officii iudicis p̄ executione. q̄n causa hz paratā executionē vel reus dz mō debito exceptionē opponere in causa. Quz̄ requirit q̄ vn̄ iudex scribat alteri iudici p̄ exequēda snia ab eo lata.

Qualiter aut̄ intelligat nō posse haberi superiorē copia. Rñ. q̄nq̄ nō habet superioris copia de iure: nec de facto quia nō est. et tūc est claz. vt. d. c. dñs. Quz̄ pōt haberi copia de iure s̄ nō de facto. exēplum. Imperatorē modo in almania: est de iure superior. n̄ de facto in p̄tibus istis ei non parē. vel pone in Marchia est rector. p̄ ecclesia. n̄ nihil pōt de facto. p̄pter occupationē tyrannoz. et tūc videt̄ superioris copia non haberi. Quz̄ pōt hū copia de facto nō tū de iure. Exēplū. aliq̄s tyrānus occupauit multas terras de facto: q̄ de iure nō est dñs tūc puto recurrendū ad ea q̄ notat̄ Anno. in. c. nihil. de elec. videlicet q̄ aut tyrānus ille sua auctoritate occupauit. et tūc nō habet̄ p̄ superiorē. et nō valet qd̄ ab eo fieret. vt. l. de sac. san. ec. l. decernimus. Aut fuit electus ab habentibz p̄tatez p̄ vim vel metū. et tūc aut hoc nō est notorū. s̄ pro vero dño se gerit et sic reputat̄ cōter. et tūc habet̄ p̄ superiorē. vt. l. Barbarius. ff. de of. p̄ro. Aut est publice notū q̄ est tyrānus nō dñs. et tunc nō habet̄ p̄ superiorē nec debet req̄ri tūc. Quz̄ copia superiorē pōt haberi de iure et de facto s̄ haberi nō expedit. q̄ forte expenderet plus q̄ sit id de q̄ contenderet vel forte passus iniuriā est paup. et tūc etiā puto q̄ nō sit necesse q̄ adeat superior. imo sit p̄cedendum tanq̄ si superioris copia nō haberet̄.

Quis est autē ille iudex cui officii implorat vt det b̄mōi licentiā. Rñ. si quidē p̄ statuta edita ab his q̄ habet̄ auctoritatē. hoc aliquibz est cōcessum illi aduendi sunt. Sed si de iure cōmuni loq̄mur: tunc sicut ex p̄te eius q̄ quē repressalie cōcedunt̄ req̄ritur q̄ superioris copia haberi nō possit vt dictū ē. Sic ex p̄te cōcedentis repressalias req̄rit q̄ sit talis q̄ superiorē non habeat. qd̄ p̄bat̄. Nā cōcedere repressalias est indicere bellū licet q̄nq̄ istud bellum nō indicat̄ vniuersalit̄ ex parte indicentis vel eius q̄ quē indicit. q̄ vni p̄mittit̄ alios capere. s̄ p̄ticularē homines. et sic indubie est p̄ticularē ex vtraq̄ parte. posset etiā esse vniuersalē ex vtraq̄ p̄te. Dz bellum instū nō potest indicere nisi ille q̄ superiorē nō habet. vt. ff. de capti. l. hostes. ergo nec cō-

cedere repressalias. et ita tenet̄ Anno. extra de resti. spol. c. olim. Ex hoc sequit̄: q̄ si est aliqua ciuitas saltē de facto que nō recognoscat superiorē. et regatur p̄ populū s̄m suos ordines: q̄ potestas vel rector: nō potest cōcedere repressalias nisi aliquo statuto esset ei p̄missum sp̄aliter. deberet igit̄ adiri p̄ repressalijs cōcedēdis: ipse populus siue p̄do vel cōsiliū apud quē est omnis potestas. Itē ex p̄dictis sequit̄. q̄ si est aliqua ciuitas que subest alicui principi: seu regi: q̄ nec ipsa ciuitas: nec aliq̄s officialis regis potest concedere repressalias. s̄ ipse solus princeps. rex vel dñs. Dico tū q̄ in omnibz casibz de quibz dictū est s̄. q̄ superioris copia nō intelligit̄ haberi ex parte eius cōtra quē concedunt̄: in illis intelligendū est superioris copia nō haberi ex p̄te cōcedentis. et in illis casibus ciuitas subdita regi vel comes regi subditus posset cōcedere repressalias. Sicut etiā in quibzsdā casibus p̄pter vigentē necessitatem. p̄mittitur aliquibz q̄ ius sibi vendicet. vt. l. aut̄ p̄ro. §. si debitorem. ff. de his que in fran. cre. Ita in p̄posito ex dictis causis pōt ciuitas vel dñs subdit̄ repressalias cōcedere. q̄n superioris copia nō potest haberi. bec Bar.

Quero de. q. quotidiana. Concessit fuerūt repressalie in ciuitate lucana cōtra florentinos. Adodo quidā origine florentin⁹ habitabat luce. An possit ibi capi. Rñ. Bar. in. l. provinciales. de ver. si. refert. d. Lamb. de rampo. disputasse hanc. q. et tenuit̄ ille q̄ nō. quia florentinus siue de florentia dicitur qui ibi cōuersat̄ et morat̄. vt. l. j. §. bestias. ff. de postulando. quia magis inspicim⁹ accidēs q̄ originē. Bar. tamē ibi relinquit̄ hoc sub dubio et refert se ad notata p̄ eum in tractatu repressaliarū. et ibi tenet̄ opinionē predictam. dicens q̄ florentinus siue de florentia dicit̄ qui inde est municeps. Et intellige de municipe. p̄ne q̄ munera subit. Aut ergo habitat alibi. et florentie nō subit p̄ se vel patrem aut fratres munera. Et tūc si alibi moratur. tunc non dicit̄ florentinus. Et sic nō poterit capi: nec molestari. Secus autē si florentie subiret onera. Et aliā rōnez assignat Bar. ad hoc in. d. l. puinciales. q̄ repressalie concedunt̄ p̄pter delictum populi. Et idō nō possunt concedi nisi contra illos de populo q̄ deliquerunt. Idē tenet̄ Jac. de bel. in autentico vt nō si. pig. Ad p̄dicta facit. quia qui non sentit̄ comodū patrie: nō debet sentire incomodū.

Rescriptum quid sit.

Rñ. fm Panoz. in rubrica. extra eo. q̄ rescriptum s̄m q̄ capitur in illo titulo. comprehendit p̄uilegiū et beneficium p̄cipue p̄ncipis. et alia rescripta que emanant ad iuris obseruantiam. Quandoq̄ tamē sumit̄ p̄ne. et tunc rescriptum est illud quod p̄nceps scribit ad iuris obseruantiam. vt quādo cōmittit̄ causam decidendam inter aliquos. P̄uilegiū vō cū p̄nceps aliquid rescribit cōtra ius.

Qualiter autem cognoscat̄ rescriptum a p̄uilegio. Dic q̄ ex forma vtriusq̄. et ex forma dictaminis.

Rescriptum

¶ Quis potest impetrare rescriptū. Rū. fm Dir. li. iij. ti. iij. tā actor q̄ reus 7 q̄cunq; nō p̄hibetur impetrare p̄t. Immo 7 seruus impetrat. C. de p̄ci. impa. offe. l. vniuersis. etiā cōtra dñm in casu. ff. de his q̄ sunt sui vel ali. iuris. l. ij. Prohibet aut̄ hereticus impetrare. C. de sum. tri. l. ij. Itē excoī- tatus extra eo. dilectus. 7 de p̄cu. c. si. nisi de excoī- tatione sua 7 causa eiusdem mentionē faciat in re- scripto. ex eo. ab excoīcato. Nec valet ipso iure re- scriptum vel p̄cessus p̄ eū habitus: si ab excoīmu- nicato sup̄ alio q̄ excoīmunicatōis vel appella- tionis articulo fuerit impetratū. extra eo. ip̄o iure li. vj.

¶ Quid si p̄curator excoīcatus impetravit lras p̄ aliquo. nunq̄d valet rescriptum. Rū. fm Jo. mo. 7 Jo. an. q̄ nō. extra de p̄ba. post cessionē. q̄a si nō licet p̄ncipali excoīcato p̄ se impetrare: nec p̄ alio. Sed Archi. intelligit de excoīcato publice ipetrante rescriptū. ar. de re iudi. ad p̄bandū. q̄ si erat occultus valet 7 tenet impetratio. ff. de offi. p̄to. l. barbarius. 7 extra de p̄cura. cōsulti. vbi hoc tenet Mo. Idēz Inno. in. c. si vere. de sen. ex. Dic fm Jo. mo. q̄ excoīcatus excludit ab omni parti- cipatione cōmunionis sicut deportatus. ff. de pe. quidā. Ideo satis est q̄ detegi possit p̄sona infecta excoīcatione. q̄. d. ca. ip̄o iure. loquit̄ indistincte. Et ideo generaliter intelligi debet. Et alij loquun- tur fm antiqua iura q̄ rescriptū nō erat nullum s̄ annullandū p̄ exceptionē. Et sic intellexerūt. c. pia. de excep. lib. vj. vel q̄i erat ita secretū q̄ nullo modo poterat p̄bari. Qd̄ vez esset in iudicio con- tentioso 7 nō in foro pn̄e. quia tale rescriptū in ve- ritate nō valet. hec Dir.

¶ An autē rescriptū emanans contra ius debeat facere mentionē de illo iure cōtrario. Panoz. in. c. nōnulli. de rescrip. ponit opi. Jo. an. que talis est. Aut rescriptū habet clausulā derogatoriā ad ius: vt quia facit mentionē de iure illo. Et valet fm eū etiā si faciat mentionē p̄ verba generalia. Aut re- scriptum nō facit mentionē de iure. Et sic aut illō ius habet clausulam derogatoriā. Exemplū ibi Et tenet nō valere rescriptum. Aut ius nō habet clausulam derogatoriā. Et tunc si emanat rescri- ptum in forma p̄uilegij valet. licet nō faciat men- tionem de iure. Aut emanat p̄ formā rescripti. Et tunc aut motu pp̄io p̄ncipis. Et valet fm eum per. c. si motu pp̄io. de p̄ben. li. vj. Aut ad instan- tiam partis. Et tunc si ex certa sciētia p̄ncipis va- let. Alis secus. Sed hec distinctio nō placz panoz. Nam quo ad p̄mū dū dicit q̄ valet rescriptum contra ius etiā si faciat generalē mentionē. Nam hoc videt̄ contra illum tex. vbi requirit expressam mentionē. Et ideo dicerē sic. q̄ aut ius habet clau- sulam derogatoriā: Et tunc serua formā datam in illo iure. Nam si requirit specialem mentionē. nō sufficit generalis. s̄ debet esse specialis: saltē p̄ ver- ba equipollentia. Etiā limitat Panoz. vt notabili- ter. voluit Bal. post Cy. in. l. humanū. C. de legi- bus. vt p̄cedat in rescripto. Secus in constitutio- ne. Nam constitutio cōtra constitutionē valet: sa-

cta mentione generali de constitutione contraria. vt si dicatur. nō obstante quacunq; cōstitutione in contrariū. ad hoc de. dudum. de sepul. quia cō- stitutio emanat cū maiori maturitate q̄ rescriptū Aut ius nō habet clausulā derogatoriā. Et tūc eo casu quo est fienda mentio. Quod quādo sit: sta- tim dicit̄. Et tunc nō sufficit mentio multū gene- ralis. vtputa. nō obstante quacunq; lege. nec req̄- ritur mentio omnino specialis. s̄ satis est q̄ dica- t̄. Non obstante quacunq; lege que in contrarium loquitur. Ita voluit Bar. concordando multas glo. iuris civilis in. l. si. C. si cōtra ius. Et hoc quo ad p̄mū. In secundo mēbro voluit Jo. an. q̄ si ius habet clausulam derogatoriā. non valet rescri- ptum sub quacunq; forma concessum: nisi faciat de illo iure mentionē quod est notandū. Tertius membz est. q̄ p̄uilegium contra ius nō habens clausulam derogatoriā valet. Dubitat Panoz. an hoc sit verum. Et potius credit opposituz. p. c. ex parte. de capel. mo. vbi dicit q̄ si papa confirmat prioratum religioso claustrali nō valet. non facta mentione de iure contrario. Nam sepe p̄uilegia emanant contra ius ex nimia occupatione p̄nci- pis. vel propter nimiam importunitatē petentium. Et ideo nisi fiat mentio de iure saltem in genere. non p̄sumitur p̄ncipis velle concedere cōtra ius Et hoc sentit Bar. in extrauaganti. ad repimen- da. Et ideo alibi dicit glo. q̄ nō valet legitimatio spurij facta per p̄ncipem. nō facta mentione de iure. Quartum membz. q̄ rescriptum emanans contra ius motu pp̄io valet. licet non faciat men- tionem de iure. Dubitat Panoz. an hoc sit verum quia motus prop̄ius solum excludit surreptionē non autē ampliat gratiā contra intentionē conce- dentis. vt notatur in dicto capitulo si motu pp̄io Sed de mente p̄ncipis nō est concedere aliquid contra ius: nō facta mentione de iure. vt in dicto capitulo ex parte. Dicit̄ tamen Jo. an. forte serua- retur in practica. Predictis obstare videtur. ff. de excu. tu. l. idem vulpianus. vbi dicit tex. q̄ si p̄n- ceps sciens aliquid esse ruitorem dedit sibi licentiaz mutandi domiciliū. videtur eū absoluere a tutela licet de ea nō fecerit mentionē. Et ex illa. l. colligit notabiliter ibi Bar. q̄ tantū valet certa scia q̄ntū dispensatio. Et pondera q̄ non loquitur. q̄i in re- scripto fiebat mentio de certa scientia s̄ satis est q̄ p̄ncipis sciebat illum esse tutore. Et multi legisse per illum tex. solent dicere q̄ si p̄ncipis scient p̄- mouet indignū. vel aliquid facit cōtra ius. videtur dispensare. Et p̄fecto illa lex nō facit ad qd̄ allega- tur. Non enī loquit̄ in p̄uilegio contra ius. sed quādo absoluit aliquē ab onere tutele. 7 in facto particulari. Et sic est illud potius quoddā benefi- cium absolutionis ab onere q̄ p̄uilegijz contra ius. Et hunc intellectū sentit Bar. in dicta extra- uaganti. Aliud mēbz est q̄ rescriptū emanat ex certa scientia. Et tunc valet contra ius fm Jo. an. Sed Panomitanus multipliciter limitat vt ap- paret ex supradictis. Et addit notabile dictum Bar. in dicta extrauaganti q̄ vbi rescriptū. emā-

nat contra ius et in fauorem reipublice, valet, licet non faciat mentionem de iure. Et tunc videtur dispensatum contra ius. Secus si emanat in fauorem private persone. Ratio diuersitatis est, quia iura habent clausulam derogatoriam in rescriptis quando emanant in fauorem privati, vt in l. rescripta. c. de p. impera. of. Item presumitur tunc rescriptum surreptitium vel emanasse ex nimia occupatione principis. Secus si in fauorem publicum. Et predicta bene notabis, quia non habes in aliquo loco ita bene discussa, hec Danoz.

¶ Quid si princeps mandatur renouari quicquid factum est vel immutatum in tali causa. An legitime factum renouari debet. Respondetur quod tale rescriptum dicitur intelligi in facto minus legitime non de eo quod erat factum legitime, per hoc textum, notabilis in ca. audita, de resti. spo. Nam etsi non liceat de parte concedentis rescriptum disputare, quia esset crimen sacrilegium, s. q. autem, xvij. q. iij. tamen de scia et voluntate ipsius scribentis licitum est disputare et in hoc potest haberi interpretatio, quia imperator quibus errat, l. ij. ff. de sup. le. vide ad hoc glossam singularem in c. pterea, xxij. di. Et ad c. j. de consti. li. vi. videtur quod illud est verum per interpretationem, quia omnia iura princeps potest interpretari. Et sic rescripta recipiunt aliquam interpretationem iustificatam, vt in casu predicto, aliter videretur ipsum sensisse iniuriam.

¶ An autem rescriptum valeat, et que opponi possint contra illud. Vir dicit quod ad hoc quod rescriptum teneat nihil dicitur suppressi ex his que mouere possunt animum principis ad dandum rescriptum vel denegandum. Et primo quidem series facti est interpretanda, et sic rescripta recipiunt aliquam interpretationem iustificatam, vt in casu predicto, aliter videretur ipsum sensisse iniuriam. Quia autem rescriptum valeat, et que opponi possint contra illud. Vir dicit quod ad hoc quod rescriptum teneat nihil dicitur suppressi ex his que mouere possunt animum principis ad dandum rescriptum vel denegandum. Et primo quidem series facti est interpretanda, et sic rescripta recipiunt aliquam interpretationem iustificatam, vt in casu predicto, aliter videretur ipsum sensisse iniuriam. Quia autem rescriptum valeat, et que opponi possint contra illud. Vir dicit quod ad hoc quod rescriptum teneat nihil dicitur suppressi ex his que mouere possunt animum principis ad dandum rescriptum vel denegandum. Et primo quidem series facti est interpretanda, et sic rescripta recipiunt aliquam interpretationem iustificatam, vt in casu predicto, aliter videretur ipsum sensisse iniuriam.

¶ Sed quomodo poteris scire quam tacita veritate, que suppressa esse nullatenus haberetur. Respondeo per l. po. xxviii.

casus ex his versibus comprehendere. Si lex priuata, si dispensatio pactum. Vel si rescriptum: sententia: sine statutum. Sane nobilitas: ac appellatio causa. At hominis meta: vel confirmatio pape. Processus, titulus, series, professio certa. Paupertas, facti possessio usque pendens: granam. Gratia, venditio, pater, ac exceptio cuius. Clausula, firma fides, si his iunges anathema. Finis tollitur: nisi mentio facta prebetur. Si lex priuata, i. priuilegium quod habet ille contra quem impetrat rescriptum tollit rescriptum nisi faciat mentionem de priuilegio primo, extra de prescrip. veniens. Si dispensatio sit facta super hoc, extra de filiis presby. ex tua. Pactum, si processit rescriptum vel priuilegium, extra de deci. ex multiplici, vel pactum sit secutum, de pac. quia ex eo, li. vi. Vel si rescriptum, aliud fuit primo impetratum et ostensum, extra eo, c. ij. et. iij. Sententia fuit lata super hoc, super quo impetravit rescriptum, ar. extra de fide instrum. inter dilectos. Sine statutum, sit super hoc factum, extra de consti. cum accessissent. Sane nobilitas, extra eo, sedes. Ac appellatio, sit super hoc facta ex parte sua, et eo, ex parte vel ex parte aduersarij, et de confir. vti, c. bone. Causa, s. excommunicationis. Et si plures sunt, omnes debent exprimi, extra de offi. or. ex parte. Aut hominis meta, i. terminus appellationis, psequende appositus a parte, qui perueniri non potest, extra de ap. sepe. Vel confirmatio pape, extra de constit. ex parte. Processus cause, qui exprimi debet, extra de re iudi. inter monasterium. Titulus, scilicet beneficii quem tacuit, quantumcumque minimum esset, extra eo, postulasti. Series, s. seriem facti et totum processum debet rescriptum continere extra eo, dilectus filius. Professio certa, i. vtrum sit clericus vel laicus, extra eo, cum ordinem. Paupertas, s. an sit diues vel in dignitate positus, extra eo, ad aures. Facti possessio, i. cum alius de facto, non de iure possidet, extra de pcel. pre. literas. Usque pendens, extra ne lit. pen. dilectus. Grauiamen, quia ex quo auctoritate d. pape aliquis receptus est in aliqua ecclesia, obstat exceptio secundo impetranti: nisi de receptione primi fecerit mentionem super. et. Hostie, extra eo, mandatum. Gratia, i. si iam receptus est in aliqua ecclesia dicto capitulo mandatum. Venditio, scilicet rescripti sibi concessi a sede apostolica: pro petitione quam rexit, extra eo, ad audientiam. Pater, id est qui ministravit in ecclesia quam filius impetravit, extra de si. presby. c. ij. Ac exceptio, s. proposita in iudicio, extra de pecu. in nostra. Cuius, quia de ciuitate et dyocesi fienda est mentio, extra eo, significante, et capitulo rudolfus. Clausula, extra eo, cum dilecta, vbi non valet rescriptum, ij. quia non facit mentionem quod articulus fuisset in primo rescripto insertus. Firma fides, s. sacramentum de quo non facit mentionem, extra eo, constitutus. Item fides interposita, ar. extra de consti. ex literis. Sed his iunges anathema, quia si tacet excommunicationem suam non valet, extra de pecu. c. si. nisi super defensione vel appellatione per excommunicationem impetretur, extra eo, ipso iure, li. vi. Finis tollitur: nisi mentio facta prebetur, id est rescriptum post predicta impetratum.

Restitutio. 1.

non valebit: nisi de predictis faciat mentionem. Adde predictis unū semp̄ menti tenendū. et nō est alibi ita expressum quōd notat Panor. in. c. constitutus. extra eo. vbi per illum cōcludit q̄ surreptio viciat gratiam ipso facto etiā si cōsistat in tacendo factum alienū. quōd impetrans p̄babiliter ignorat. Nā impetrans de quo ibi poterat p̄babiliter ignorare statū numeruz ecclesie maxime si statutum emanauit: dū ipse fuisset absens. Et ratio huius dicitur potest esse. q̄ in cōsideranda validitate gratie: nō aduertimus ad culpā impetrantis. sed potius ad intentionē concedētis. vt in. c. postulasti. extra eo. Si autē papa sciuit statū p̄cessisse etiam p̄ momentū. nō dedisset saltē ita defacili literas per quas infringeret statūz ecclesie. hec Panor. ibi. Potest ergo fieri cōclusio q̄ omne tacitū: quo expresso papa nō concessisset vel non ita defacili viciat gratiā vel p̄uilegiū. licet secus sit in literis ad lites fm̄ eundē Panor. in. c. quia circa. de cōsang. quia ex surreptione nō sunt ipso iure nulle. s̄ p̄ exceptionē annullande. vt in. c. ceter. et in. c. plerūq̄. et in. c. si autē. extra eo. Adde predictis quōd notat ge. in. c. si motu. pp̄rio. de p̄ben. li. vj. q̄ licet motus pp̄rius excludat oēm surreptionē. non tamen tollit vicia. nec ad beneficia personā illegitimā habilitat. unde nō tollit defectū nataliū vel etatis viciū et similia. que licet p̄ viā surreptionis nō possint opponi tamē per viam iuris cōmunis bene possunt. cum pp̄rius motus nō faciat dispensationē talium. Et dicit aliud notabile q̄ certa scientia p̄ncipis. per testes p̄bari potest etiā si non exprimat in literis. Secus dicit de motu pp̄rio. vt p̄bari nō possit per testes. licet aduersarius velit probare q̄ ad instantiam alterius hoc fecerit papa. nō audietur. quia illud esset arguere papā de mendacio.

¶ Quid autē si papa motu proprio dispensat vel aliam gratiā concedit nunquā falsitas p̄ impetrantem expressa. habeat viciare gratiā. Rñ. panor. in. d. c. quia circa. refert aliquos dubitasse. Sed ipse simpliciter tenet q̄ si est tale quid. quo tacito vel nō existente: papa gratiā nō concessisset: tunc viciat: quia licet motus pp̄rius excludat surreptionem vt dictū est. non tamē confirmat gratiā cōtra intentionem cōcedentis. vt notabiliter sentit Jo. an. in. d. c. si motu proprio. et vide glo. notabilem ad hoc. in de. si romanus. de p̄ben. que dicit q̄ motus proprius nihil operatur ultra casus in iure expressos.

Restitutio. j. cōmuni

ter. Vtrū sit de necessitate salutis. Rñ. fm̄ Sco. in. iij. dist. xv. q̄ sic. quia sicut auferre alienū est peccatū mortale. quia contra p̄ceptum diuinū negatiuū. s̄. Non furtum facias. Ita et tenere alienū. Et ita sicut est necessariū seruare p̄cepta negatiua. ita necessariū est nō tenere alienū domino iniuito. Et per cōsequens vel actu statim restituere vel saltē velle reddere: cum fuerit opportunitas. sic tñ q̄ dilationē petat ab eo quō potest vsus rei concedere fm̄ Tho.

¶ Et p̄o predictoz declaratione distinguendum est q̄ aut debitor est in articulo extreme necessitatis. aut nō. Primo casu. non tenet ad restitutionē quia in extrema necessitate omnia sunt cōmunia. l. j. §. cum in eadē. ff. ad legem ro. de iac. Ido dicit Sco. vbi supra q̄ si detinens rem alienā est in extrema necessitate. et ille cuius res est nō. s̄ habet aliqua citra extremā necessitatem: q̄ ista res est detinentis iure poli: quo in extreme necessitate articulo. ad p̄videndū necessitati nature via omnibz extrema necessitate detentis est cōcessa. vt in. c. exijt. de v. si. li. vj. Si autē ambo sunt in extrema necessitate. Si prius deuenit dñs ad eam: debet reddi domino duplici iure: tñ quia prius suū. tum quia ex ista necessitate factū est iū. Si vō prius deuenit detinens: factū est suum. Et tñ domino post deuenienti ad istā necessitatem nō debet reddi. q̄ cessauit dominiū eius in re ista et factū est alterius iure poli. Si autē ambo simul deueniant: dicimus q̄ debz reddi domino. quia nunquā excidit a domino. p̄ hoc facit quia duobz concurrentibz. p̄ualet quōd potius est. vt. ff. de sta. ho. l. querit. Subiungit Sco. q̄ si detentor deueniat ad pinguiorē fortunam tenet restituere: quādo occupauit cessante extrema necessitate. sed si nunquā ante extremā necessitatem occupasset: tunc in se simpliciter occupauit se rem suā. nec ad aliquā tenetur restitutionē: hec ille. Idem habes supra Furtū. licet quidam dicant contra. Sed dicitur Sco. videtur equius: p̄sertim quando talis res est consumpta. Secundo casu. quādo debitor nō est in articulo extreme necessitatis. Et tunc: aut restitutio est certa aut incerta. Si incerta. vt quia non inuenit creditor vel eius heres: restitutio est fienda pauperibz vt in. c. cum tu. de vsuris. Et tunc debitor impotens poterit libere se ponere in manu episcopi vel penitentiarj fm̄ multos: qui poterunt si eis fm̄ deū videbit excedere relaxare debitum in totum vel in partem. vel p̄bere dilationem vt paulatim eroget pauperibz. Si autē restitutio est certa. vt quia scitur vel sciri potest persona cui debet fieri. tunc si debitor est in tanta necessitate et creditor in tanta facultate q̄ teneretur debitor per clemenciā subuenire: debitor non tenet ad restitutionē. Nam hoc casu ipse creditor teneret retro reddere. Itē generaliter debitor non tenetur ad restitutionē: eo casu quo creditor deberet sibi nolle fieri restitutionē. vt dicit Sco. vbi supra vbi subiungēs exempla dicit. debet enī velle quislibet sibi restitutionē non fieri quādo essz in p̄iudicium cōmunitatis vel recipientis restitutionem. quia debet velle bonum suū et bonū commune. Debet enī velle non fieri restitutionē quando esset in diffamationē restituentis. quia debet velle magis famā proximi: q̄ illud modicum suum statim. Consimiliter debet magis velle q̄ vitetur magnū incomodū proximi restituentis q̄ modicum incomodū suū vel nullū in illa modica dilatione restituentis. Ex his sequit. q̄ quā essz restitutio dānosa reipublice vel ei cui fit vel diffamatiua restituentis vel numis notabiliter dānosa. nō tenet ad

Restitutio. j. cōmuni
ter. Vtrū sit de necessitate salutis. Rñ. fm̄ Sco. in. iij. dist. xv. q̄ sic. quia sicut auferre alienū est peccatū mortale. quia contra p̄ceptum diuinū negatiuū. s̄. Non furtum facias. Ita et tenere alienū. Et ita sicut est necessariū seruare p̄cepta negatiua. ita necessariū est nō tenere alienū domino iniuito. Et per cōsequens vel actu statim restituere vel saltē velle reddere: cum fuerit opportunitas. sic tñ q̄ dilationē petat ab eo quō potest vsus rei concedere fm̄ Tho.

statim restituendū; sed sufficit q̄ statim ex affectu restituat; et q̄ actu restituat cessantibus in cōnvenientis hinc inde. Et ex predictis etiam subinfert q̄ quādo ablatio fuit occulta: tunc nō tenetur ablatio: se proderet. nec p̄ cōsequēs per seipm̄ restituere sed per aliam p̄sonam secretam et fideliem. Et expe dit q̄ per confessorē quia sibi est crimen detectum per p̄fessionem. vide diffuse de ista materia infra. Restitutio vltimo.

Quid si precipi a cōfessore q̄ statim restituat. An nō parens peccet mortaliter? Fran. de May. in. iij. dicit q̄ sic. quia preceptū de non retinendo alienum obligat semper et ad semper; quia est preceptum negatiuū. Hoc dictum potest intelligi q̄ peccet mortaliter nō ratione iniūctōnis facte a cōfessore: sed respectu precepti diuini ratione cuius tenetur restituere: etiam cessante mandato p̄fessoris. Non autē est intelligendū q̄ ratione iniūctōnis a cōfessore facte ille incurrat nouum peccatū mortale vt dicit De. de pal. in. iij. et archi. flo. Nā fm̄ eos tripliciter potest cōfessor aliquid iniūgere penitenti. vno modo p̄ modū cōsiliij et exhortationis. vt q̄ quotidie oret et elemosynas faciat: et ad hoc nō tenetur. Secūdo modo per modū declarationis cōmunitatis obligatiōis. vt q̄ omni anno cōfiteat: cōmunitet in paschate restituat alienū. Et sic non incurrit nouū peccatū inobedientie. Tercio per modū satisfactionis specialis pro cōmissis. Et ad istam tenetur ex precepto. Et hoc verū pro peccatis mortalibus. non autē venialibus: nisi forte ex contemptu.

Quis autē teneat ad restitutionē. Rūdeo fm̄ Sco. vbi s̄. q̄ dānificans tam p̄ncipalis q̄ fauor: tam bonorū anime q̄ corporis q̄ fortune et infamie. vnde p̄mo dicit de dānificatibus in bonis anime. secūdo in bonis corporis. tercio in bonis fortune. De dānificantibus autē in bonis fame. vide s̄. Detractio.

Restitutio. ij. De dānificantibus in bonis anime.

Quid si quis retraxit aliquē a religionis ingressu. Rū. fm̄ Sco. in. iij. di. xv. q̄ si quis retraxit aliquem iam obligatum ad religionē ex p̄fessione: tenetur ad restitutionē. scz agere debet q̄ ille redeat. Si non pōt tenetur ipse intrare: si est persona idonea religioni: vt sic satisfaciāt bene viuendo religioni. et orare pro conuersione auersi: vt Ray. fecit. Si vō aliquem dispositum ad intrandum retraxit ne intraret. si hoc fecit animo consulendi proprie vtilitati. puta quia filius et sustentabat eum. vel quia intrans dabat omnia sua religioni que alis sperabat ipse habere vel huiusmodi. Et tūc nō tenetur religioni: si hoc facit sine fraude vel suggestione alicuius falsitatis. Si vō hoc facit animo nocendi religioni: tunc tenetur etiam religioni nō ad equiualens: sed ad aliqualem inductionem alterius equiualentis. scz ad ingressum religionis alterius. quia interest inter habere et prope esse. Concor. Rich. in. iij. dist. xv. dicens q̄ retrahens personam vtilem religioni ab ingressu reli-

gionis intentiōe dānificandi religionē tenet illi religioni ad interesse ad arbitrium bonorum viro rum. Si autem hoc faciat non propter hoc sed vt consular proprie vtilitati non tenetur religioni ad aliquam restitutionē: sed p̄sone cuius profectum spiritualiter impediuit tenetur in spiritualibus facere restitutionē quā pōt.

Qtrum inducens aliquem ad peccandum cōsulendo. suadendo. et teneatur restitutioni. Rū. fm̄ Sco. vbi supra q̄ sic modo sibi possibili. scz inducendo eum ad penitentiā efficaciter et actus virtuosos. Et si sola inductio non sufficit quia facili⁹ est peruertere q̄ cōuertere: tenetur et p̄ se orando et per orationes aliorum impetrare sibi conuersionem: dūmodo illis peccatum non pandat. Et licet talis non possit digne satisfacere tamē iuxta iudiciū p̄fessoris ei est aliqua satisfactio iniūgēda.

Qtrum seducens vel deflorans virginem: teneatur ad restitutionē eam ducendo. vide supra Adulterium.

Qtrum dānificans alium in bonis anime vel corporis ex fraudulento consilio: teneatur ad restitutionem. Rū. fm̄ Rich. vbi s̄. q̄ sic. Et dicit q̄ appellatiōe fraudulenti consilij continet malum consiliū datum ex ignorantia quibus bonū cōsiliū dare crederet: si debitā diligentia non adhibuit ad sciendū: q̄ negligentia crassa p̄pe dolū ē. De hoc vide s̄. Aduocat⁹ et Index. j.

Qtrum autē sacerdos absolvens aliquem a peccato a quo nō pōt absolui. teneatur ad restitutionē. Rū. v̄. dicit q̄ non tenetur tamē ei notificare q̄ non potuit eum absolueret. Peccat tamē mortaliter fm̄ Rich. de quo vide s̄. Confessor. j. Intellige tamē predicta si talis confessor ex ignorantia absolueret. Secus si scienter et penitens parus fuisset restituere: si quid restituendū erat. Nā ex quo dat causam efficacem ad non restituendū videtur teneri. Idem si absoluisset ex ignorantia crassa vlt supina vel affectata.

Restitutio. iij. De dānificantibus in bonis corporis: et ad quid teneant.

Quid si quis retraxit aliquē a religionis ingressu. Rū. fm̄ Sco. in. iij. dist. xv. q̄ aut intulit vltimū dānū. scz mortē aut citra mortē. Et istud est duplex. scz remediabile et irremediabile. Exemplū mutilatio est irremediabile: q̄ impedit ex toto actum humanū: qui cōpetit homi fm̄ illud membrū. puta abscedit manū dexteraz. Remediabile vō sine curabile est: vt vulneratio vel alia lesio curabilis. Si in mutilatiōe hoc dupliciter vel q̄ enomis q̄ ex toto impedit aliquē actū hūa nū qui cōpeteret homini fm̄ istam partē amputatam: vt in amputatiōe manus dextere: vt dictū ē vel non enomis. i. nō impediēs actum humanū vt est amputatio digiti vel pris eius. Pro primo dāno. i. vite ablatiōe regularit̄ in multis cōitati bus secuta est lex talionis: vt homicida moriatur. Et rōnabiliter q̄ hoc nō solum cōpetit fm̄ legem moysi. s̄ etiā rōne naturali approbatū in. l. euāgelica. Matb. xxvj. Oēs q̄ gladiū accep. et. Si autē hec pena nō sit sibi statuta vlt forte an fugit. vel eff

delinquere vel homines ciuitatis. vide notabiliter supra Absolutio. j. in excōmunicatōne de insecutionibus episcopoz.

¶ Quid autē si quis cōmittit proditiōem contra vnum ex istis tyrannis italie: qui hodie regnant. Nūquid habet locum pena lese maiestatis? Respondet. q. aut non recognoscit supiorem. Et tūc habet locum et de eo vt de p̄ncipe est iudicandū. Aut recognoscit: vt quia ē vicarius imperij. et tūc licet crimen lese maiestatis habeat locum. vt dicta l. j. in ver. cuiusue opera. nō tamē pena incapacitatis extēditur ad filios s̄m Sal. in dicta l. quisq̄s. Nota tamen q. crimen lese maiestatis cōmittit a subdito t̄m. iuxta notata in clemen. pastoralis. de re iudi.

¶ Sed querit cum quis possidet iniuste aliquā ciuitatem vel castrū: quia vsurpauit a vero et legitimo domino: si subditus talis iniuste possessoris vel alius occulte operet vt amittat talem ciuitatē vel castrum vt verus dominus illam vel illud habeat. an peccet vel incurrat crimen lese maiestatis. R̄det Archi. flo. in sum. q. aut hoc facit ex cupiditate vel odio aut zelo iusticie. Si primo casu: q̄a inde consequit premiū temporale vt fieri cōsuevit in huiusmodi. nulli dubium quin peccet mortaliter: quia procedit ex radice infecta: et ideo nō pot sequi nisi fructus mortiferus damnatōnis. Non tamē tenebitur ei qui iniuste possidebat. Si autē ex zelo iusto mouetur totaliter: vel etiam p̄ncipaliter: secundario tamen sperat inde consequi aliquā remunerationē temporālē nō videtur peccare: q̄a quilibet debet p̄imum iuuare ex charitate sicut in p̄sona ita et in rebus. Et hoc quādo verus et legitimus dominus nō potest alio modo recuperare ciuitatem suam vel castrū p̄ alium supiorem. et ex tali p̄ditione verisimiliter creditur nō sequi scandalum vel mortē alicuius. Sed si hoc fieri nō potest sine mortibus hominū et perturbationibus et scandalis aliorum. nullo modo hoc attemptādū est. Vnde Ambro. si nō potest alteri s̄bueniri: nisi alter ledat. melius est neutrum iuuare q̄ granare alteruz. xiiij. q. v. deniq̄. Sed quia quasi raro vel nunq̄ ista fieri possunt sine morte hominū et huiusmodi. ideo nemini p̄sulendū. nec p̄dicādū.

¶ Quid de dominis terrarū qui execrant vel mutant homines. p̄pter lepores. ceruos et huiusmodi que capiunt contra eorum volūtatem? Respondet Asten. li. v. ti. xxix. q. mortaliter peccant si faciunt libidine vindicte aut amore huiusmodi animalium aut libidine venandi huiusmodi animalia que nullius hominis sunt. aut si p̄pter vnicum actum hoc faciunt: cum nō debeāt ita seuerē peccare nisi contra cōsuetos ad talia. Ardeo etiā q. si sit p̄suetudo loci illius q. pro vno actu tanta pena infligat: consuetudo est iniqua: nec obseruanda. et obicrnatēs eā mortalit̄ peccat.

Restitutio. iij. De restitutione

¶ dominoz et officialiū.

¶ Quid is qui ex assumpto officio tenetur alios defendere. teneat ad satisfaciendū

damna eueniētia eo q. notabili incuria vel negligentia eos nō defendat? R̄det q. sic: vt sunt domini terrarū: quibz distribuātur redditus sui domini vt subditos suos defendant. Similiter capitanei et stipendiarij salariati qui in iusto bello suos nō defendūt: et qui etiam ex officio suo tenentur pupillos et viduas tueri. Medici etiam nō solum corporum sed animarū: vt confessores ignari. et vltro se offerentes ad tale officium. Notarij etiā ob quorum negligentia cause multotiens amittuntur et iura. Iudices quoq. et assessores p̄ferentes iniustas sentētiās ex ignorantia: vel incuria studendi. Aduocati etiā et p̄curatores q. ex defectu suo causas amittunt. Naute quoq. architectores et omnes his similes quos notabilis ignorantia siue sciētie siue artis sue nō excusat. arg. ad hoc extra de iniurijs. c. si culpa. Intellige predicta de medicis. iudicibus. assessoribus. p̄curatoribus et alijs qui locant se p̄ medico. iudice. aduocato et huiusmodi. Secus si se ad huiusmodi nō locant. Et qui eos vocaret ad predicta officia: licet constaret ei de eorum imperitia: et ipi promitterent se facturos quod possent: vel ex quadam pietate consulūt requisiti iuxta qd melius sciunt: tunc non tenentur nisi de dolo et lata culpa: et ei qui tales elegit imputet. vide s̄. Aduocatus. et. c. Medicus. Ad predicta facit tex. singularis cum glo. in. c. administratores. xiiij. q. v. vbi habet q. officiales et alij administratores qui negligunt facere iusticiam et defendere opp̄ressos. ecclesiasticos. viduas et pupillos sunt ip̄o iure excōmunicati post trinā monitiōem. nec possunt absolui. nisi p̄us de damno satisfaciāt. Predictis cōcordat san. Bernardinus.

¶ Quidum ille cui p̄ncipis ciuitatis vel cōmune p̄misit vt imponat collectā ciuibz. tamē q. quosdam ibi habet amicos eos generaliter nō grauat vnde et oportet alios plus grauare. An teneatur satisfacere. R̄detur q. sic: nam tenetur ad omne damnū ex hoc eis illatum quos si inuenire nō poterit tantūdem pauperibus erogabit. quibz etiam tenetur erogare munera si que a dictz amicis suis accepit. Idem Donal. in tractatu restitutionuz. Addens q. si collecta est antiq̄ et debita: et eam imponens se alleuiat: intantū tenet dño vel cōmunitati. Si v̄s amicū alleuiat. tūc tenet etiā domi no vel cōmuni: nisi p̄us amicū restituerit. Si autē ē collecta de nouo iniuste imposta a domino. puta ad p̄p̄iam vtilitatē. tunc domino obedire non debet cōtra p̄p̄iam consciētiam in collecta iniusta et si aliquē grauat illi debet restituere. Et s̄m iura exactores tributoz et collectarū qui aliquid etiam tenent de eo qd exigunt tenentur ad duplum: vt ē tex. in. l. missi opp̄inatores. l. de exact. tri. li. x. Et tenentur furti si plus debito exigunt sub terrore et p̄minētia dignitatis. etiam p̄ alimētis suis et familie vel equorum. l. ij. c. de lucris aduo. Et s̄m do. An. de bu. in. c. ij. de imu. eccle. collecta regulariter illicita est: vt. l. hac edictali. §. illicitas. de pa. iura. fir. vide s̄. Priuilegiū.

¶ Quid de his qui sine vite sue piculo vel sui status: vel aliquo alio discrimine possūt p̄radicēdo

Restitutio. iiii.

prohibere iniuriam a primo suo: et non prohibent sed tacendo permittunt: **R**ūdet sanctus Bernardinus quod si tales ex officio suo contradicere et prohibere tenentur: et ex aliquo timore non excusabili vel pusillanimitate tacent tenentur de toto damno: quod ab alijs illatum est. **E**xempli gratia: si in consilio communis ubi de imponendis collectis clericis tractatur: consiliarius ibi existens: ex officio tenetur contradicere et non contradicit. Multo magis si propter aliquod lucrum buriale in talibus taceret: in totum satisfacere obligatur. **H**oc intellige si non fuisset tale damnum: si contradixisset, secus si omnino secutum fuisset, nam tunc in nullo tenetur. **Q**ui vero ex officio non tenetur et talia videt: si non contradicit cum sine suo periculo possit: peccat mortaliter, tamen restituere non tenetur. **E**t facit regulam generalem que facit ad multa infra dicenda in furtis vel rapinis vel ad quecumque alia: quod qui ex officio non tenetur obviare damno inferendo primo cum tamen possit obviare etiam sine periculo vite sue: et tamen maliciose non obuiat: licet peccet mortaliter: non tamen tenetur ad restitutionem. **S**ecundo obligantur similiter qui consentunt, videlicet quando sine tali consensu: talis damnificatio secuta non esset. **S**imiliter **I**nno. et **H**ostius. **I**ntellige ubi cooperationis effectus in opere demonstratur. **I**dem dicendum **S**ecundo **R**ay. quando damnum tuo nomine illatum: ratum habes. **xj. q. iij.** qui consentit. **E**t **S**ecundo. talis consensus interpretatiuus dicitur. **A**ddit tamen **S**ecundo. quod habens ex officio obviare damno proximo: et non obuiat ex aliqua causa rationabili, puta quia vergit in damnum reipublice: vel in periculum proprie persone vel huiusmodi. non peccat mortaliter, nec tenetur satisfacere in aliquo.

Quid de officijs vel dignitatibus secularibus si appetantur et petantur et procurentur per preces et obsequia. ut officia potestatis, senatoris, capitanei vexilliferi et huiusmodi. nūquid est peccatum? **R**espondeo **S**ecundo. si quis huiusmodi querat vel petat magis sollicitus de honore et lucro quam de iusticia conseruanda. unde et paratus seruire amicis illicitis et illicitis et lucrari per phas et nephas et deniare a iure: ne displiceat illis: nec punire crimina ut debet: peccat mortaliter. **S**imiliter si ignorat ea que spectant ad executionem debitam sui officij. nec curet inuari per alios: ut per assessorem. vel si est paratus se intrmittere de his ad que sua potestas non se extendit quibus ibi consueuerit fieri, puta si laicus velit de clericis iudicare vel de ecclesiasticis disponere quod ei prohibetur. **S**i autem intendit in omnibus seruire et administrare iusticiam in agendis saltem per practicas, competenter edoctus et in dubijs intendit consilia querere. **I**lla tamen querit propter honorem mundi ne despiciabilis habeatur. non participando officia ciuitatis: ut ceteri vel ut inde lucrum consequatur quo se et suam familiam valeat sustentare: et hoc per salarijs deputatum et alia consuetata: ut de penis pecuniarijs sed de litigijs nihil extorquendo a subditis ultra constitutum. sed apporitione lignorum et victualium et

huiusmodi humana temptatio est: non est condemandus. **E**t multominus cum ista querit ne peruat? bis conculcetur a ceteris et imponantur ei onera graua. **S**i quis autem hoc faceret ad obuiandum malis zelo iusticie deum non homines timens quis est hic et laudabimus eum: **C**omendandus esset.

Quid de vendentibus officia publica et dignitates. **R**ūdeo quod tenentur ad restitutionem pecunie: non illis qui dederunt sed pauperibus: cum gratis ea committere deberent. **E**t **S**ecundo **D**onal. tenentur domini qui dicta officia venderunt ad interesse illis qui per huiusmodi preposituros taliter sunt expoliati. **E**t taliter ementes debent grauius puniri edicto legis iulie. **S**ed ambitu. vel. l. vni. ce. ff. ad. l. iuliam. ambitus. et insti. de publi. iudic. **S**unt preterea. l. in. **C**laureis. et sunt infames. **S**anctus autem **T**ho. in quadam epistola ad ducissam brabantie querentem ab eo. utrum liceret ei vendere officia temporalia. **R**espondet quod sic. **D**icit autem baluinus et officialibus vestris nihil committatis nisi temporalis officij potestatem non video quare non liceat vobis vendere officia. **D**icit tamen talibus vendatis de quibus possit presumi: quod sint vtilis ad huiusmodi officia exercenda. et non tanto precio vendatur officij. ut recuperare non possint sine grauamine subditorum. **S**ed tamen talis venditio omnino expediens non videtur: quia frequenter contingit quod illi qui essent magis idonei ad huiusmodi officia sunt pauperes ut officij emere non possint. quin etiam si tales diuites sint tamen quia boni sunt non ambiunt officia. nec inhiant ad lucra. **E**t sic quia ut plurimum illi officia emunt qui sunt peiores et subditos opprimetes magis expediens videtur: ut bonos et idoneos ad officia vestra eligatis etc. **h**ec **T**ho. **A**rum tamen est quod dicta officia regiminis vendi strictissime prohibentur et taliter assumpti nihil debent pro huiusmodi officijs dare. maxime hodiernis temporibus. et experientia teste quasi infinita mala et extorsiones a subditis proueniant ex huiusmodi venditionibus officiorum.

An autem liceat dominis recipere mutuum a talibus officialibus: ita quod satisfaciant sibi de officio? **R**espondeo **S**ecundo. ubi supra quod si pacto mutuum detur ut officium recipiant: absque dubio pactum est usurarium: quia pro mutuo accipiunt officij potestatem. unde in hoc datur eis occasio peccandi. **E**t ipsi etiam tenentur resignare officio taliter acquilito. **S**i tamen officium gratis datur. et postmodum mutuum accipitur ab eis quod de officio recipere possent. hoc absque omni peccato posset fieri. **A**lijs tamen videtur quod liceat mutuare communi vel alicui domino pro aliquo officio habendo licet consequatur magnum honorem vel lucrum. **E**t hoc quando ex tali officio talis non habet consequi nisi lucrum quod debito modo debetur tali exercitio. **E**t hoc quando non posset habere illud nisi mediante mutuo. si tamen ille sit aptus ad tale officium exercendum. **E**t hoc sine vicio usure. **R**atio est. quia quod accipio lucri non respicit mutuum

sed exercitium principaliter: licet secundario sperem
ex mutuo illo aliquod lucrum consequi sine peri-
culo vsure. Si tamen ex statuto vel antiqua con-
suetudine volens habere tale officium teneretur
aliquid solvere: et vt talem solutionē euitaret, mu-
tuum daret vsurarium esset.

Quid de dominis temporalibus qui vtuntur
male suis officialibus: et negligunt eos corrigere:
vel officio priuare cum male agant in talibus offi-
cijs: Dic qd tenentur de omni damno inde secuto
preter talis officij, vel quādo est negligens in cer-
torando: an sui officiales bene vel male se gerant.
De hoc vide s. **Domini**.

Quid de officiali qui negligit punire crimino-
sos: Respondet Jo. de pla. in l. precipit. c. de ca-
no. lar. tri. li. r. qd debet puniri eadem pena qua cri-
minosus. Nam iudex qui repertum facinus non
iudicat, tegere vt confusus criminosa festinat. Nā
est quidam tacitus cōsensus. l. placet. c. de execu.
mu. li. r.

An autem iudex qui iniuste sententiam tulit:
teneatur insolidum, vide supra **Aduocatus**, et **Iu-
dex primo**. Adde tamē singulare dictum Jo. an.
in c. cum eterni. de re. iur. li. vj. in glo. in ver. con-
demnādus. qd si iudex per cupiditatem, odiū, vel
amorem iniuste iudicauit: et causa est civilis, tenet
ad restitutionem damni: quod ex hoc euenit illi, et
vltra hoc punitur in triplo. Si autē causa est cri-
minalis: non tñ tenetur ad satisfaciendum dam-
num a se illatum: sed etiam eius bona confiscada
sunt. vt in autē, vt litigantes iurent. §. si qd aut.
Si iudex per ignorantiam seu imprudentiam
iniuste iudicauit non tenetur insolidum: sed tñ
arbitrio iudicis punitur ex quasi delicto, vt. l. si. ff.
de va. et extraor. co. hec glo. Sed si per metum ca-
dentem in constantem virum iudicauit: iniuste
tamen mortaliter peccauit: et non tenetur ad resti-
tutionem: nisi a tempore accepti officij dubitasset
de hoc metu, tunc enim fm **Gal. in l. si. c. de pe-
indi. qui. ma. in. satisfacere tenetur parti lese**. Idez
sanctus Bernardinus qui etiam dicte glo. in be-
rere videtur: que est valde notanda, quia facit p
theorica **Inno. posita supra Aduocatus**, qd in fo-
ro conscientie non teneatur quis nisi de dolo et la-
ta culpa. Et hoc facit ad notata supra in hoc capi-
tulo et i toto isto opere. Aliud singulare notat idē
sanctus Bernardinus de eo pro quo iniuste sen-
tentia lata est: qd si ante sententiā non habuit con-
scientiam malam: sed post incepit habere malam;
a qua sententia aduersarius non appellauit: et co-
gnoscens rem esse alienam fm **Hostiē. sententia**
eum defendit: nisi haberet conscientia remorden-
tem quam remouere non posset: qd tñc restituere
obligat. Et hec nota.

Quid de iudice qui omittit condemnationes
expensarum. Respondet Jo. de pla. in l. obserua-
re. c. de decu. li. r. qd tenetur de suo refundere eas
parti. l. properandum. §. sin autem. c. de iudicijs
et ibi glo. et in dicta. l. obseruare. Quod intellige si
fuerint petite, als in pari causa negligentie, scilicet

partis non petentis et iudicis non condemnatis:
melior est causa conuenti. l. si seruum. §. sequitur.
ff. de verborum obliga. potest tamen condemna-
re si vult: licet non sit petitum. Cum hoc emergit
post litem contestatam, et sic ad eius officium spe-
cret. l. ediles. §. Itē sciēdū. de edi. edic.

Utrum custodes et vigiles qui non accusant
quos in ciuitate reperiunt euntes post statutum
campane sonum solvere teneantur illam penam
quam predicti transgressores soluisent si eos accu-
sasset: Respondet sanctus Bernardinus. qd qd
uis mortaliter peccent et periuri sint: si tales accu-
sare iurauerint: non tamen tenentur penam statu-
ti solvere: quia illi nōdum condemnati fuerunt a
quibus tamen si aliquod munus acceperunt: te-
nentur pauperibus erogare. Ceterum si predicti
custodes vidissent tales aliquem damnificare: et
non reuelant: tenentur huiusmodi damnificatio re-
sarcire: si ideo a cōmunitate salariati sunt: sicut qd
custodes vinearum et possessionum: qui similiter
per hanc eorum custodiam mercedem aliquā re-
cipiunt: tenent damnificat. de dāno dato. De istis
campanarijs, vide s. **Familia**.

Quid de officialibus et aduocatis qui secūtur
doctrinam Spe. in ti. de aduo. §. psequēter. et. §.
sequitur. et. §. vtriusq. vbi describit cautelas quas
debet habere aduocati tam actoris qd rei. Respo-
det. qd tenentur parti de omni damno et interesse
quod consecuta est dicta pars propter eius verlu-
cias et caulationes. Hoc verum si causa est iniu-
sta. Si autē iusta vide s. **Aduocat**.

Quid si officialis ciuitatis vel domini qui so-
let dici camerarius vel thesaurarius recipiens ve-
cunias in introitu ipsius ciuitatis de gabellis et
collectis: et predictas pecunias assignans tempore
debito alijs officialibus vel psonis determina-
tis a domino: vel cōmunitate, puta stipendiarijs
et alijs seruentibus eis. Utrum pecunia sibi tra-
dita per modum depositi si in ea negociet: vel ea
cōmūter: cambiando florenos ad monetam vel
econuerso: vel mutuo tradens vsuram cōmittat.
Et vtrum lucrum inde susceptum faciat suum?
Rñ. Archi. flo. qd si dominus vel cōmunitas inde
nil ledatur: nec etiam psonae que recipere debent
salaria sua: quia statuto tempore eis soluitur et in-
tegre, illud lucrum suum facit ratione sue industrie.
Et precipue cum substat amissio eius periculo sui
vnde et fideiussores tales solent dare: et cōmunita-
tes hoc sciunt: ac etiam domini tolerant. Et quia
res est consistens in numero et pondere, nō obli-
gnata. Et sic nō est proprie depositum. Secus autē
esset si pecunie amissio substat periculo cōmuni-
tatis seu domini: quia tunc lucrum esset cōmuni-
tatis seu domini: deducta tamen mercede labora-
tillius eam exercentis. Item si ex hoc exercitio seq-
tur damnum creditoribus domini vel cōmunita-
tis: quia eis nō soluitur statuto tempore: et eo qd
camerarius pecuniam cōmunitatis in alijs tenet
occupatam: tunc tenetur illis de dāno et peccat
grauius. Si autem in vsuris exercet talē pecuniā

Restitutio. v.

peccant grauitate talia permittentes ad quos spectat cum participes sint peccati: et tenentur ad restitutionem. Et cōmunitas seu dominus si inde aliquid lucri haberet quo ad illam partem tenetur etiā ad restitutionem.

/// Sed qd d camerarijs vel depositarijs cōmunitatis in diuersis officijs vt montis vel gabellarum et huiusmodi habentibus recipere pecunias a personis vel tradere varijs hominibus pro cōmunitate: a quolibet dante vel recipiente pecuniam ab eis exigunt aliquid. puta vnum denarium pro flo. nūquid est licitum si hoc habet consuetudo loci et diu seruata? Archi. flo. distinguit. quia aut tales sunt salariati a cōmunitate et sufficienter aut diminute. In primo casu non putat posse eos exigere aliquid vel recipere: quia ibi non videtur habere locum consuetudo cum videat̄ introducta ex imensa cupiditate: et sic potius dicenda est corruptela. Et sic credit talia sic extorta ex debito pauperibus eroganda. xiiij. q. v. non sane. In secundo casu videtur eas posse exigere et consuetudinem eos excusare que rationalis est cum seruiat illis personis. et nemo cogitur de suo beneficium facere.

/// Queritur vltimo. vtrum intercessores apud potestatem ciuitatis: pro accusatis vel incarceratis: restituere teneantur q̄ sua intercessione adepti sunt cum predictis? Respondet sanctus Ber. q̄ si predicti incarcerati vel accusati erant innocentes ipsi intercessores erant officiales salariati a domino ciuitatis vel cōmunitate: tenentur restituere eisdem. Sed si non erant officiales salariati satisficere non tenentur. imo etiam apud deum merentur. Si vō predicti accusati vel incarcerati erant culpabiles et merito condemnandi: tūc huiusmodi intercessores pecuniam ab eis receptam pauperibus erogare tenentur. Et enim ipsi iniuste accusati dederunt. et intercessores turpiter acceperunt. vnde regulare est quando ex parte vtriusq̄. scilicet dantis et recipientis turpitudine: et culpa versatur. illud est pauperibus erogandū.

Restitutio. v. De falsificantibus monetam.

Pro huius materie declaratiōe queritur quis possit facere vel eudere monetam? Respondet Panoz. in. c. quāto. de iureiur. fm glo. in l. ij. c. de fal. mo. q̄ nulli licet eudere monetam nisi principi. Inferior autem a principe non licet sine eius concessione. Et hoc sequit̄ ibi Bar. p. et si. Intellige nisi ciuitas vel princeps inferior hoc prescripisset per tantum tempus de cuius initio non extat memoria. vt in. c. super quibusdam. de verborum signi.

/// Secūdo quero qua pena puniē falsarius monetę? Respondet Panoz. fm glo. in dicto. c. quāto. q̄ aut falsat quis monetam principis: intellige de nouo adulterando. scz fundendo. et comburi debet. l. ij. supra allegata. Aut falsat monetam ciuitatis

seu alterius inferioris ab impatore: et capite punitur. Sic intellige glo. in. l. j. c. eo. Aut non fabricat monetam de nouo: sed fabricataz radit. scz minuendo vel tingit. puta monetam eream vt appareat aurea. Et puniē vltimo supplicio: vel datur ad bestias fm conditionē p̄sone. vt in. l. quicumq̄ ff. de fal. Et hūc intellectus sequit̄ Bar. in dicta. l. quicumq̄. Et glo. in. l. ij. palle.

/// Tercio quero qua pena puniē qui scienter expendit falsam monetam? Respondet Panoz. q̄ liber videtur teneri pena legis cornelie de fal. que regulariter est de poitatio. et omniū bonorum publicatio. Seruus vō vltimo supplicio afficitur: de quo dicendum vt in. l. j. in fi. de fal. Et q̄ talis expeditor teneatur hac pena. videtur tex. in. l. lege cornelia. ff. ad. l. cor. de falsa. Sed Bar. dicit hoc pcedere quando expendit numos plumbeos vel stanneos: quia de eis tñ facit mētionē illa lex. al̄s d̄z puniri pena extraordinaria. Et sic dicit se multos defendisse a pena legis cornelie. de fal. Quod est notandum.

/// Quarto quero qua dictum est falsarium monetę inferioris a p̄ncipe vel monetę eree ipsius principis fm alium intellectū debere capite puniri. nūquid debeat intelligi de pena mortis? So. Goff. et Hosti. referunt Jo. cre. defendisse quēdam q̄ falsauerat monetam ciuitatis Bononie. vt non puniretur pena mortis naturalis sed ciuili: quia pena capitalis est triplex. vt in. l. ij. ff. de publi. iudic. Debet ergo intelligi de mitiori. Hodie tamē statuta terrarum cōmuniter prouident. Et cum illa opi. Jo. transeunt cōmuniter doc. Et de illa pena triplici capitali. vide s. Degradatio.

/// Quinto quero de. q. quotidiana. tempore alius cuius contractus certi debiti: curreat certa moneta que cursu temporis est minorata seu deteriorata. Nūquid solutio debeat fieri fm estimationē antiquam vel vt currit. Panoz. vbi s. concludendo dicta doc. dicit. q̄ duobus modis principalit̄ moneta deteriorat̄ vel minuitur. Primo respectu cursus: quia stante eadem bonitate intrinseca nō valet tantū sicut valere solebat. Secūdo respectu pecunie quia est diminuta i pondere: vt quia fuit tonsa circūcirca. et per longū vsū est effecta grossa. vtp̄ta quia erat de ere: sed in superficie erat argētea: quod ex longo vsu corrumpit. Primo casu distinguit. quia aut moneta est respectu cursus in totum reprobata. vtp̄ta quia princeps interdixit in totum illius cursum. et tunc fm Jo. et Do. et Bar. in. l. paulus. al̄s incipit creditores. ff. de solu. et do. An. in dicto. c. quāto. et cōmuniter doct. hoc tenēt scz q̄ debet solui fm estimationē antiquaz. Et de hoc videt̄ tex. in. c. olim. de censu. Nec ob. motiū tenentiū p̄m. s. Do. et aliquoz alioz di. q̄ potest solui de antiqua moneta: q̄ satis est mutus restitui in eadē spē et bonitate intrinseca. Et hoc si debitor nō fuit in mora. Sed Panoz. dicit q̄ nō ē verū q̄ moneta ista reprobata habeat eadē bonitatē intrinsecā euz moneta magis p̄sidere respectu cursus et vsus q̄ respectu materie. Aut non est in

totum reprobata: sed tñ alterata in valore: qz non valet tantū sicut valere solebat. Subdistigue. aut hec alteratio ptingit impetuū: vt qz pñceps interdixit ne tantū valeret. forte ppter lucrū: vt possit recolligere pecuniā. et faciat consilari z de nouo cudi. Et tñc fm do. An. z Qdo. debet solui ad extimationem antique monete ratione predicta. licz Hosti. ptra. Ja. de are. z Bar. in dicta. l. paulus. dicit enī qz damnū ptinet ad creditorē: ex quo debitor nō fuit i mora: z pecunia ista hz suā bonitatē intrinsecā. Sed Panor. pñm tenet: qz bonitas pecunie est respectu vsus pncipaliter. Ideo debet in illa bonitate fieri restitutio. l. cūz quid. ff. si cer. pe. Itē si in totū vsus pecunie esset reprobatus: debere est extimatio: vt in pcedenti mēbro dictū est. ergo idē si in pte diminuta est ar. l. que de tota. ff. de rei vē. Hoc probari videt in dicto. c. olim. Et hoc placet Panor. ne iste creditor ex suo bñificio damnū sentiat. Secūdo casu quādo alteratio nō est imperpetua: sed ad tempus sicut cōtingit quonidie vnum floi. magis valere vno die q̄ alio: qz crescit z decre- scit valor fm tpa. Et cōiter tenet hanc variationē nō debere attendi. ar. optimū. in. l. p̄cia rerū. ff. ad l. fal. Sicut enī creditor vellet vt sibi solueret plus si nūc plus valeret ita debet recipere eandē moneta- tam si minus valeat: sicut voluit Bar. in dicta. l. paulus. z alij. Qd̄ satis est equū. Putat tamē Pa- nor. qz si nō esset spes qz de primo haberet augmē- tum qz deberet haberi respectus ad extimationes que erant tpe mutui: qz verum est dicere qz hodie nō habet illam bonitatē respectu cursus quā tunc habebat. Et sic militat ratio pcedens. maxime qz potest esse qz nunq̄ crescit. Quo vō ad secūdū ca- sum pncipalē. scz qñ respectu ipius monete con- tingit deterioratio. Et cōmuniter tenet per cano- nistas z legistas qz damnū ptinet ad debitores: qz moneta nō habet suam bonitatē intrinsecā quam habebat tpe cōtractus mutui. Et predicta procedunt etiam si debitor nō fuit in mora. Nam si fu- isset in mora: dubiū nō est cōmuniter fm doc. qñ omne piculum spectet ad ipm debitorem. Debet enī reddere fm extimationē q̄ erat tpe quo debe- bat solvere: nisi fuisset tēporalis z momētanea.

Sexto quero quid si quis ex testamēto reliquit l. z tempore testamēti plus vel minus valebant q̄ hodie valeant. Et intellige de ppetua alteratio- ne: Dic qz debet attēdi valor existēs tpe testamēti qz de eo videt testator sensisse. vt in. l. vroz. S. re- stamēto. ff. de le. iij. Idē Jo. an. in Spe. et Qdo. in pcepto arbitrorū eadem ratio. Idem dic in iu- dice cōdemnate ad certam quantitātē. Et per illā. l. vrozem. Idem Pl. p̄suluu qz si testator legauit. l. floi. demum sup̄uit z mutata est iterū moneta: qz soluedū est legatū ad extimatioz monete q̄ erat tempore testamēti: qz de illa testator sensit. hec Pa- nor. in dicto. c. olim. Au. tamē ro. dicit qz si legant̄ r. floi. q̄ tpe testamēti valent minus q̄ tpe soluti- onis: qz tps solutionis attendat: et dicit qz d̄ hoc est casus singularis in. l. cum certū. ff. de auro z ar. se. nisi heres fuerit in mora. vide etiaz Bar. in di-

cta. l. cum certū. vbi dicit. qz si ego p̄misi tibi dare l. floi. iam sunt duo anni. Et modo volo dare ex- timationē fm p̄ciū quo nūc valet floren. Creditor vult fm estimationem qua valebat tempore p̄missionis. Ferte debet debitor solvere fm exti- mationē qua valet nūc: nisi esset in mora. Contra- riū tñ videt tenere Spe. in ti. de solu.

Septimo. quid in statuto. Pone qz pro tali de- licto soluat̄. x. libze. vel qz tot libze dent officiali. demū alterat̄ moneta perpetuo. Dicit notabiliter Spe. in ti. de so. S. nunc. qz debet solui de pecunia currētis: qz de tali videt statutū sensisse. vnde mu- tata pecunia videt mutatu statutū. De quo Pa- nor. multum dubitat. Quid enī si tempore statuti florenus valebat longe plus q̄ hodie. Dicem⁹ ne qz debeat solui ita modicū cum statutūz voluerit mēsurare penam delicto qd̄ fieri debet. Et idē di- co in salario constituto officiali. Et casus videt in cōtrarium. in dicto. c. olim. Nec ob. de. ij. de deci. vbi solutio fit de pecunia currenti: quia ibi nō alte- ratur dispositio.

Octauo. Quid in gratia concessa per aliquem dominū: vt qz cōcessit pñceps alicui. l. floi. an- nuatum sup certis redditibz. Demū alterat̄ perpe- tuo valor floreni. Dicit do. An. qz si ignorabat pñ- ceptus valorez monete debet intelligi qz fiat solutio de moneta currētis. Satis placet Panor. dū pōde- rat ignoratiā pñcipis. al̄s putat sec⁹. ar. d. c. olim.

Nono quero de. q. quotidiana. Mutuauit tibi. x. in auro: nūquid teneor recipere i argēto vlt̄ pe- cunia minuta: vel ecōuerfo mutuauit tibi in argē- to z in minuto: an possis solvere in auro me inu- to: vel etiā in eadē materia sed alterius forme. pu- ta mutuauit tibi floi. renenses. vis restituere floi. florentinos in eodē valore. Dic cōcludendo mentē Bar. in dicta. l. paul⁹. qz aut mutuauit. l. lib. i flo- renis. Et tñc satis ē restitui. l. lib. etiā i alia mone- ta: qz video: i extimādo illos floi. p. l. lib. illos sic vendidisse. Sicut dicimus in dote: cū tradita est extimata. l. cum dotē. A. de iu. do. Et idē dico i de- posito. Aut fuit dictū mutuo vel depono. l. lib. in florenis. Et volo mibi restitutionē fieri in flore- nis. Et tunc piculum z cōmodum diminutionis vel augmētū ptinet ad debitorem seu depositariū. vnde tenetur restituere in florenis fm extimatio- nem existētē tempore solutōnis fiende. Aut fuit simpliciter factūz mutuum. vt puta. Mutuo tibi l. florenos. Et tunc. aut sum passurus aliquod damnum recipiendo in alia forma. Et tunc non teneor recipere: vt dicta. l. paul⁹. Aut nullū dan- num patior. Et tunc in alia materia non teneor re- cipere. puta argentū p auro: qz mutūū debet resti- tui in eodē genere z eadē bonitate. dicta. l. cū qd. Et aliud p alio. inuito creditore solui non potest vt. l. ij. ff. si certū pe. Aut vult restituere in eadem materia sed in alia forma. puta florentinos pro se- nensibus. Et cōmuniter tenetur qz teneor recipere. dicta. l. paulus. Consuetudo tamē est in aliquibz partibus: vt in alia materia possit restitui: que ser- uāda est: qz tacite videt p̄trahi fm loci p̄iuctudinē

Restitutio. vi.

vt. l. q. si nolit. §. quia assidua. ff. de edili. edic. fm. Bar. vbi supra. Et sic consuluit Oldra. In deposito autem vide tex. notabilem in. l. in naue saufeli. ff. locati. Et satis videtur considerandum qd fuit tacite actum. scz an pecuniam depositam confunderet cum sua: vel teneret separatam. hec Panoz. in dicto. c. quāto.

Decimo quero. quid de electoribus vel diminutoribus monete. Sunt namq; pleriq; qui grossos argenteos vltra debituz grauiorē diminuūt vsq; ad iusti ponderis quantitatē: aut maiorē precio alienant: Rūdeo fm. Tho. q. si talis summam emisset grossos et aliqui deficerēt a debito pōdere et mensura. tunc quidem illicitum esset peiores cōmuni precio alienare. Nam quod deficit in peioribus: in melioribus suphabūdat. propterea ementes peiores iniuste damnificātur. Si tamen deteriores grossi iusti ponderis sunt: periculum non videtur: si emptor: de grauioribus et melioribus lucraretur. Quod tamen raro cōtingit. Nota tamen fm. Archi. flo. q. vbi quis in aliquo loco vbi monete diminuti ponderis min⁹ valent fm. illam diminutionem emit debito precio. et postea portat ad alium locum vbi tantum valēt quātuz integre monete. Et ita indifferenter expendūtur. Et tantum eas computant quātum integras: vt in quibusdam ciuitatibus. Sicut est de floi. renēlibus qui in aliamānia expendūtur sine aliqua pōderatione. et ibi mercato: pluri eos vendit q̄ emerit. Non videtur in hoc peccare: cum nulli damnum inferat. et sibi ex sua industria et labore lucrū querat. Sed qui bonas et integras monetas diminueret. Et sic diminutas portaret ad talem locum: faceret fraudem. et contra legem. Et tenetur tale lucrum pauperibus erogare. quarta decima. q. v. non sane. Sicut etiam non excusatur a peccato qui monetas malas et diminutas scienter daret pro bonis. et postea perpendit de diminutione valoris. non enim potest absq; peccato fraudis alteri dare p. bonis et integris.

Vndecimo quero. Vtrum ille qui singulos denarios ponderat et grauiorē retinet et consulari facit: peccet: Rūdeo. prout colligit ex dictis Tho. Jo. an. et Jo. de Imo. si illi qui cudunt pecuniam: quia aliqui denarij sunt quōq; maioris ponderis. propterea diminuūt alios in pondere: quia nō possunt equaliter omnes sculperē. tunc tales dicuntur falsarij: et tenentur ad restitutionem cōmunitati. qz corpus pecunie damnificauerunt. Si autē omnes denarij sunt iusti ponderis: sed aliqui sunt grauiorē. Et illos consulant: non credo condemnandos. Secus si raderent eos etiam vsq; ad debitā summam: quia puniri debent vt dictū est supra. Sed Bar. in. l. cornelia. ff. de fal. dicit q. q. p. stat. id est factos et bonos destruit. debet puniri de falso. et hoc si fecit dolose: vt illos nūmos occultaret. Et hoc videt verius.

Duodecimo. an falsificantes monetam sint ex cōmunicati ipso iure: Dic q. non de iure cōmuni. licz in quibusdā locis forte aliud repiat p. aliquas

constitutiōes synodales.

Tercio decimo. Vtrum recipiens falsam monetam ignoranter a suo debitore possit illā expendere: Respondeo fm. Biral. oldo. q. non: quia talis non debet locupletari cum aliena iactura. nec etiam debet miscere illam malam monetam cum bona.

Quarto decimo. An princeps sine cōsensu populi possit diuinuere. vel diminutam iubere expendi pio legitima: Respondeo Inno. in dicto. c. quāto. q. aut rex vult ex hoc modicum lucrari. et tunc potest cum bona conscientia et sine consensu populi: ex eo q. ipse rex prebet auctoritatem monete. Ant vult multum lucrari. Et tunc non potest hoc facere sine consensu populi. Sed hoc casu requiritur consensus: saltem maioris partis illorum qui regnum representant. vt in dicto. c. quāto. et. l. qd maior. ff. ad municip. Talis tamen consensus non operatur. vt extra territorij possit eodem valore expendi. vt. l. si. ff. de iurisd. om. iudi. Bar. tñ in. l. j. ff. de auro et argē. le. dicit q. princeps in predictis nihil debet lucrari. Et expensa ceche debet fieri de publico: fm. eum. Allegat ad hoc tex. cum glo. in. l. j. c. de contraben. emptio. Et sic vult q. moneta debet esse eiusdem estimationis in materia prout et in forma. Et dicit q. Inno. in hoc male dixit.

Restitutio. vi. Quo ad falsificātes instrumenta vt sunt notarij et hui⁹ modi. Et sciendum primo. q. tabellicones in principio sui officij sex iurant de consuetudine fm. Dost. prout recitat Panoz. in. c. sicut. ne de. vel mona. Primo q. de his que videbit et audiet et requisitus fuerit: sine diminutione veritatis et cōmuntione falsitatis conficiet instrumentū: ideo si requisitus non conficiet instrumentū est per iurus. Et sic fm. eum suo instrumentū non postea creditur. ar. de testi. testimoniū. nota hoc dictum. Sentit enī per hoc q. notarius periurus non potest conficere instrumentū etiam si rogatur a partibus. Similiter ex hoc sunt infames quibus omnes actus legitimi sunt interdici. extra de testi. licet ex quadam. Nec tamen dic. vera quādo est secuta saltē sentētia declaratiua de tali periurio. Ante vō talem declarationē instrumenta per eum confecta tenēt. vide de hoc singulariter s. Absolutio. f. et. c. Fallitas. z. c. Periuriū. Secūdo iurat q. secreta sibi iniuncta tenebit. intellige quādo ex iusta causa iniūgitur silentium. alis autem cum sit persona publica. debet palam et nō latēter conficere instrumenta. Tercio q. super vsurario contractu vel in fraudē vsurariū nullū scienter conficiet instrumentū. Dic tu q. sup. nullo illicito contractu debet conficere instrumentum. alis debet puniri et ab officio fmoueri. vt notat Bar. in. l. iubem⁹. c. de sa. san. ec. Quarto q. de oib; instrumentis q. tradidit: tenebit penes se p. hocolū. Quito q. fidelis erit illi a q. fuit pstituit. §. si sciret dānū suū tractari illi reuelabit p. se vel p. aliū. Sexto q. officij sibi iniunctum expe-

rebit: cupiditate. amore. odio. timore. remotis fin bonâ pscientiâ.

¶ **Primo** quero. Quid si is qui exercebat publice officium tabellionatus nō erat in veritate tabellio. nūquid valebunt instrumenta? **Spe.** in ti. de instru. edic. concludit q̄ non; si a nemine habuit potestatem. Secus si habuit potestatem a superiore sed ppter aliquem defectū non poterat habere vel exercere illud officium. Et hoc casu loquit. l. barbarus. ff. de offi. p̄. De hoc vide s̄. Cōfessio. iij.

¶ **Secundo** quero. an notarius debeat scire iura. **Spe.** vbi s̄. dicit q̄ sic: ne cōmittat aliquē errorem. **Bar.** tamē in l. generali. C. de tab. li. r. dicit q̄ nō tenetur esse doctor vel legista: sed satis est q̄ sciat scientiâ notarię: et alia que requiruntur ad p̄tiam illius artis. Et vide **Inno.** in c. cum in cunctis. de elec. vbi dicit et bene. q̄ quilibet tenetur scire ea q̄ requiruntur ad officium suum exercendū. Al̄s aut tenetur si cōmittit p̄ ignorantia aliquem errorem. vt in l. illicitas. ff. de offi. p̄. et in regula. Non est sine culpa. de regu. iu. li. vi.

¶ **Tercio** quero. An notarij falsificantes instrumenta: vel alias scripturas teneant in solidū? **Rñ.** generaliter. q̄ tam notarij q̄ alij quicūq; falsificantes instrumenta. testamēta. libros mercantiarū. et quascūq; alias scripturas: tenent ad omne interesse p̄ris de omni damno inde secuto per regulam p̄s datam: sumptam extra de iniurijs. c. si culpa. q̄ omnes tales dant causam efficacē ad tale damnum. Idem dic de scienter vtentibus talibus scripturis. Eodem mō tenent vtētes falsis mēsuris. ponderib; et silib; eadē rōne.

¶ **Quarto** quero. de notarijs et alijs scribis qui conficiunt cartas de debito vsurariū vel in fraudem earum. An teneantur in solidū? **Rñ.** fm **Bar.** oldo. q̄ si scienter faciunt cartas vel instrumenta de debito vsurariū: ac si sit debitū legitimū et absq; vsura: sicut cartas de duplo vel triplo etc. tunc qui dem tenentur reddere vsuram acceptam: si ipi vsurarij nō restituant. Nam si hoc facerent in fauorē receptoris mutui fm quosdā: inter quos est **Alex.** de ales. qui dicit q̄ notarij qui solum stant p̄ illis qui volunt recipere mutuū ab vsurario nō tenentur Qui vō stant pro pte et lucro vsurarij tenent: si tñ sic coopati sunt ad hoc q̄ absq; eorum coopatione illa vsuraria p̄statio non esset facta. Et placet **san. Ber.** Ratio est: quia eorū instrumentum est efficaciter coopatiū ad hoc vt vsurario talis soluat vsura. Si vō in instrumento facta est expressa mentio de vsura. tunc siquidē nō tenent: quia tñ non efficaciter operant. Quod tamē intellige nisi vbi esset cōsuetudo: p̄ talia instrumenta cogere in iudicio debitores ad soluēdas vsuras. quia tñ etiam obligarent.

¶ **Quinto** quero. quid de false accusantib;. **Rñ.** sanc. **Ber.** q̄ si false accusauerūt vel calūniose aliquem denunciauerunt: tenentur ad damni dati restitutionem: et sunt graniter puniendi. vt extra de calū. c. si.

¶ **Sexto** quero. quid de false testificantib;. **Rñ.**

Idem. q̄ si per dictū falsoz testiu aliqua partium amisit causam suā: tenent restituere totum damnū ei qui damnificatus est. ar. xvij. q. iij. si quis ē atrio. xij. q. v. nō sane. Quidā tamē circa hoc distinguūt dicentes. q̄ si testes fuerint diligēter examinati: et falsum testimoniū sciēter et voluntarie tulerūt: tenent sicut dictum est. Si aut nō fuerūt diligēter examinati: licet mortaliter peccauerint: tñ ad restitutionē nō obligantur: quia si diligēter examinati fuissent forte dixissent veritatē: vel com̄ falsitas patuisset. Ratio autē istorum est: quia iste non est principalis in damnificando: sicut iudex et advocatus: sed magis secundario et occasionaliter: sicut de illo qui dat ignem volenti alienam domū cōburere. Et sic hec nō est causa sed magis occasio: quia non p̄terea ipse domū comburit: sed magis in potestate est istius velle vel nolle cōburere. Si aut de illo qui docet furari: vel monetam falsari: q̄ hec non est causa nec voluntas faciendi: sed pot̄ occasio: et inclinatiū inducens. Nota tamen q̄ si testis propter testimoniū verum serēdum aliquicū accepit: tenetur dare pauperib;. Quod intelligit **Donal.** si illud datum fuit a volente corumpere testem. Secus si dans volebat per hoc sibi iusticiā ministrari: quia tñ ei reddendum est. dicto. c. nō sane. Potest tamē testis percipere moderatas expensas pro sumptibus quos fecit in eundo. stando. et redeūdo. vt notat **glo.** in c. statutū. de rescri. li. vi. Immo etiā mercedē dierū quibus stetit occupatus p̄ testimonio reddendo: et quibus amisit opas suas. Et fm **Bar.** in l. p̄sbyteri. de epi. et cle. non solum falsus testis ille est qui loquit falsuz sed etiā q̄ veritatē nouit et tacet.

¶ **Septimo**. quid de his qui sunt testes scienter in instrumentis vsurarijs: vel in fraudem? Dic q̄ idem dicendū est de eis quod de notarijs dictū ē. Dant enī cām efficacē impio lucro: cū certū sit instrumenta sine testib; nō valere.

¶ **Octauo**. quid de notarijs qui p̄ce vel precio testamēta destruxerunt vel occultant. vnde non solunt legata ad pias causas: nec alia debita? **Rñ.** sanc. **Ber.** q̄ quādo a notarijs seu a quibuscūq; alijs testamēta taliter destrunt: q̄ nunq; repiri possunt: tenentur ad restitutionem omnium perditorum. Si autem solum occultant illa: seu occulte conseruat: grauissime peccant: nec absolui possūt nisi illa publice vel priuate reuelent. Tamen non credo eos ad restitutionem teneri: cum heredes creditoribus et legatarijs semper remaneant obligati. Idem intelligas de quibuscūq; alijs scripturis: siue mercatorum: siue vsurariorum libris et consimilibus. Nec sanc. **Ber.** Quod videtur intelligendum in his qui solum occultant: non requisiti manifestare. Secus autem dicendum videtur in illis qui requisiti an talia habeant instrumenta: manifestare nolunt: sed potius mentiuntur se illa non habere: quia tales tenentur ad omne damnū qd̄ dicti legatarij: vel alij ex defectu huiusmodi scripturarū incurrūt: si ex hōi occultatione creditores i futurū sua hēre nō possūt: q̄ dant

Restitutio. viij.

causam efficacē ad tale damnū.

Mono. Quid de prelati qui subscribunt et sigillant cedulas usurario: **R**ñ. **F**m **D**ostie. q. si prelati non legit tenores: vel etiam si legit et usura non appareat ibi: quia forte maior quantitas ibi posita est q. fuerit mutata: atq. ipse prelati non diligenter considerat: fatue facit. sed tamen in veritate non consentit. **S**i vo legit et percipit veritatem participes est peccati. et si non comodi usuraz. **M**am subscriptio in multis probationem facit et inducit. extra de re indi. cū inter vos. **I**dē **S**off.

Restitutio. viij. quo ad

Raptores. Sciendum **F**m **R**ich. in. iij. di. xv. q. non tñ ille qui est executor dāni tenetur ad restitutionē: sed etiam participātes in illo crimine tenent ad restitutionē. Participare autem contingit nonem modis: vt infra scriptis versibus continet. **I**ussio. consilium. consensus. palpo. recursus. Participans. mutus. nō obstās. nō manifestans.

Damnū dicitur iussio. Ille enī qui iubet fieri principalior causa videtur q. exequens. vnde princeps qui precipit subditis: vt faciant furtum vel rapinam: tenetur ad restitutionem: nisi ille qui rapuit restituat. quia ille facit cuius auctoritate fit. **N**ec valet argumentū. nihil habet de furto vel rapina: ergo nō tenet. q. licz nihil habeat: tñ tenetur q. fuit in causa furti vel rapine.

Quid si pater precipiat filio: et magister discipulo. q. rapiat vel furetur? **R**ñ. **D**eo. q. tenetur restituere: nec filius vel discipulus tenent obedire.

Quid si amicus precipit amico pauperi q. furetur. an teneatur ad restitutionē? **R**ñ. **D**eo. q. non ratione precepti: quia non habet auctoritatem precipiendi. vnde preceptum suum non habet vim precepti: sed potius interpretandum est consilium: vbi absq. consilio al's non fecisset. **N**ij etiam qui non iussione sed cōminatione aliquem inducunt ad rapinam: tenentur in solidum. puta cū quis verbis et modis cōminatorijs inducit aliquem ad inferendum damnū quod al's non dedisset: tenetur q. pstat cām efficacē ad hoc.

Consiliū. id est quādo quis alicui consuluit vt furetur vel rapiat tenetur ad restitutionē. vt insti. de ob. que ex delic. na. **S**. inter dū. si ille al's sine suo consilio nō fuisset facturus **F**m **R**ich. et **S**co. **S**e. c. si fuisset al's facturus. id est fuisset in firmo proposito furandi illud: nec plus nec minus fecit. ppter consiliū sibi datum. **E**t hec habent locum tam in cōtractibus q. in delictis quādo consilium est fraudulentum: vt quo ad restitutionē faciendā semper fiat distinctio. **A**n al's esset facturus: vel ne. vt primo casu non teneat ad restitutionē: licz al's teneat de crimine. **S**ecundo vo casu teneat ad restitutionē. **I**n alijs vo a delictis: si consilium nō est fraudulentum: nunq. tenetur ad restitutionē. nec fienda est p̄dicta distinctio in hoc casu. scz an ille al's esset facturus: vel ne. put. voluit **P**anoz. in. c. nuper. de sen. excō. licz **J**o. an. tenuerit oppositū. voluit enī

q. etiā i hoc casu siēda foret p̄dicta distinctio. **S**. an ille al's esset facturus: vel ne. **S**ed primū tene. **C**ōsiliū enī non obligat nec necessitat. **E**t ideo apud semetipm̄ debebat expiri. vt ruz consiliū esset sibi vtile. hoc etiā patet p̄ regulam. **A**ullus. de re. iur. li. vi. vbi regula ponit negatiue. et excipit tñ quādo consilium fuit fraudulentū. **R**atio p̄dictorum colligit ex tex. xiiij. q. i. quod precipit. et insti. **I**man. **S**. tua gratia. vnde possunt poni plura exempla. quādo quis obligat ex consilio fraudulento. vt p̄ per glo. in dicta regula. **A**ullus. **D**one exemplū in contractibus. puta cum scires eum cui mutua bā facultatibz labi: tu causa tui lucri idoneū fore affirmasti. cōsulendo vt mutuarē. quod est notandū contra p̄sonas que sepe fraudulenter inducūt ad emendū et vendēdum sui lucri causa. **N**am tenetur de suo consilio fraudulento. **I**tem in eo qui comodaui vala viciosa: et fraudulenter psuluit: vt ponem vinū in eis. **E**t hoc fecit aio vt destrueret vel effunderet. vt. ff. como. l. in comodato. **I**n maleficijs autē semp est fraudulentū. **E**t ideo tenet consulens nō tñ illi cui cōsuluit: sed etiā illi p̄tra quez consiliū dedit. **N**am si cōsuluit occidi: homicida ē. **I**tem si cōsuluit seruo vt fugeret vel furtum faceret: tenetur furti vel serui corrupti. ff. de ser. cor. l. i. **I**tem si cōsuluit vt mibi fieret iniuria: tenet mibi actiōe iniuriar. **I**dem vbi cū cadit nomē maleficii. hec notant per glo. in dicta regula. **A**ullus. **I**te consiliarij ciuitatum quorum consilio episcopus bannit. vel pcutitur. vel p̄secutione patitur tenentur ad restitutionē totius dampni. vt in de. si quis. de pe. **I**tem consiliarij ciuitatum in quibus fiunt statuta q. vsure soluant: vel solute non repantur. vt in de. ex graui. de vsuris. de hoc tamen vide infra. **R**estitutio. ix. **I**tem consiliarij ciuitatum in quibus fiunt statuta contra libertatem ecclesie: vltra ex cōmunicationē tenent ad damnū quod alij incurrunt. **I**dem dicō iniquis statutis ibi factis: ppter que iusticia impedit. et pauperes opprimuntur tenentur ad omne damnū: quod contingit propter illa statuta: eodem modo proponētes in consilio. **I**nducentes. obseruantes. et **f**m ea iudicantes. et scribentes. dictantes. et illa exequentes. **E**t etiā officiales valentes illis obuiare: et non obuiant.

Consensus. i. quādo quis cōsentit furi in furto al's nō furaturo: exp̄presso consensu sine quo dānificatio nō fuisset secuta.

Quid ergo dicendū est de indicatibz. puta de illis qui in guerris iniustus et p̄ditionibz seu rapinis statuuntur in aliq. loco: vt dato signo fumi: vel campane: aut alterius rei: gentes ad p̄dā parate currant: ingrediant et dep̄dent ciuitates et castra. **A**n teneant ad restitutionē? **R**ñ. **F**m sanc. **S**er. q. p̄dicti tenentur in solidum: quia prestant causam efficacem ad tale damnū. **S**ecundo ad restitutionem tenetur ille qui aliquid operatur: vt p̄ditio vel aliquod malum perpetret in ciuitate. vt puta cū ignē in aliqua domo accendit: vt cū gētes ad ignē extingnēdū currunt: p̄ditio p̄sequat effectū. **A**ut cū vn̄ in capta ciuitate vel fra ad sacro.

manū incipit ponere vnam domū: vel eam incendit: vt ad idem operari alij inducatur. Et sic de similibus. Tercio idem de incitantiis: sicut sepe cōtingit: quādo gentes deficientes animo: non audent impia perpetrare: et damna dare nisi ab aliquo verbis incitatiuis inducant. In talibus autē fm Inno. et Hosti. incitationis efficacia consideranda est. Nam quanto in aliquo fuerit efficacior: inductiua ad malū tanto amplius satisfacere obligatur. Quarto idem dicendū de animantibus ad rapinam facto: sicut euenit his q̄ in guerris iniustis instrumentis bellicis solent vti. Nam si tube et alia instrumenta in talibus nil valerent ad quid portarent ad illas: Sed quia plurimū valēt ad animadūm et dirigendum equos et gentem: pperā non immerito vtens in iniusto bello talibus instrumentis: tantū restituere obligatur quātum ad malum efficacem dedit occasionē. hec sanctus Ber. Quinto idem dicendum est de illis qui faciunt foueas subter terram ad intrandum ciuitatem vel castrū vel faciūt scalas et funes ad supragradiendū murum: vt sic possint intrare castrum: vel faciūt scortam alijs de nocte et huiusmodi. omnes enī predicti et similes tenent ad tantū quātū eorū maleficijs et artificijs damnū datū fuit: etiā si nil habuissent de rapina vel factomano.

¶ Quid autē de his qui aut verbo aut facto ad rapinam cōsenserunt. Bone exemplū. Quis rapinam dissuasit: nec aliquid rapuit: sed tm̄ cum raptoribus iuit vt psonas rapiētū liberaret. vtrū ad restitutionē teneatur: Rñ. fm Inno. et Ho. non tenetur: nisi forte raptor nullatenus inisset: si comitatus illius non habuisset. Nam in casu isto semper tenetur: quia et si verbo dissuasit: tamen facto et auxilio opem pstat.

¶ Quid autē si multi comitati sunt aliquos ad rapinam seu deuastationē bonorū: siue ad defendendum eos: ne ledi possent vel ibant vt aduersarios compescerent si vellent phibere rapinam: seu deuastationē. Rñ. fm Inno. et Ho. q̄ tales in foro penitentie nō tenent nisi de ea rapina quā quilibet fecit: vel que auxilio eorum facta est vnde si multi alij principales raptores rapuerunt et destruxerunt sine istorū auxilio: licet hij cum illis comitati sint: in nullo tamē isti tenentur: q̄ nec iporū facto: nec consilio rapinam vel vastum principales fecerunt: nec tenentur nisi de illis damnis que facta non essent: si tales nō inissent cum eis. Naz tunc tenentur in virilem portionē: si eorū fauore alij rapuerūt. Et in hoc apparet ratio diuersitatis inter auxiliū. et consiliū quia auxiliū restringit soluz ad illa in quibz datur auxiliū. Consiliū vō extendit ad omnia damna que vigore talis consilij data sunt. Tenentur etiam si aduersarij crederent q̄ illi in auxiliū raptorū venissent. Et propter hoc rapinam nō auderēt defendere. Idem quoq; de illis qui pacificandi causa vadunt: nisi hoc significent aduersarijs. al's rapine vident p̄stare causā efficacem: cum illi timore eorū res suas defendere nullatenus ausi essent. Et dicit Donal. illum reueri in solidum quādo alij sine ipso non auderent

vel non possent damnū inferre: quia tunc omnes dicuntur quasi vnus. al's autē quilibet tenet p̄ pte damni qd̄ intulit.

¶ Quid autē de eo cuius nomine facta est rapina. et dum sciuit ratum habuit. an teneatur restituere: Rñ. Donal. q̄ si talis ratum habuit rapinam vel furtum qd̄ eius nomine gestum est: tenetur restituere in solidum: quādo ppter huiusmodi ratihabitionem impediuntur damnicati recuperare damna.

¶ Falpo. id est adulator quādo intantū laudat et strenuum reputat rapiētem: vel iniuste damnificantem. et sibi se familiarē exhibet q̄ multū p̄babiliter presumit q̄ ex hoc motus fuerit ad damnificandum. vel ad non restituendūz damnū: qd̄ intendebat restituere. quia talis adulatio ē quidā p̄sensus. xxiij. dist. si inimicus.

¶ An autem generaliter adulator: teneatur restituere: Dicit potest per regulam generalem: quia si per huiusmodi adulationē ille damnū intulit. al's non facturus: tunc adulator tenet. al's secus. Idē intelligas de detractore et vituperatore. Nam si p̄ huiusmodi vitupationem. puta dicendo alicui q̄ est homo de nihilo: vel q̄ est homo pusillanimus. et propter hoc ille mouetur ad malū perpetrandūz al's non facturus. talis vituperator tenet ad damnū datum.

¶ Recursus. id est receptator. scz ille apud quem latet latro cum spolijs et dūmodo habeat spolia in potestate sua: tenetur illa restituere vō domino. nec est crimine pditionis redarguendus si spolia furto habita restituat. Immo potius exequit qd̄ iusticia requirit. Nec ex hoc fidem violat: quia in turpi causa debet fides rescindi. Immo si illa recipere animo cōseruandi furti: vel sibi p̄: esset furti p̄iceps et reus mortis fm legē humanā. ppter qd̄ necesse habet illa restituere. Quod intellige veruz sine pditiōe p̄sone. Et si imineret aliquod periculum sibi: vt si timeret ne crimen furti sibi imponeretur. posset illa p̄mittere alicui p̄sone ecclesiastice sub sigillo p̄fessionis vt illa restituat. Concor. Ri. qui dicit q̄ ille apud quem est damnificantū recursus: sicut ad patrociniū p̄stantē tenet in solidum. vel qui recipit latrones et tuetur eos: v̄ rem raptā dolose celat: ita q̄ impedit restitutio. omnes isti i casu nostro dicuntur receptatores et tenent in solidum. Idem dicit Donal. de his qui defendunt raptores. et recipiūt eos in castris suis q̄ p̄ huiusmodi defensionē vel receptionē impediunt damnificati recuperare damna tenent ad restitutionē. Idē dicit sanc. Ber. de eo qui receptat res p̄ rapinā habitas et cōseruat taliter q̄ ex tali p̄seruatiōe res ille a dño haberi nō possunt: satisfacere obligatur. q̄ talis tūc cōseruans dat causam efficacē. al's secus. Et sic in p̄dictis et alijs infra dicēdis i materia restitutionū recurras ad dictā regulā generālē scz an dederint causā efficacē ad tale dānū: v̄ fuerit eā: sine q̄ nō fuisset illatū damnū v̄ ipedita restō.

¶ Participas. i. q̄ in inferēdo damnū assistit coadiuuas damnificantē. et p̄cipat in p̄da. talis enī maximū p̄stat fauorem. Ideo tenetur fm Rich.

Idem de eo qui prestat scalas vel ferramenta ad furtum faciendum tenet ad restitutionem.

¶ Quid si plures raptores sunt quasi pares: quia nullus inducit alium ad eundem: nec est dominus aliquis alterius: sed quilibet per se vadit: **R**espondeo: **D**onal. q. si vadit in simul quasi vnus exercitus: quilibet tenetur in solidum: quando vnus sine alio non auderet ire, vel non posset damnū inferre: quia in tali casu quilibet iuuat alios et facit eos fortiores, et sunt quasi squame sese prementes: et omnes sunt cooperatores. **S**i vnus non iuerit simul sed quilibet per se faciebat damnū: non puocans alios ad damnū dandū. tunc tenetur quilibet pro eo quod fecit: vel etiam dato quod iuissent simul. recurrendum est ad regulam generalem nunc dictam. **E**t si vnus non intulisset damnū sine alio vel presentia aliorum tunc quilibet tenetur in solidum. als pro rata damni dati. **E**t per predicta patet so. ad. q. quotidianam. **P**lures furati sunt vnū lignū quod singuli tollere non potuerunt. **A**n teneant in solidum? **R**ūdet **J**o. de san. q. sic: quando illud cōtractare vel tollere vnus solus non posset. ff. de fur. l. vulgaris. §. si duo. **S**ed si vnus potuisset fartum facere et fecisset sine alio. tūc tenet. p. pre ipm. ptingete.

¶ Mutus. i. ille qui videns alium damnificari iniuste. et scit quod verbo suo sine piculo suo: auxiliū prestare posset iniuriā patienti: et tacet. talis quidem hoc damnū satisfacere obligatur si tali malo obuiare ex officio tenebatur. **S**i autē talis ex officio non tenetur obuiare: licet mortaliter peccet non obuiado non tamē restituere obligat. **D**e hac materia vide §. **D**ns. et Restitutio. iij.

¶ Non obstant. i. qui non obstat damnificatio iniuste cum possit et sibi ex officio incumbat. et sit sibi manifesta iniuria: ad restitutionem tenetur: sicut sunt principes et rectores qui ex officio tenent iusticiam cōseruare: quia redditus quos habent sunt stipendia ad hoc instituta vt iusticiā cōseruet. vii tenent restituere.

¶ Non manifestans. i. qui scit vbi res rapta vel furtiua est: et non indicat cum de hoc interrogat. hic similiter non tenetur restituere: nisi ex officio ad hoc teneatur. **P**osset tamē psona priuata in hoc casu teneri ad restitutionem quando legitime producta in testem occultare veritatē: quia tūc ex officio tenetur. **E**t hoc voluit **S**co. in. iij. dist. xv. q. requisitus in iudicio: vbi posset sententialitē restituere res domino suo: et tamē dicendo veritates non iminet sibi piculum sui status vel psonae: quia tūc tenetur in solidū ad restitutionem. als secus vbi tali testi immineret piculum etc.

¶ Vtrū autem eminentes de rebus ex rapina teneant ad restitutionem? **R**ūdet. **S**. **B**er. q. aut talia quis emit mala fide aut bona. **S**i pmo modo tunc aut sciebat: aut credebat esse rapinam: aut non probabiliter credebat esse rem iustam: aut nihil de hoc cogitabat. **P**rimo casu si sciebat vel probabiliter credebat illam esse rapinam: tūc sex modis grauat emptor. **P**rimo quia semper rem restituere obligatur. nec liberatur vendendo vel qualitercunq; alienando. nec amissione vel morte rei:

nec si auferat violēter aut inscienter de vsu cadat seu quocūq; alio interueniente casu: quin restituere teneatur precium. vnde emens furtum: semper tenetur de casu fortuito: nisi in vno casu. puta si re domino tempore et loco congruo obtulerit. et ille recipe noluisse. tūc quidem emptor purgasset moram. ff. de condi. fur. l. in re furtiua. **S**ecundo tenet restituere omnes fructus perceptos. et qui intermedio tempore percipi potuerunt. extra de resti. spo. grauis. **E**t fm **R**ay. intellige fructus qui sup sunt deductis expensis que fiunt gratia fructuum querendorum congregandorum. et conseruandorum que deducunt tam a male q; a bone fidei possessore. ff. de peti. here. l. si a domino. **T**ercio quia restituenda est res fm optimum eius statum. puta si tempore emptionis vel venditionis vel intermedio tempore plus valuit: iurta illud precium debet restitui. dicto. c. grauis. **H**oc tamen fm quosdam intelligendum est quando res non habetur: sed dicunt sufficere: si res habetur quod restituat eque bonam sicut erat quando fuit ablata. **Q**uod intelligunt quidam verum: nisi medio tempore res plus valuerit. t illo tempore interfuerit domino rem sibi traditam fuisse: quia forte vendidisset vel vsus fuisset. **E**t cuius carentia oportuit eum aliaz emere. nam tunc tenetur ad omne interesse domino. **E**t ideo non liberatur dando rem eiusdem bonitatis qualis erat tempore quo abstulit. **Q**uod est rationale et notandū. **I**tem fm **R**ay. si res melior facta est postquam illam alteri vendidit. tenetur etiam ad restitutionem pluris. dicta. l. in re furtiua. **E**t hoc etiam intelligi debet de secundo et tercio et vltra emptore male fidei. **Q**uarto quia non potest a domino rei repetere precium: quod etiam de re dedit: postquam deprehendit rem esse ipsius. **L**. **d** fur. in ciuilem. **N**ec se potest defendere ratione statuti super hoc editi. **C**um tale statutum sit contra deū viij. dist. que contra. **Q**uinto quia non potest agere contra venditorem de precio sibi dato. **O**bstat enim sibi turpitudine sua. **E**t hoc nisi expresse cauerit. x. q. ij. hoc ius. **T**amen fm **A**lexā. de alerand. talis potest rem emptam restituere vendenti: vt recipiat precium quod de illa dedit. **S**exto quod perdit expensas factas voluntarias. nam talis contractando rem alienam: furtum committit. **E**t fur semper est in mora. ff. de condi. fur. si pro fure. **E**t fm hoc. equus furto sublatu: quātūcunq; et quātūcunq; expensis a fure melioratus: restituendus est. **Q**uibusdam tamē et satis discrete apparet quod licet in foriseco foro et ciuili equus talis sit taliter restituendus. tamen de equitate naturalis iuris et psciētie bone videtur dicendum quod iste restituere debeat furi interesse rationabilium expensarū. per quas equus melioratus est: nisi pro quanto per civile iudiciū esset inflicto furi illi in penam. **I**dem quoque de consimilibus dicendum est. **C**oncordat **R**ay. **S**ecundo autem si rapine emptor non probabiliter credebat esse rem iustam cum precedentiibus: in predictis sex sociandus est. verbi gratia. fuit ductus ignorantia iuris. scilicet quia licet crederet rem esse raptā. non tamē credebat quod illā eme-

[Marginal notes in a smaller hand, partially illegible]

re esset peccatum. et talis ignorantia non excusat: nec etiam excusat ignorantia facti crassa et supina vrpura cum quis tempore belli emit a quodam stipendiario calicem. missale. pamenta et huiusmodi Ideo omnes tales in conscientia restituere obligantur. Tercio casu si de hoc nihil cogitabat: et hoc propter fatuam simplicitatem in foro conscientie etiam satisfacere obligatur. *Fin. Hosti. et Raymū.* Idem quoque dicendum si de hoc dubitabat: quia securior pars eligenda est. Secundo autem casu principali. scilicet quando emptor emit bona fide. Et tunc est distinguendum: quod aut predam emit ut eam domino redderet: aut scilicet pro comodo suo haberet. Si primo scilicet ut eam domino redderet. scilicet recepto precio: et interesse suo: cum alius dominus rei eam nullo modo recuperare posset. vel non tam faciliter rehabere: tunc cum utiliter gesserit negocium domini rei totum poterit recuperare precium et interesse suum. Hoc quidam dicunt verum et bene: quando res redempta fuit paruo precio. alius cessat ratio huius redemptoris: et consequenter effectus. Et ubi quis illam rem emit paruo precio: et expoliatus verisimilitudine illam rem non erat rehabiturus. tunc potest consequi precium rei et cetera ut dictum est. In foro tamen contentioso non creditur tali emptori quod illam rem emerit illa intentione: nisi publice hoc protestetur: et tunc si res sine culpa sua amittatur: vel pure contingat: non tenetur. Et bene tunc quicquid sibi adest ex illa re: ut pensio. merces. fructus vel simile restituere obligatur. Et quicquid sibi abest: ut precium. moderate expense repetere potest vel cum eo quod ex ipsa re sibi aduenit usque ad concurrentem quantitatem poterit compensare. Si autem talis emptor postquam fecit diligenter querit: non potuit reperire cuius res erat: tunc quicquid res ipsa valet ultra id quod emptori ipsi debetur pro anima illius cuius extiterat: pauperibus erogandum est. Consulendum tamen est ei *fin. Ray.* quod hoc publice fiat ut omnis suspitio emittetur. et sic liberatus erit: quia in hoc utiliter illi negotium gessit. *Non. Ho.*

Quid autem dicendum si post denunciationem publice factam de huiusmodi re empti: aut inuenta et non in uero domino data est pauperibus. et post modum reperitur dominus illius rei qui petit rem suam. An ille qui dedit huiusmodi rem pauperibus teneatur refundere de suo. Dicit potest quod si fecit publice denunciari bis et ter. et fecit diligentiam suam ad inquirendum verum dominum et non inuenit: et illam rem cum consilio alicuius boni viri pauperibus dedit: in nullo tenetur eidem. Et hoc quasi in propriis terminis videtur sentire *Jede.* put allegat *Zau. de ridol.* in tractatu usurarum. ubi querit quid iuris. Premisso generali edicto. quod quicumque dederit usurarium nomine aliquid veniat infra tot dies. et si nemo venit: nec etiam usurarius aliquas certas personas assignavit infra terminum sibi ad id statutum faciendum. Statimque lata est sententia per episcopos elapso termino declarans illas fore incertas. vtrumque usurarius sit tutus: si postea appareat certe persone quibus est restitutio facienda. Et sentit quod sic etiam quo ad illos qui tunc erant ex diocesi. *Ita et tamen quod*

talibus petit remedium per episcopum vel pauperes. Et post dicit. quod si usurarius cautior faciens. fuit possessus se bene mille in usuris restituenda personis descriptis in quodam libro quem episcopus assignavit: tractu temporis vult cogere usurarium ad dandum sibi illam pecuniam: tanquam incertam. usurarius dicit. ostendit librum: quod volo soluere illis: quod sum debitor. et quod in libro descripti sunt: ne bis solvam: si deinde veniant et petant ut certas. vel dicit. Ego iam restitui personis descriptis in illo libro. et ecce plura instrumenta remissionum. Dicit episcopus: librum perdidit: et sic paratus sum iurare. Quid iuris. Soluet ne illa ut incerta. *Feder.* finaliter inclinatur ad partem quod soluat illa ut incerta. Secundo autem casu. scilicet quando rapinam emit. ut pro comodo suo habet. et tunc si probabiliter non credebatur illam rem fuisse raptam. pura. quod omnes vicini vel maior pars ita credebatur. nec aliud verisimilitudine extimari debebat. tunc hec bona fides quantum sibi confert. Primo. quod durante bona fide: rem illam restituere non tenetur. Sed si postea nouerit rem illam fuisse raptam. quod bellum credebatur iustum et reperit iniustum: tunc restituere obligatur. *de fur. l. alienum* nec potest petere a domino precium ipsius rei. *de fur. l. in ciuilem.* Tenetur etiam exites restituere fructus. De presumptis autem non tenetur propter bonam fidem. ut *l. fructus. z. l. ex diuerso. ff. de rei ven.* Secundo potest vendere et alienare: bona fide durante. si aliquid licitum ex rei venditione persecutus est. de illud restituere domino venienti. *ff. de pdi. inde. l. nam* hoc natura. Tercio quod non tenetur restituere in casu fortuito durante bona fide. Si enim res interim perat sine culpa sua: nullo modo tenebitur domino restituere. Quarto. quod post restitutorem rei: si eam fecit iudice inuito de precio quod dedit venditorem agere potest: ut ipsum finet in indemnem. *xij. q. ij. vultane.* Alii autem minime potest. unde dicit emptor domino rei quod illum ad iudicium trahat. et postquam citatus fuerit denunciatur venditori quod appareat atque defendat rem ipsam. Et si res tunc ab eo deuenit. venditor tenetur de euictione. nisi tempore date inie: emptor propter contumaciam fuisset abusus. vel nisi pro iniuria iudicis fuisset inualata. *ex d. emp. z ven. c. fi.* Si autem ad sacerdotis preceptum hoc fecerit in foro seculari: venditor inducendus est ut ipsum comode fuerit in dēnem. *ar. d. c. fi.* Et quod dictum est de euictione: idem dicendum est si plures emptores successiue res transierit. quod vnus potest agere pro aliis. *ff. de mino. l. h. vbi.* Quo tamen ad fructus preceptos an possit bonafidei possessor illos retinere. clarius dicendum est *fin. Jo. de pla. insti. de re. di. §. si quis a non domino.* vbi dicit. quod nullus possessor. scilicet nec bonafidei. nec male. facit fructus suos naturales ex re aliena. *l. fructus. ff. de usur.* Ideo eos extantes dominus vendicat a quocumque: sed de presumptis non tenetur possessor bonafidei nisi in quantum factus est locupletior. quod tunc tenetur ex equitate. *l. si me ziticum. ff. si cer. pe. h. fructus industriales quod erigunt industriam et ministerium hominis.* ut segetes. lac. lana. et similia. bonafidei possessor cum titulo et sine titulo facit suos. Et eos lucratur propter industriam et culturam ut non possunt ab eo aduocari. *l. postquam sunt presumpti.* nec ad eorum precium tenetur. *d. §. si quis a non domino. z. l.*

Restitutio. viij.

bonafidei. ff. de acq. re. do. Sed si non sunt psumpti: si extant: tenetur restituere. vt insti. de offi. iud. §. illoz. Sed malefidei possessor: si non habet titulum tenet de psumptis et de extantibus. l. pe. c. de condi. ex. l. Et de percipiendis. d. §. illoz. Si si habet titulum. puta per venditionem. donationem et huiusmodi. tunc tenetur de consumptis et extantibus: sed excusatur a percipiendis. ppter titulum. nisi in quatuor casibus notat in glo. in dicto. §. si quis. in quibus tenetur de percipiendis etiam si habet titulum. **P**rimo. si quis compulit aliquem per metum sibi vendere. Item si quis emit in fraudem creditorum. Item in eo qui scienter emit contra prohibitionem legis vel statuti. Item et q̄to in eo qui emit scienter a fisco: non solenniter. l. j. c. de si. instr. li. x. **C**on. **Donal.** in sum. in ver. fructuum. dicens. Fructuum alij industriales: vt frumentum. vinum. oleum. et similia. Alij naturales: vt poma. ficus. et similia. Fructus naturales non facit suos possessor: etiam bonafidei. vnde tenetur reddere vniuersos postq̄ incipit habere conscientiam rei aliene. d. l. fructus. **Q**uo tamē ad bonafidei possessorem fac regulam generalem q̄ nunq̄ tenetur vltra q̄ sit factus locupletior. l. vtrum. ff. de peti. heredi. **D**e fructibus. damno. et interesse restituendis. vide infra. **R**estitutio vltimo.

Sed quid si vnus dictorum raptorum satisfecerit. nunquid alij liberabuntur. **R**espond. fm **R**ay. si vnus satisfecerit integraliter de omni dāno et expensis et incomodo: siue interesse. omnes alij liberantur. quia non tenentur damificato. **N**am bonafides non patitur: vt idem debitum bis exigatur. **I**dem **D**ost. **A**ddit etiam **R**ay. q̄ ille. cui sic satisfit. debet q̄tum ad iudicium anime. cedere actionem illi qui totum soluit. non qui dem vt ab vno totum exigit: nisi forte a principali. sed p partibus petat a singulis: sed q̄tum ad forum contentiosum non tenetur cedere. **M**az qua fronte potest petere cessionem: qui ex culpa sua damnatur. ff. de adm. tu. si plures. la. ij. tamen vt sicut dicit **D**ostien. siue sit facta cessio: siue non. alij qui nihil soluerunt tenentur in conscientia ad releuandum illum qui in solidum satisfecit quilibet p suis partibus. **N**am soluens vtiliter gessit eorum negocium. vnde tenentur habere ratum. et ei satisfacere. ar. ff. de neg. ge. l. cum pecuniam. et l. pomponius. **T**homas quoq̄ secunda secunde. q. lxxij. quasi declarans dicit. q̄ si ille qui fuit principalis. vt puta. precipiens soluit: omnes alij liberati sunt qui fuerunt ab eo ad damnum faciendum inducti. **S**i vō alius restituit: tūc illi qui sunt principales. et illi ad quos res deuenit. tenentur restituere illi qui restituit. **E**t intellige q̄ si isti tales nō restituant ei: ceteri tenent p partibus suis: vt patet dictū est restituere.

Quid si spoliatus liberaliter remittat restōem. **R**n. fm **I**nno. Si dimittit principali vt raptorū vel p̄cipienti. liberatus est p̄siliator: et h̄mōi. q̄ liberatus est is qui principaliter tenebat: et qui res habuerat. **S**ed si dimittat p̄siliatori: non credo libe-

ratos alios esse ad quos res p̄ueniant: nisi exp̄sse intellexerit eos liberare. **N**ec etiam illum qui rapinam fecit: etiaz si de rapina nihil habuerit: quia de iure naturali et diuino cōueniens est q̄ sublato principali: tollatur accessorium. et non econtrario. **I**nmo plus q̄ si liberaliter absolueret principalis: non propter hoc absolutus esset consiliarius si aliquid ad eum p̄uenit de rapina: nisi alius pro eo satisfecisset. **E**t tunc iste cōsiliarius in casu aie tenetur ei q̄ satisfecit p eo.

Nunquid autē in restitutione potest a predictis omnibus exigi pena: vt de rapina et de omni furto manifesto pena quadrupli: et d alio furto pena dupli: **R**n. huiusmodi pene non debent nisi postq̄ ad iudicatum fuerint. quo casu pena vni? nō liberat aliū. **D**e hoc vide s. **P**ena.

An autē quis teneatur indicare furem? **R**n. **P**anz. in. c. qui cum fure. extra de fur. de mente **Bar.** in. l. civile. c. de fur. concludit q̄ furtū quis indicare debet. **E**t sic. p̄p̄e loquitur. d. ter. qui cum fure. si bene ponderet. **N**ihil enī dicit de fure: sed de furto. **S**ed iudex: vel ex officio implorato: vel dum procedit: p inquisitionē generalem potest cōpellere ad indicandum furem. **R**ecte ergo possunt episcopi admonere et excommunicare nō indicātes fures vel furtum: quia superiores tenent omnibus modis purgare puinciam malis hominibus. vnde ex hac causa possunt compellere ad manifestandum. **N**on obstat p̄dictis: si dicatur q̄ ad instantiam p̄tis quis tenetur p̄hibere testimoniū contra furem. ar. l. nullum. c. de testi. ergo tenetur indicare. dico q̄ aliud est p̄hibere testimoniū. et aliud indicare sine testimonio. **N**am quādo quis testificatur: iam fur fuerat detectus per accusationem **S**ec? q̄n̄ oīno ē occult? q̄ tūc ad instantiā partis nō tenet indicare furē.

Et hec faciūt ad. q. **Q**uidā perdidit librum vel aliam rem. **S**uspiciat q̄ sit in domo **L**icij. **P**etit p iudicem vt querat domus illius. et vt aperiantur scrinia et loca secreta **L**icij. nūquid iudex debeat hoc facere. **V**idetur q̄ sic p. l. requirēdi. c. de ser. fu. **C**ōmuniter tamē concludit p doct. q̄ speciale sit in seruo et in alia re seu p̄sona: que potest cōmittere dolum in se occultando. vt tunc possit inspicere domus alterius. vnde si quis suspiciat ne vroz sua sit in domo alterius: tunc potest pete a iudice vt querat i domo illius. **S**ecus in alijs rebz q̄ nō possunt cōmittere fraudem: tunc nō debet iudex facere queri domum alterius: q̄ piculosum est: vt paterfa. habeat pandere alijs suū patrimonium: nisi esset vehemens suspicio q̄ esset in domo illius. ar. in. l. j. ff. de questio.

Restitutio. viij. **Q**uo ad edentes et recipientes de rapina. furto. usura et huiusmodi teneant ad restitutionē. **R**n. deo fm **A**lex. de ales. q̄ qui comedūt vel in alios vltius cōuertūt aliquid de usura. furto vel rapina sciēter siue sint religiosi: siue alij. **E**t similiter si dubitant an sit huiusmodi: tenentur ad restitutionem: nē

edmittant se discrimini. habetur enim pro regula quod quicquid habet conscientiam de re quod sit aliena: tenetur eam restituere. In hoc tamen videtur distinguendum. an talis raptor sit soluendo: vel ne. ut in primo casu non teneatur comedens. Hoc tamen limita. An sit res in qua dominium transferatur: vel ne. ut in rapina et furto: in quibus non transferatur dominium. Et de talibus edere non licet. Si autem non est soluendo: tunc aut scilicet comedit. Et tunc nisi in casu extreme necessitatis teneatur ad restitutionem. Si autem ignoranter et bona fide: tunc non teneatur de presumptis. per regulam positam in precedentiibus.

¶ Quid autem de vxore et familia que scilicet comedit et bibit et induit de talibus? Rñ. sanc. Ber. fm Ale. lom. quod aut maritus est soluendo: aut non. Si est soluendo. tunc si sunt ibi aliqua bona de iusto acquisita et separata: de illis viuere potest. Sed si ibi sunt aliqua bona de iusto: sed intermixta cum impie acquisitis ita quod non potest discernere: adhuc de illis viuere potest. dummodo in mente habeat viuere de iusto. Con. Rod. Idem etiam addit quod licet talis vxor: de one vel de boue: siue de quacunque re habita de usuris vel rapina comedere non possit ultra casum necessitatis extreme: si tamen res sit emptata de usura: potest inde comedere sine casu extreme necessitatis. Cuius ratio est fm quosdam: quia cum in usura dominium transferatur: non est necesse restituere rem habitam per usura: sed solum usurarium ad satisfaciendum non facere impotentem. Secundo casu quando raptor vel usurarius non est soluendo puta quod nihil habet nisi de usura: vel quod omnia bona sua per usuras restituendis obligata sunt: licet de his acquisitis habeat quedam. tunc fm Girar. oldo. etiam est distinguendum. quod si talis usurarius habeat aliqua que non sunt emptata: vel habita de usuris. et dos vxoris fuit ibi prius quam predicte usure: potest et debet inde soluere: etiam dato quod vir eius non habeat sufficientiam ad soluendas usuras. Si vero non sunt ibi nisi emptata vel habita de usura atque predicte usure ibi primo fuerunt: quod ipse vxoris dotes. tunc ipsa restituere obligatur quicquid per victum suo seu quocumque alio modo accepit inde: quod ei ad non restituendum prestat causam efficacem. Sed omnia predicta intellige nisi in casu dum causam expoliatorum agit. scilicet monedo: et inducdo virum pro posse ad restituendum quia tunc non tenetur de his que expendit seu consumpsit eo tempore: quo circa eius emendationem fideliter laborauit: etiam si restitutio non sequatur. nam qui gerit alterius negotium vtiliter etiam absentis et ignorantis: licite recipit expensas. non tamen fm Rod. de talibus potest viuere per annum per vnam admonitionem vel duas: sed quod diu continue instat opportunis horis. Co. his etiam Mo. et Ray. Ol. et Guil. Si autem de correctione usurarii non remaneat spes. et in vxore sua crudelis est. et de impie acquisitis eam viuere cogit. quod habet agere talis vxor: dicendum quod triplex habet remedium fm Ray. Primum quod sibi victum aliumde querat vel ab amicis vel a consanguineis suis. aut propriis manibus laborando siue alio modo honesto victum querat. Secundum ut denunciaret bis qui prodesse possunt. vel

etiam si probare potest denunciaret episcopo. ut compellat eum pascere suam vxorem de iusto. S3 fm Hostien. hoc remedium inane est. si vxor habet suum maritum crudelem. Tercium remedium. vbi aliud non possit agere. nec per elemosynam honeste querere. nec alio modo licito inuenire. Ex quo ita artata est: poterit inde comedere. quia tempore tante necessitatis etiam a furto excusaretur in totum. Necessitas enim non habet legem. Si autem periculum mortis non imineat manifeste aliquod peccatum committere videtur. propterea aliqua penitentia ei ad cautelam iniungenda est. ar. extra de fur. si quis. Quicumque tamen talia sumit: cum magna parcitate sumere obligatur. Et interim dolere debet atque proponere. quod si poterit in futurum restituere quicquid inde expendit. Et hoc satis securum est. Quartum remedium potest addi. quod talis vxor res domini modo licito augmentet atque conseruet. quia hoc etiam cedit in creditum utilitatem. maxime in conseruando res habitas ex usura et hmoi. ut sunt vestes. suppellectilia. et idalia: ne corrodantur a vermibus et hmoi. Quintum quoque superaddatur. quod si vir eius habeat plura incerta: vbi sufficiat ad satisfaciendum certis. potest tali vxori per episcopum puideri. Omnibus autem supradictis remedijs potest vxor usurarii si de usuris habeat dotem. et vir nihil habet nisi restitutioni obligatum. Et vbi vxor posset reuocare dotem suam. vel parafronalia a viro. et illa tradere potest alicui honeste persone. que de honesto lucro pecunie: de qua negociabitur illa persona cui committetur: viuere poterit. extra de dona. inter virum et vxorem. c. per vestras. Tamen inter ista quinque remedia: valde precipuum est quod dictum est supra. scilicet quod instet circa eius correctionem temporibus opportunis. Et licet aliquando videatur desperatus. nihilominus nunquam est desperandum de homine in hac vita quia accidit in puncto. quod non peruenit in anno. In omnibus tamen casibus predictis teneatur vxor reddere debitum viro suo et conuerso: nisi subsistat aliud impedimentum.

¶ Quid autem de filijs et familia usurarii. Respondet fm Girar. oldo. quod aut usurarius est soluendo aut non. Primo casu: si est soluendo. et habeat alia ultra ea que satisfaccere et soluere obligatur. de illis viuere possunt. Secundo autem casu quando non est soluendo. quicumque de familia eius. quicquid per suo victum. vel quomodocumque aliter acceperint: satisfaccere obligantur. quia illum ad satisfaciendum faciunt impotentem. et ad hoc instant causam efficacem. Excusari autem tales et consimiles possunt propter. v. Primo. propter procuracionem. scilicet si causam expoliatorum agunt. ut supra dictum est de vxore. Secundo. propter recompensationem. quia si tantum ei restituunt quantum de suo receperunt: sicut contingit in emptioibus. in operis. mercantijs. commutationibus. et consimilibus. nam si huiusmodi seruirent usurarijs in rebus licitis ad augmentum substantie usurarii. merito talis merces cum expensis per eos factis compensatur. Tercio propter restaurationem.

Restitutio. viij.

Si est si se restitutum, pponat, et ad hoc facultatem se habiturum, pbabiliter credit. Quarto, ppter ignorantiam, quia si nescit rem esse usurariam, nec causam habeat hoc sciendi illum vix esse talem. Quinto, ppter necessitatem, puta q̄tum ad hoc, qz filij et filie in tali etate sunt q̄ aliter comode vivere non possunt.

Potest etiam queri: si dum viveret pater ticij expendit. ccc. lib. in studio, p filio suo vt doctor efficeret: cum nihil nisi de usuris h̄ret. Cuius de usuris habuisset. Ad post mortem non dimisit filio suo nisi. cccc. lib. Querit vtrum de illis. ccc. ticius ad restituendum sit obligatus. Ad qd̄ r̄dit. **S. Ber.** Si pater ticij nō erat soluendo quando filium in studio nutrebat: tunc distinguendum est. Nam si ticius credebatur q̄ pater suus sibi d̄ licitis bonis pvideret: rōne beneficii: de bonis iam psumptz satisficere non tenet: s̄ solum de extantibz. Si autem nouisset patrem suum de usuris omnia possidere: ppter conscientiam lesam quam habebat in vtendo alienis rebz: debet illas. ccc. libz. restituere fm diuinum ius. Et idem iudicium de p̄similibz fieri potest.

Quid autem de filia que habuit dotem de usuraria. Respon det san. **Ber.** q̄ si quis accepit filiam usurarij in vxorem, qui nihil tunc temporis habebat nisi reddendum: tunc fm quosdam: dotem quam inde accepit cum filia: reddere non tenet. si non crassa: s̄ pbabili ignorantia ductus fuit, quia scilicet pbabiliter credebatur locerum non esse usurarium. Aut ppter illam dotem habere sufficientiam ad soluendum. Verius tamen cum distinctione dicendum est, q̄ quando pater dotauit filiam, aut non erat soluendo, aut sic. Primo casu si pater non erat soluendo: tunc fm **Sirar. ol.** aliosq; solenes docto. talis gener, ex quo scit q̄ dos accepta quando eam accepit erat necessaria ad soluenda debita: non potest talem dotem cum bona conscientia retinere, si certi sunt hi quibz primo talia debebant. Cuius ratio est, quia de alioz rebz, nullatenus fm deum illa potuit dotari. Si tamen usurarij filia talem dotem vult restituere, et eius maritus obstat, culpa erit mariti et nō vxoris. Et hoc si illa pponat dotem illam restituere si vir eius ante ipsam obiret. Si autem e conuerso vir eius vult illam restituere: s̄ vxor eius obstat: nec patit illam reddi, tunc forte illi sufficit: q̄ ipse non percipiat de bonis illis et pponat quando posset restituere illam. Si vō vtrq; in non satisfaciendo ex mala voluntate peccant tūc in statu damnationis ambo viuunt. In remedium tamen periculi dici potest q̄ si pater talis vxoris seu eius heredes haberent sufficientiam ad satisfaciendum certa: tūc si talis dos sit parua in totum. Si autem magna: in ptem. De incertis dioecanus posset cum tali muliere fm discretum iudicium dispensare. Consulendum est autem tali mulieri de bonis certis vsure habenti dotem: cum sibi non potest aliter puidere: q̄ si ptingeret eam p̄mori viro: debet in finez vocare virum et filios si illos habet, ac eis p̄stari dotem suaz fuisse de usuris, obsecrans et obtestans

quatenus restituant: quia illam nullo modo possunt licite retinere, qd̄ si nō fecerint: non ei: sed imputabitur illis. Secundo autem si pater usurarius dotauit filiam suam eo tempore quo etiam remanebat soluendo, et per consequens non propter dotem illas factus est impotens ad soluendum: non tenetur recipiens satisficere quod recepit: qz quando usurarius verus dominus dedit: et sine ipa erat potens satisficere, p̄terea non dedit ei recipiens ad non restituendum causam efficacem. Si autem impotens postea factus est: nō est culpa recipientis, vide tamē **Panoz. in. c. cum tu. de vsur.** vbi format. q. de vsurario non habente pecuniā nisi vsurariam: qui sine fraude maritauit filia: et dedit dotem genero restituendam filie in casu soluti matrimonij. Queritur nūquid post solutum matrimonium et dotem sibi traditam teneatur satisficere creditoribus: ex quo non adsunt alie facultates: **Federi. consilio. lxxij. consuluit.** q̄ si nō in fraude constituta fuit dos: non tenetur filia restituere, s̄ habeat et causa lucratiua: quia illa nō est pecunia usuraria. Nam pecunia usuraria transit in dominia mariti, et illa est alia pecunia que proficiat ex bonis mariti. Sed do. **An.** dubitat de hac decisione cum dos sit quid vniuersale, vt notat **Bar. in. l. j. ff. sol. ma.** Et in vniuersali vna res succedit loco alterius, vt **Limpatoz. f. de le. ij.** Itē si filia in potestate erat: ergo heres: et prius restitui debent omnia debita. Sed aduerte q̄ **Fede.** loquitur quando filia non erat heres. Sed posset dici q̄ licet non sit heres: non debet habere quartā suam: nisi p̄s deductis oneribus et debitis, hec decisio videtur satis dubia. Forte de rigore iuris procedit opinio, **Fede.** Sed de eq̄tate pcederet alia opinio.

Primum famuli usurarij teneantur ad restitutionem salariorum perceptozū et expensarum: **Rūdeo fm san. Ber.** q̄ aut isti sunt famuli: qui in domo eius morantur: nō ad exercendum seruus: sed ei seruiūt, puta ad mensam vel eum associant hinc inde et huiusmodi: et de talibus dicitur sicut de vxoribus: quia si usurarius nō est soluendo, nullo modo de bonis usurarij vivere possunt: nec insuper salarium suum ab eis suscipere nisi duo ibi cōcurrant. Primo q̄ sit ibi aliquid de licite acquisitis, non autem empti vel habita de usuris. Secundo q̄ tale salarium prius fuerit ibi q̄ vsure, his autem duobus cōcurrentibus: predicti salarium suum fm aliquos suscipere possunt: etiaz dato q̄ usurarius non haberet sufficientiam ad soluendas vsuras, hoc tamē nō est vsq; tutum, de bonis autem illius vivere eis nequa q̄ licet. Aliter darent ei ad non soluendum causam efficacem: vbi usurarius nō est soluendo. Si autem dicti famuli sunt proprie seruietes et mercenarij, tunc dicitur q̄ si usurarius non est soluendo, aut isti seruiunt in rebus licitis et honestis, et tunc si propter diminutionem substantie usurarius non fiat magis impotens ad soluendum: licite possunt condignam suscipere mercedem. Et hoc: quia utilitas quam consequit inde usurarius talis et illo opere cum mercede merito compensat, et ppter mer-

eadem mercenarijs datam pauperio: minime dici potest cum loco mercedis habeat comodū operari: vt sunt qui agros eius colunt et vineas et huiusmodi. Et forte dicendū idem de illis seruitoribus qui haberent curam vestium et aliarū rerum ipsius usurarij: vt recipere valeant expensas et salarium vsq; ad tantā summā ad quātam ascendit ista vtilitas: sed plus recipere nequeūt. Idem dic de vxore vt supra dictū est: quādo haberet curam p̄dictarū rerum: q̄ potest recipere expensas vsq; ad dictam quātitatē ad quam se confert dicta sua vtilitas. Si autem sunt alij seruitores seruientes usurario in illis in quibus eum ad satisfaciendū: duz recipiūt salarium faciūt impotentē. et tunc licz seruiant ei i rebus licitis et honestis nō peccent: imo apud deum q̄ merētur: tantē salariū fm quosdam minime suscipere possunt: cum ex hoc ad satisfaciendū eum faciūt impotentē. Sicut medici. barbitōsores. baile. Et licz tales ab usurarijs salariū acceptare nō possint: tamen illis in extrema necessitate subuenire tenentur. Et ob p̄dicta inferunt quidam. q̄ cum iudei cōmuniter viuant ex vsuris. nec sint potentes restituere: accipiētes per donationē: vel alio titulo lucratiuo aliquid ab eis tenent ad restitutionem accepti: faciendam illis a quibus iudeus accepit vsuras: etiā si aliquid ab eis acceptum sit pro pena: vt s̄. Iudeus p̄mo. Si autē quis aliquid ab eo habuerit q̄ nō est soluendo titulo oneroso. puta q̄a emit vel habuit. p̄pter operas suas: vel p̄mutationem: vel aliam onerosam causam: nō tenetur ad restitutionē: nisi illud sciuerit fieri in fraudem creditorū. Et dicitur scire si creditores sunt sibi protestati q̄ sit in eorum p̄iudiciuz. vt in l. ait p̄tor. §. si quis p̄iceps. ff. de bis que in fran. cre. Item quādo scit cum habere creditores et alienauit omnia bona simul. Et illa etiā vniuersali alienatiōe p̄sumit̄ frans. vt. ff. e. l. omnes. §. lucius. Item tercio quādo hoc euidenter apparet: vt q̄ scit aliquē impotentē restituere et aliquid vendere: vel emere ad ludum. luxuriatū gulositatem. vel aliter inutiliter consumēdum. Et lic in fraudem creditorū. Et ex p̄dictis colligit̄ q̄ cū iudei et alij usurarij cōter. p̄pter vsuras nō sint soluendo: accipiens aliquid ab eis etiā titulo oneroso. puta locatione. venditione vel simili: ex quo manifeste sūt impotentiores ad satisfaciendū: tenetur restituere illis a quibus accepte sunt vsure: sicut p̄tingit in vendēte: eis gallinas: v̄l alia ad gulositatē p̄nientia: vel pulcra vestimenta: et alia similia ad pompositatē: vel qui ad talia locant sibi operas: vel ad radendum: vel ad poliendū et huiusmodi.

¶ Quid autē de sanguineis seu amicis. domesticis. locijs. et quibuscūq; alijs qui de bonis ipsius usurarij comedūt. bibunt. siue dono siue quocūq; alio modo recipiūt: Rū. san. Ber. q̄ si usurarius nō est soluēdo. i. q̄ omnia bona que habet vix satisfactiōi sufficiūt. licz habeat aliqua de licite acq̄sitis: tales in quā quicquid p̄dictis modis suscipiunt satisfacere obligant̄: q̄ etiā ad non satisfaciendū p̄stant causam efficacē. Si autē est soluēdo:

tunc non tenent̄. Si autem de hoc dubitant. et ad huc extat res: satisfacere obligant̄ ne. p̄re temporali in discrimine animam suam ponant fm regulam supra positam. Si tamen habuissent bonafide tales ab usurario: credentes illas res esse suas: durante tali bonafide: de consumptis non tenentur. Caueant tamen vt dictum est supra. ne ducatur bonafide lupi que. s̄. sit ignorantia crassa et supina. que etiā eos de consumptis non excusat.

¶ Vtrum debētes aliquid recipere ab usurario ex contractu vel quasi. aut ex maleficio vel quasi possint accipere ab eo qd̄ debet. Rūdit Alexā. lōm. q̄ sic. dum tan: en rem usurariam. furtiuam. vel raptam non recipiāt in specie sua. Quod quidem in vsura est v̄z fm eos qui tenent̄ q̄ in vsura nō transfertur dominium. Sedm̄ autem alios possunt recipere etiā ipsam rem in specie habitam ex vsura. hunc tamen casum quidam limitant sicut supra dictum est. dummodo non sit in fraudē creditorū.

¶ Vtrum autem mutuantes denarios usurarijs possint repetere. Rūdit san. Ber. q̄ si bonafide creditor vsurario pecuniam mutuauit. vt ex illa comodum suum licite faceret. et lucrando forte ex ea se liberaret. Et tunc recipere potest qd̄ liberamente mutuauit. etiā si aliter ille non sufficeret ad vsuras soluendas. aut alia et non infra causa illam mutuo ei dedit. puta. ad ludendum. aut ad meretrices. vel hystriones. et tūc non pōt debitum ab illo recipere q̄ alit̄ nō est soluendo. Non. Guil.

¶ Vtrum locantes domos usurarijs ad fenus exercēdum teneant restituere pensionē. Rū. san. Ber. q̄ licet sint p̄icipes oim̄ peccatorū q̄ in eis ex fenore p̄petrant. nihilominus rōne p̄ctus locationis. in quo luxz̄ transfert̄ in locantem p̄nt̄ tale lucrum nō illicite retinere. nisi usurarij tunc impotens esset restituere acq̄sitas vsuras. q̄ tūc nō pōt recipere pensionem nisi prius debuissent h̄e.

¶ Vtrum p̄dicatores qui vadūt ad raptos vt eos inducant ad p̄niam et ad restōem possint comedere de rapina. Rūdit. fm Ray. siue inducant eos in p̄dicatione generali. siue in psuasione sp̄ali excusant̄. maxime si apud alios non pōt comode inuenire. extra de sent. ex. cum voluntate. Et hoc intellige cum moderamine. et si sit spes pbabilis de illoz̄ correctione. Item si p̄pter eoz̄ expensas n̄ subtrahat facultas restituendi: in toto vel in p̄te. Sed san. Ber. dicit vel in magna p̄te. et hoc ratio nabilis.

Restitutio nono. Quo

¶ ad cooperatores vsuraz. Et hi quidem multiplices sunt. Ex quibz̄ p̄mi sunt ad vsuram mutuū accipientes. Circa qd̄ aduertendum fm sanc. Ber. q̄ duo necessaria sunt ad hoc q̄ sine mortali culpa homo tale mutuū suscipere possit. P̄mo q̄ qui mutuū p̄stat nō sit inductus ab alio. s̄ a seipso ad tale mutuū dandū paratus sit. Secundo q̄ qui mutuū suscipit ad

Restitutio. ix.

hoc ob legitimam causam ex necessitate cogat. vno istoy deficiente semp accipiens mutuum sub vsura: mortaliter peccat. Et pcludit q etiam in necessitate extrema nō licet aliquem renitentē inducere dare mutuum ad vsuram. imo potius liceret fm eū necessaria p pfuanda vita rape violentē: q̄ illuz inducere ad tale mutuum. et si facit mortaliter peccat. fortius ergo peccant fm eum q̄ tale mutuum suscipiunt ad voluptates explendas in vanitatibz lasciuys. atz ludis. vel vt homo lucret ampli. vel dicit q̄ semp mortale peccatum est. h̄ bec opi. minus dura videt. ideo **De**. li. iij. aliter dicit ponēs tres opi. circa hoc. Quidam em̄ dicunt q̄ cuiusbet licet accipe p quolibet ope virtutis: vt si velit in de facere elemosynam vel edificare eccliam. h̄ non licet accipe sub vsuris. vt luxuriose viuat. Alij dicunt q̄ distinguendum est de ope virtutis vtz sit necessarius vel non. Tu vō dicas q̄ si accipiens sub vsura pecuniam si dans erat paratus dare alteri. et accipiens indigeat non peccat. ar. xij. q. 7. monet. licet non accipiat p ope virtutis: h̄ p opere indifferenti. Sed si causam dedit q̄ al's non disposuerat tradere sub vsura: quando accipiens ad hoc eum induxit. tunc peccat accipiens. Posset tamen esse casus in quo non peccaret inducens: vt si imineret necessitas famis. et aliquis haberet pecuniam. vel granum. vel speciem aliam. et tunc nō vult videri. vel mutuare gratis: tunc suaderi potest ei vt illam speciem mutuet sub vsuris. quia minus peccat si sub vsuris mutuet q̄ si teneat eam absconsaz in tanta necessitate: quia inter duo peccata: suadendum est q̄ maius vitet. xij. di. nerui. hoc idem tenent **Inno.** et **Hosien.** extra de vsur. c. sup eod. et **Archi.** xij. q. iij. si quis vsuraz. **Ri.** etiam in. iij. di. xv. dicit. q̄ non solum in necessitate extrema. si etiam quando homo notabiliter damnificaretur vel notabilem penuriam pateret licet recipere ad vsuram. vel etiam latius intelligit non solum de necessitate absoluta. sed etiam de necessitate vtili quam aliquis psequit agendo negocia sua. h̄ accipere. ppter alee ludum et h̄mōi est peccatum mortale

Quid autem de inducentibus aliquem ad fenerandum. vel de mutuantibus alicui pecunias ad exercendum vsuras an teneantur ad restitutionem. Respondet sanctus **Bern.** q̄ de hoc sunt opiniones. Quidam enim dicunt q̄ qui alios ad fenerandum inducunt qui feneraturi al's non fuissent: insolidum restituere obligantur. Si autem al's feneraturi erant. tunc non obligantur. nisi in quantum peruenit ad eos: nec insuper in duobus alijs casibus. Primo. cum quis societatem contrahit cum aliquo ad exercendum fenus. Secundo. cum quis vsurario pecuniam dat pro lucro participando. Nouentur propter differentiam que est inter rapinam et furtum ex vna parte. et vsuram ex alia parte. et penes voluntarium et non voluntarium. Et qua quidem diffe-

rentia ortum habet: q̄ in his casibus potior est conditio vsurarij q̄ raptoris vel furis. Nam in rapina et furto restituere obligat qui pstat ad hoc causam efficacem: etiam si nihil perueniat ad eum. Et hoc est: quia rapina et furtum contra voluntatem dñi ppetrant. non sic autē in vsura: vbi interuenit voluntariū mirtū. Preterea in rapina et furto: iura spoliatis tribunt actionē ptra eos qui rapine et furto dederūt eam efficacē: licz ad eos non puenit quicq̄. Non sic autē in vsura: q̄ non dat actio ptra tales taliter inducetes: cū ad eos nō puenient quicq̄ de tali lucro.

Querit an is qui extorsit vsuras nomine alteri sicut sunt psonete. pcuratores. tutores. curatores et huiusmodi teneant ad restitutionē: **Rñ.** glo. in l. si sciēte. ff. ad. l. pō. de pici. tenet indistincte q̄ psonete vel huiusmodi: quibus mediatis celebrant cōtractus vsurarij: tenent ad restitutionē vsurariū. Hanc glo. ibidem sequit **Bar.** et in. l. i. §. incidit. ff. ad turp. Sed glo. in. c. Michael. de vsur. tenet totaliter oppositū. Picit em̄ q̄ is q̄ extorsit vsuras nomine alterius: non tenet ad restitutionē. nec pōt cōtra eū excipi. **Hosien.** autē. et **Hof.** in eorum summis: quos sequit **Jo. an.** in dicto. c. Michael. vt refert **Panoz.** ibi pcludit. q̄ aut pncipalis est soluēdo. et tūc talis non tenet ad restitutionē. al's secus. Et bec opi. placet **Panoz.** ex quo dedit causam delicto teneat alio nō valente satisfacere. Quidā tamē summiste dicit q̄ psonete et huiusmodi tenent in subsidiū. puta q̄ vsurarius vlt pncipalis non est soluēdo: vel non vult soluere. Scdm autē opinionē imēdiatē pcedentem q̄ dicit vsurarius est soluēdo: psonete et huiusmodi nō tenentur ad restitutionē. Vltima tamē opinio videt practica da in foro aīe: que cedit in fauorem creditorū. et ad deonationem cōfessorum. licz alia opinio sit probabilis: sulta auctoritate famosorum doctorum.

An autē huiusmodi psonete exercetes se i huiusmodi ptractibz vsurarijs possint excusari a peccato: **Rñ.** san. **Ber.** q̄ de p̄dictis pōt h̄i duplex p̄sideratio. P̄na p respectū ad mutuo indigētes. Secūda p respectū ad mutuo dantes. Respectu p̄me duplici peccare p̄t. P̄no si mutuo q̄rūt p his q̄ nō indigēt: sic quotidie i depositis et p̄ctibz fieri solet. Nā qz mutuo recipiēs peccat. iō necesse est vt q̄ ei i hoc coopat fiat etiā p̄iceps eius culpe ambo vtētes malo vsurarij male.

Secūdo etiā peccant si necessitate cogente vlt nō cogente. p̄mū ad vsuram mutuo tribuere renitentē inducūt. De hoc dic vt dictū est s̄. Secūda p̄tractio fieri potest p respectū ad mutuo dantes fm **Sirar.** ol. Et dupliciter mediatores in hoc esse p̄t. P̄no em̄ cū stant p illis qui mutuo indigent et pcurant ab illis qui pati sunt dare. Tales in quā nec peccant et minus satisfacere obligantur cum malo vsurarij vsant bene. Secūdo p̄o cum stant pro parte et lucro vsurarij. Tales in quā non tm̄ peccant: sed etiam insolidum satisfacere obligantur. Si tamen sunt ad hoc sic cooperati q̄

absq[ue] cooperatiōe eorū illa vsuraria prestatio
minime sacra esset. Addit tñ Archi. f. vñi notabi
le de istis mediatoib[us]. q[ui] si sunt mediatores in cā
bijs illicitis & vsurarijs: exercere nō valent illaz ar
tem: nisi cum damnatiōe. nisi forte cū facerent: in
tendendo vt p[ro]videat necessitati accipiētis sub
cambio. Sec[us] si in suis plus utilitatē vt inde lucrē
tur. vt cōiter fit.

Quam autē socij ad vsuram: vel factores stan
tes ad mutuandū in p[er]sonam vsurariorū: ita q[ui]
apud eos residet quali p[ri]ncipalis auctoritas dñi o
rum suoz: restituere teneant: Rñ. de huiusmodi
factorib[us] & p[ri]ncipalib[us] dicens est vs. de p[ro]ne
tis. Et hoc si cooperati sūt ad exactiōez vsuraz. Se
cus autē si solum cooperati sunt vt mutuum detur:
q[ui] in mutuo damnū nō datur p[ri]mo: s[ed] in exacti
ōne vsurarum. Et ideo seruitores qui ad solā actu
alem & manuales traditiōnem mancipati sunt: ita
q[ui] ipsi nō tarat precium vsuraz: aut p[ro]tractū im
pionum: nec cum eis p[ro]trahitur pactum vel vsura.
q[ui]ns ipsi p[re]sentibus et pecunijs tradenti b[us] fiat:
mortaliter peccant: & tenent ad id qd de vsuris ha
buert. Adde tñ quod singulariter notat Donal.
in sum. q[ui] dantes pecuniam. d. sui ad vsurā de ei[us]
generali mandato. vicz. q[ui] mutuent pecuniam ad
vsuram sub eius nomine: tales quidem ministri
tanq[ui] p[ri]ncipales in hoc restituere tenent domio
nō restituente: eo q[ui] in eoz optiōne erat mutuarē
& nō mutuarē. Sed si tales de speciali mādato do
mini dicentis. Mutuate Petro ad vsuram. x. lib.
nomine meo: licet peccent: nō tamen tenent ad re
stitutiōnez. Et hāc opi. sequit Jo. de li. & Ray. Jo.
tñ an. dicit q[ui] isti puri ministri vsurarioz salariuz
qd habent ex tali exercitio pauperib[us] debēt eroga
re: cum sit turpe lucrum: nisi vsurarius nō eēt sol
uendo: quia tñc d[omi]n[us] dari creditoribus. Et dicti mi
nistri similiter incurrūt penas. c. q[ui] in omib[us]. ex
tra de vsur. Nihil em̄ refert: siue p[ro]p[ri]o nomine si
ue alieno quis exerceat vsuraz. Hoc idem voluit
Ray. Bene tñ que imponunt p[ro]pter negligentiam
restituendā vsuras. puta. q[ui] eoz p[ro]fessiones nō au
diant: & q[ui] nō sepeliant et q[ui] nō valeat testm̄ eoz
nō ligant. Idem Be.

Quam autē aduocati & p[ro]curatores fauētes vsu
rarijs in iudicio vel extra restituere teneant. Rñ.
Inno. & Do. in. c. Michael. de vsur. et Archi. in
c. si quis oblitus. xiiij. q. iij. q[ui] sic q[ui] scientes eē cō
tractus vsurarios fauēt eis cū effectu. Debent em̄
esse expti in talib[us]: cū multotiens eis porrigantur
carte appentes iuste & non de p[ro]tractib[us] vsurarijs:
cum tñ sint. Idem Sco. in. iij. qui addit q[ui] defen
dentes scāter cām iniustā: nō solū tenent parti le
se: s[ed] etiā tenent parti quā defendūt salariū restitu
ere. Ad verū est etiā q[ui] p[ro] ignorantia: vel negligē
tiam ps damnificat. Et idem de iudice.

Quam inducens volentē gratis mutuarē vsu
ste p[ro]trahere. vt mutuet sub vsuris. et illicite cōtra
bit restituere teneat. Rñ. fm Rod. q[ui] sic: cū inde
habeat impedit utilitatē p[ro]ximi.

Quam socij vsurarioz. famuli seruitores. filij q[ui]
p[ro] patrib[us]. dominis. aut socijs exercuerūt fenus

possint illis iniuris ad quantitātē acquisite vsure:
pecuniā surripiē & restituere: Rñ. s. Ber. q[ui] sic fm
quosdā. q[ui] iustū esse videt: vt q[ui] illo: n[on] cā iniuste ab
lata sunt p[ro] fenus: de lege nature licentiā hēant illa
satisfacere: ne ipsi de p[ro]p[ri]o satisfacere teneant. Et
intelligit. s. Ber. hoc verū in foro p[ro]scie. dūmō nul
lum de illis septē inconuenientib[us] sequat q[ui] posita
sunt s. familia. Ad hoc facit qd notat Ale. lom. q[ui]
vroz viuēte viro pōt ipō i g[ra]te restituere qd ille te
net. q[ui] lz nō sit dñi rerū mariti. n[on] est data in adu
torū viro. cuius salutes p[ro]curare tenet. Et id sicut
de bonis p[ro]p[ri]js viri tanq[ui] de bonis p[ro]p[ri]js pōt face
re elemosynam ignorāte viro & nō. phibente. q[ui] sic
agit cām viri: ita eodē mō facere pōt restōz. Et si re
stituatur viro sciēte & nō cōtradictē. tutius facit. Si
autē vir sciat & cōtradicat vroz tenet non restituere
q[ui] etiā als nō tenet ad illud bonum ex necessitate.
Pro furto autē viri an teneat: vide s. Furtū. **P**ro
p[ro]dictis optime facit qd notat Bal. in. l. etiā. c. de
fideicō. vbi tenet q[ui] tutor & executor testamētī pōt
restituere vsurā: vel alia mala ablata sine sp[eci]ali mā
dato. q[ui] dicūt facere ex necessitate. allegat glo. quā
dicit singularē in. l. p[ro]les. c. de transact. q[ui] interest
pupilli talē pecuniā nō habere.

Quid autē de mercatorib[us] vnus ciuitatis q[ui] fre
quēter solent esse mediatores mercatorū aliarū ci
uitatū ad p[ro]curandū venditiōne suarū mercū: q[ui]s
ad eos transmittūt. Et cōiter tales mediatores si
bi retinēt vnū florenū p[ro] centenariō q[ui]s p[ro] suo labo
re sine alia cōuentiōe facta inter eos. Et sic versa vi
ce. An liceat: Rñ. Archi. flo. q[ui] cum hoc sit de cōi
more mercatorū in rōne fundatū nō apparet illicitū:
veruz si ostendunt tales mediatores p[ro] lras: vel
verba velle gratis & rōne amicitie in h[uius]mōdi seruire
mercatorib[us] aliorū locorum. cum & ipsi eis serui
ant versa vice gratis in s[im]ilib[us]. tunc non liceret oc
culte aliquid vel p[re]cium laboris accipere: puta. dicens
do eorum mercimonia v[er]didisse centū & vno floz.
et illum vnū sibi retinēdo p[ro] suo labore. Frans est
em̄ & dolus ex amicitia ostendere velle gratis serui
re. et occulte exinde p[re]cium laboris extorquere.

Quam lucrum factum ex pecunia: quaz quis
mutuo accepit nomine domini sui sit ipsius dñi &
aut famuli accipiētis: Rñ. s. Ber. fm Sco. q[ui] est
domini & nō famuli: cui tamen dominus tenetur
p[ro]uidere de competentī salario p[ro] industria sua
Et hoc veruz q[ui] ille famulus ita pauper est q[ui] nō
posset restituere creditoribus si pecuniam acceptā
nomine. d. sui amisisset. Pecus si d[omi]n[us] esset. & non
intendisset dominum suuz damnificari debere ex
amissione dicte pecunie. seu periculo sibi p[ro]ueni
ente quocunq[ue]. quam pecuniam sub nomine. d.
sui ideo accepit mutuo. quia sub nomine suo non
reperisset. Hoc autem casu dictum lucrum suū ē:
q[ui] pecunia non sic stat sui dñi periculo sicut in p[ri]mo
casu.

Quid autē de cōmunitatibus vel collegijs dan
tibus pecuniam ad vsuram. Nunquid omnes et
singuli sunt vsurarij & teneantur ad restitutionem
Rñ. fm Ray. q[ui] sic. s. oēs illi quoz auctate vel cō
sensu sit: arg. extra de vsur. conquestus. & vij. q. j.
iii iij

Restitutio. ix.

sicut vir. Et fin. Hosti. omnes illi quibus bec in mente sua placent et ratum habent et consentiunt et prohibere possunt et non faciunt tenent. extra de ser. ex. quante.

Nunquid autem singuli de collegio vel ciuitate restitueret teneant in solidum quod habuit collegium ex usuris. **R.** **Rod.** q. 13 illi quorum auctore et consensu talia fiunt sunt usurarii et moraliter peccat; non tamen tenent ad restitutionem nisi quantum ad eos puenit de usura; vel quantum releuati sunt ab expensis quas fecissent de suo insustinentibus oneribus ciuitatis; nisi forte presbiteri auctorem appellando; aut precipiendo ciuitati taliter seruerunt; quod aliter non esset hoc factura. In quo casu in solidum tenent. Et **Donal.** intelligit predicta vera de regentibus et prohibere valentibus; vel precipientibus taliter seruari. Secus de alijs; nisi participauerint de comodo burfali; vel releuati sunt ab oneribus ut dictum est; quia tunc de tanto restituere obligantur.

Quid autem de regibus et alijs dominis; qui cogunt debitores dare usuras. **R.** **Rod.** q. tenent ad restitutionem; etiam si nihil ad eos puenit. **Secundum** vero alex. lom. dominus; qui usurarius fuerit; vel eos in teris suis retinet; nihil restituere tenent; si nihil ad eos de bonis eorum puenit; licet aliter peccent. Et huius opinio; ni videtur adberere **Asten.** li. iij. ti. xj. **Hanc** etiam opi. tenet. **S.** **Ber.** dicens de mente dicti **Alex.** lo. q. non est sile de auctoribus mali quod sunt causa per se eiusdem mali. et de istis qui sunt magis causa per accidens mali. puta. q. tale malum pducitur in patria vel liber fiat.

Quid de illis dominis qui multa recipiunt a iudeis et sciunt eos nihil habere nisi usuras; et quod bona eorum quod possident ad restitutionem non sufficerent. **R.** **fm Rod.** q. tenent ad restitutionem talium pceptorum; si ex causa lucrativa pceperunt. Possunt tamen ab eis accipere quod sibi debet licet et alij creditores.

Utrum recipientes elemosinas ab usurarijs restituere teneant. **R.** **S.** **Ber.** q. non; si usurarius pnt de certis satisfaccere; licet non valeant de incertis. Et hoc facit ad. q. quotidianam. An liceat recipere elemosinas ab istis dominis temporalibus qui multa debent restituere licet quasi incerta. Et p. respon. lo. **Maz** si predicti domini saltem habeant ratum de bonis; quod valeant satisfaccere pro certis; licite poterunt ab eis elemosine recipi. Ab usurarijs tamen manifestis non licet recipere oblationes que fiunt publice; nec recipi debent ad communionem altaris. **Ad** intelligit panoz. in. c. quia in omnibus. extra de usur. ut non admittant ad ecclesiam quam celebrant diuina; ut usurarius rubore confusus facilius respiciat; nec debet admitti ad ecclesiasticam sepulturam. Et denique recipientes oblationes ab usurarijs manifestis reddere tenent. Et donec ad arbitrium diocesani satisfecerint; sui officij executione suspensi remaneant. Et dicit panoz. q. est late sine. Et ideo **fm Hosti.** si interim celebrant sunt irregulares. Secus tamen dicendum de usurarijs non manifestis; quia tunc sacerdos recipiendo oblationes a talibus usurarijs incurrit suspensionem; nec ipsi usurarij non manifesti incurrit dictas penas positas i. d. c. q. in om-

nibus; nec etiam penas. c. q. de usur. lib. vi. **fm doc.** Qui autem dicant usurarij manifesti. vide s. **Ex** cōicatione. xxxviij. Item glo. in. c. ij. de usur. li. vi. addit alium casum. pbandi publicitate quam coram sacerdote et testibus confessus est se usurarium. et mandauit restitui usuras et resignauit libros. **Secundum Fed.** de se. dicit q. sola confessio extrajudicialis non facit quem usurarium manifestum. Immo plus dicit. q. si usurarius mandauit in genere usuras restitui; vel illis personis que pbanerint usuras dedisse. p hoc non videtur usurarius manifestus. q. simpliciter non confitetur se usurarium. sed mandat restitui apparuerint etc. Fateetur tamen illam glo. pcedere si omnia ibi posita concurrerent. videlicet q. ultra confessionem restitueret libros in quibus appareret qualiter usuras extorsit. **Item** tenet **Ange.** de perusio in consilio quod incipit **Asten.** miles. Immo plus dicit. q. si quis confessus fuerit publice se esse usurarium manifestum in testibus. tamen illa confessio non inducit notorium iuris nec facti. nec potest dici q. illo tunc cum testatur aut sepelitur fuerit usurarius manifestus ex illa confessione.

Quero. quid si aliquis in pnia confessus est sacerdoti se usuras extorsisse. sed e occultum. nunquid sacerdos illi debeat denegare sepulturam hereditibus dictum eius nolentibus satisfaccere. **R.** **S.** **Ber.** **fm** **Quil.** q. non; quia non debet illum publicare. Item illo hoc dicente. sibi non crederet. ergo taceat. debuit autem sacerdos illum inducere. ut coram testibus confiteretur et caueret. ita q. ab hereditibus exactio fieri posset. Et hec est cōis opi. q. non debet denegare sepulturam; nec publicare. cum manifestus non est.

Quero. quid si aliquis mutuaui ad usuras; non tamen recepit usuras. An habeat locum pena. d. c. q. q. q. q. nisi cauerit ante mortem iuxta formam de qua. i. etc. **R.** **S.** **Ber.** in. d. c. q. q. q. q. non p. ter. ibi qui dicit. de usuris quas receperunt. Et ideo debet esse cautus aduocatus qui vult uti ista constitutio ad vicium dum testis vel sepulturam impediret; ut non simpliciter; formet articulum q. mutuaui ad usuras etc.

Que autem sit forma dicte cautionis; dicit q. usurarius debet satisfaccere de usuris pceptis; partium facultates eius. si potest. illis a quibus extorsit. Si autem non potest. debet cauere idonee eis. si pntes sunt. de satisfaccendo integre. Si non pntes. debet cauere personis. p quas ipsis creditibus actio acquiritur. vel si tales non repiant. debet cauere ordinario; vel eius vicario; vel rectori parochie in qua habitat. pntibus aliquibus parochianis fidedignis; vel debet cauere notario de mandato ordinarij. Et non debet credere usurario dicenti de quantitate certa. sed diligenter debet indagare; ut in. d. c. q. q. q. **Mo.** etiam **fm** **Ar.** in dem. eos. de sepul. q. si usurarius cauit de usuris restituendis. potest sepeliri sine pena dicte **Alemen.** quia per penitentiam desinit. esse usurarius.

Quero. si usurarius inuit satisfaccere. non tamen cauit sed post mortem cauet. **Glo.** in. d. de. eos. dicit sufficere quo ad sepulturam. non quo ad validandam testamentum. q. fuit nullum ab initio ex persona testantis. Sicut non conualescit testis impuberis adueniens

reprobate. vel si erat servus et efficitur liber: vel si erat captus ab hostibus et reuertitur. ff. de testa. si filius.

¶ Quid si dedit procuratorem spalem ad cauendum duraturum post mortem: qui mortuo usurario cauit. Disputando determinatum fuit quod ex hoc testamentum valeat per glo. in d. c. q. que tenet quod validatur testamentum ex cautione postea prestata per usurarium. per hoc quod in d. ca. q. dicit quod testamenta usurarioz alii facta. i. cautione non prestata non valeant. Idem Ang. de pu. Opponit tamen de dicta glo. quod videtur quod oportet cautorem prestari ante positum testamentum. Sed potest dici quod hoc preedit in alio qui non ita specificiter cauere mandauit. Quando enim specialiter mandauit: tunc quando cauetur retro fingitur usurarium cauisse tempore quo mandauit: et mandatum durat post mortem: quod fertur post mortem ff. man. l. si vo. Opponitur ad hoc quod videtur testamentum esse irritum: cautione non prestata dicto. c. q. ubi dicitur quod testamenta sunt irrita ipso iure. unde cum tempore obitus: fuerit testamentum inualidum: non potest diu pendere. an testamentum valeat si diu staretur ad cauendum. Questio est dubia: tamen tenendo glo. in dicto. c. q. dicens dicitur est testamentum valere. ut sit equitas. Nam contingere posset quod usurarius volens cauere in forma. d. c. q. non potuit: quod non habuit cui. Et absolute esset nullum esse remedium. Et hoc videtur verum: quod satisficit menti illius capituli que est ut reddantur usure. Sed pro declaratione predictorum vide Bart. in l. filio pro. ff. de iuu. rup. et in re. ubi dicit quod Jo. an. cum glossa et seruum librum: dicit quod per cautionem postea prestatam testamentum reconualescit. postea videns quod multi reprobandant opinionem suam per l. si filius. de le. iij. et per d. l. si filius. quando glossa dicit demeritas: in de. j. de sepul. dicit quod testamentum reconualescit quo ad sepulturam: et ita intellexit dictum suum in dicto. ca. q. d. **¶** **M**i. de data. antequam fierent iste glo. disputauit hanc questionem: et determinauit quod testamentum reconualescit. Et ut tollantur omnia contraria dicit sic. quod testamentum ab initio non valet: quod ille qui facit est intestabilis: et ex post facto non reconualescit. ut d. si filius. quando quod testamentum non valet ab initio propter defectum heredis: et tunc idem. quando quod de facit ab initio ratione solemnitate: et tunc idem. vno enim protertu debent adhiberi solemnitates. ut l. de testa. l. antiquitas. **¶** **E**st quartus casus in quo testamentum non deficit propter defectum persone testantis heredis instituti: vel solemnitate: sed deficit propter creditores qui fraudant. **¶** **N**unc ad positum. c. q. non facit usurarium intestabilem: sed prohibet personas interesse tali testamentum: dum dicit. nullus testamentis usurarioz interfit. Atque prestatio cautionis non est de solemnitate testamenti. quod patet: quia potest prestari cautio ante testamentum per plures dies. ut dicto. c. q. si enim esset de solemnitate: deberet fieri vno protertu ut dictum est. determinat ergo quod dictum testamentum firmetur cautione postea prestata. et hoc reperit quod b. postea Jo. an. posuerit in nouella i. d. c. q.

hec Bar. Et sic limita precedentia. et dicta s. Excoicatione. xxxviij. Et sic habes non esse opus quod usurarius caueat per seipsum. sed sufficit quod alium habentem spalem mandatum ad cauendum.

¶ Quero. si primo fecit testum. postea sit usurarius manifestus: dicit Pau. quod infirmat testum ex sequenti delicto.

¶ Quid si usurarius manifestus prestata solemniter cautione condidit testum. Deinde continuauit vicium usurarium. sed non manifeste. Deinde decedit nulla alia cautione facta. valebit ne eius testum: f. de se. determinauit quod non. Paulus autem formauit. quod in eo qui condidit testum cum non mutauerit ad usurarium. deinde manifeste mutauit. Et ponit in de. j. de sepul. Et ibidem determinauit propter superueniens delictum quod infirmat. allegat insti. qui. morte. infir. in principio. et s. hoc aut. et l. furiosum. l. q. te. fa. non pos. et insti. e. ti. s. Itē furiosi qui loquuntur in furioso quod fingit mortuus et in eadem voluntate manere. ad hoc de hap. maiores. d. Jo. de san. als disputauit et determinauit contrarium. Lau. de ridol. dicit se vidisse consilia plurima concludentia cum Pau. Et hoc credit verius.

¶ Quid autem de eo qui cauere voluit. sed morte preuentus ante horam speratam non potuit. nec tamen per eum stent: Consultus Gal. respondit. quod de equitate canonica putat testum valere. Idem Ang. de paru.

¶ Quero an. d. c. q. pcedat etiam si non est cuius vel incola usurarius loci ubi moratur: Rñ. Se. quod sic: ut vult ibi tex. qui dicit habitat. Et sic ponderat solam habitationem.

¶ Quero. pone fenerator occultus non fuit confessus. nec cauit et mortuus sepultus est in amitorio. An si postea cum patre usurarius sit exhumatus. Rñ. Se. in d. c. q. quod aut usurarius mortuus est sine confessione et non apparentibus alijs signis contritionis. et tunc si potest discerni ossa sua ab alijs. de exhumari. Aut fuit confessus aut signa contritionis in eo apparent. et tunc non exhumabitur pro causa nobis. el. ij. de sen. ex. Et heredes repellentur satisfaccere.

¶ Sed quid si in terminis predictis. quod veniant creditores ante sepulturam debentes recipere. si heredes usurarii negant. An impediatur sepultura: Rñ. Se. f. m. Guil. quod nisi probatio sit propterea: sepelietur: et postea lis post sepulturam pcedat: als cuius facile esset sepultura alicuius impedire: et illi vituperare.

¶ Quero: pone quod post terminum edicti apparuit ille cui debent restitui usure. An debeat audiri: Rñ. Se. f. m. Lap. Ab. quod aut sciuit et non comparuit in termino. et imputabit ei. Secus si ignorauit. vide in glo. singulari in d. c. q. quod si aliqui veniunt quibus fides sit adhibenda: potius restituat illis quam pauperibus erogat.

¶ Quero: quid de sacerdotibus vel alijs qui multoties tempore infirmitatis recipiunt cautiones ab usurarijs et postea peccata vel peccata amicum relaxant huiusmodi cautiones: an teneantur ad satisfaccendum: Dicendum quod aut recipiens talem cautionem est eius superior. ita quod super talem usurarium vel heredem habeat potestatem coactionis. Et tunc relaxando tenetur ad restitutionem. quia per regulam supra positam

Restitutio. x.

prestat causam efficacem ad nō restituendū; ex q̄
ex officio etiā tenet. Secus si nō habet p̄tates sup
eius vel eos: q̄ par in parem nō h̄z imperiū. vt in
C. innotuit. de elec.

¶ Quero. vtrum p̄fessor qui recipit ad p̄fessionez
manifestū vsurariū: et eum absoluit p̄tra formam
dicti. c. q̄q̄. teneat ad restituendū? R̄ndet q̄ si ille
vsurarius als cautōez fecisset vel satisfecisset nisi
sacerdos eum absoluisset: saltē ad euitandū
p̄fessionē: tūc tenet. q̄ p̄stat cām efficacē ad nō re
stituendū. Secus aut si ille nullo mō cautōez fe
cisset. Et fm̄ aliquos ille qui cautōez scienter rece
pit. p̄ minor quantitate q̄ debebat vsurariū: tene
tur de residuo: de quo nō fecit cautōez. Si quis ta
men in articulo extreme necessitatē posuit nō pos
set cautōnem facere: vel in mari esset: tūc licet pos
set absolui. de pe. di. vii. c. si quis. Sic tamen vt di
ctum est q̄ extra p̄fessionem inducat eum: vt corā
testibus p̄fiteatur debitū: vt sic heredes cogi pos
sint. Item idem dicendū esset quando vsurarius
manifestus effectus esset paup̄. et non haberet vn
de restitueret: nec cautōez per p̄sequens idoneā
facere posset: tūc absolui posset: non seruata foīa
predicta tamē ad euitandū scandalū. bonū eēt vt
hoc fieret de licētia ep̄i: vt dicit Arch. flo. in sam.

¶ Quid si vsurarius manifestus impetret a papa
q̄ possit libere testari: facta mentione q̄ sit vsura
rius manifestus. vtrum per hoc possit libere testa
ri: non seruata forma dicti. c. q̄q̄. Bal. in. l. si qua
do. c. de inoffi. te. dicit q̄ non. per illum tex. quia
non est verisimile q̄ papa voluerit tollere totalem
dispositōez iuris cōis. Idem Lau.

¶ Quero. nunquid manifestos sepelientes vsura
rios qui nō cauerunt vt supra teneantur ad resti
tutionem? Dic q̄ si heredes satisfecissent: aut saltē
sauissent: aut promississent saltē ad confusionez
euitandam: vt dictum est: nisi sacerdotes illum vl
los sepelissent: tūc quia dant causam efficacem
ad nō restituendū: tenent. Secus e contra. Et di
xit Be. q̄ etiam si nō sepeliūt: si fingūt q̄ tales in
currūt penas dicti. c. quia bec illatio est in delusuz
p̄stitutionis.

¶ Quid aut de notarijs qui p̄ficiunt testamēta
vsurarioz manifestoz p̄tra formā p̄dictam. an te
neant ad restituendū? Et idēz queri pōt de testibz.
Et dic q̄ licet peccēt mortaliter: nō tū tenent ad re
stituendū. q̄ ut dictū est: talia testamēta sunt ip̄o
iure irrita. Et ideo nō p̄stant causam efficacem ad
non restituendū: ita determinat Lau. Tales ta
men notarij sunt piuri.

¶ An aut vsurariū manifestus possit esse testis in
testamēto? Bal. in. l. j. c. de testa. dicit q̄ nō. Se
cus si est occultus: q̄ viciū testis: occultum nō vi
ciat testamētū.

¶ Quero. q̄ dictum est q̄ nō valet testm̄ vsurarij
manifesti nisi fuata forma p̄dicta. nunquid valeat
codicillus aut donatio cā mortis. An saltē valeat
testm̄ q̄ ad legata et pias causas. Glo. in. d. c. q̄q̄.
dicit q̄ licet testm̄ et codicillus videant diuersa et
p̄stitutio sit penalis: tū fm̄ Guil. et Bar. etiam co
dicillus forma p̄dicta nō seruata. non tenet. p̄ter

in principio qui dicit in vltima voluntate. Et quia
large codicillus est testamētum. quia mentis testa
tio. als facile esset illam constitutionem in hoc elu
dere. Et idem dicit glo. in qualibet vltima volun
tate. Quo autē ad legata ad pias causas dicit Be.
vbi s. fm̄. d. An. et Be. de an. q̄ in terminis. d. c.
q̄q̄. valet testm̄. dum tamē apparuerint signa cō
tritionis in dicto vsurario manifesto. Idem tenet
Lap. de caste. Et quo inferit q̄ in casu. d. c. q̄q̄. vbi
vsurarius manifestus fecit legata ad pias causas
et decessisset penitens. q̄ in eo apparuissent signa
contritionis. licet nō cauisset. valet tū relicta tūc
ad pias causas. licet testm̄ sit nullum. quia nō erat
p̄stita cautio. Aduerte tū q̄ si donatio causa mor
tis fuerit in actu separato ab ip̄o testamento. ita
q̄ transisset in spēm contractus. tūc forsan dicer
dum esset q̄ bene valeret nō seruata forma. d. c. q̄
loquit de vltima voluntate. Nam et donatio cau
sa mortis in multis accedit cōtractui vt. l. ij. de le. j.
In quo tū esset aduertendum. an hec donatio cau
sa mortis esset facta de omnibus bonis vel maiori
pte. q̄ tūc p̄sumeret facta i fraude dicte p̄stitutōis

Restitutio. x. Quo ad
Rimpedientes aliquem a consecutiōe ali
cuius beneficij. Et primo querit. vtrum
impediens aliquem a consecutiōe alicuius benefi
cij teneat ad restitutionem? R̄ndet fm̄ Seco. et R̄.
in. iij. di. xv. q̄ aut hoc fecit intentōe damnificādi
alium. aut consulendi vtilitati pprie. Dumo casus
q̄uis nō teneat ad restituendū valorem bñficij in
totum. q̄ multum interest inter habere et p̄pe esse.
maxime q̄n poterat impediri. tenet tū damnifica
to ad interesse ad arbitriū boni viri. Seco aut casus
nō tenet ad aliquā restitutionē si illud bñficiū p̄cu
rauit p̄ se p̄ viam licitā et honestā. Exemplū. si p̄cu
do venas in fundo meo p̄ quas deriuabat aqua
ad puteū alterius intentōne nocēdi sibi. teneor ad
restitutionē damni. Si autē hoc facio sine fraude
intendens cōsulere vtilitati mee: vtputa. q̄ mibi
est multū vtile facere murū. et nō pōt conueniēter
fundamentū fieri sine p̄dictarū venarū p̄fessionē.
nō teneor ad aliquā restitutionē. q̄ tūc non dam
nifico alium iniuste. q̄ ius habeo faciendi vtilitatē
meā in fundo meo. Et sicut dī. ff. de re. iur. l. nemo
Nemo damnū facit. nisi qui id facit q̄d facere ius
nō habet. Iste autē habet ius p̄curādi sibi bñficiū:
seruatis circūstātijs iustis atq̄ honestis. Tbo. autē
p̄ alia verba dicit. q̄ aut impediuit eū iuste: vt iuste
dens honore dei vel vtilitatez ecclie p̄curat q̄ det
alteri digniori. Et tūc in nullo tenet. Aut impedi
uit iniuste ex odio vel p̄pe vindictā et h̄mōi. Et tūc
si impediuit ne det digno aūq̄ firmatū sit q̄ det ei
tenet ad aliquā p̄p̄latōnē iuxta arbitriū boni viri
nō tū ad equalē. q̄ illud nō dū fuerat adeptus. et po
terat multiplex impediri. Si vō ipedit ne det post
q̄ iā determinatū ē q̄ det: p̄curās i debite reuocari
tenet ad restōem equalis. Et idēz dicendū ē de eo
qui impedit aliquē a cōsecutiōe cuiuscūq̄ mune
ris. q̄d honeste habuisset.

¶ Quid autem si quis impedit alium a

persecutione alicuius beneficii: non ut consulat proprie utilitati: sed utilitati amici sui. **Rñ.** Archi. flor. de mēte. De. de palu. in. iiii. q. si hoc nō ex odio facit: sed ut consulat utilitati amici: in nullo tenet. **Idē** dicit de eo qui volebat legare vni ecclesie: et aliquis non ex odio: sed ut consuleret proprie utilitati vel amici prohibuit: in nullo tenet: quia nō ulli aufert ius suum. **Nam** illi ad huc nullum ius erat acquiritum. et iniuriam nulli facit: qui utitur iure suo: licet frater **Aluarius** quo ad religiosos talia faciens: teneat q. peccant mortaliter. et q. teneant ad restitutionem per de. religiosi. de pauile. que vult q. non retrahant testatores a legatis que facere volebant matricib. ecclesijs. nec legata: vel male ablata procurent fieri illis vel eorum ecclesijs et cetera. **Vide supra.** Religio. primo. **Dico** enim per p̄dicta. q. quo restitutionem hoc non est verum si hoc fecerunt non ex odio: sed causa consulendi proprie utilitati vel monasteriorum suorum. **Si** autē hoc facerent ut melius consulerent saluti testatoris vel huiusmodi. puta. quia forte volebat legare vni ecclesie que non indigebat. et in illa ecclesia erant clerici dissoluti. et parum vel nil boni fiebat in illa ecclesia. **Consuluerūt** ut legaret alicui ex suis ecclesijs. per quod sperabant multum prodesse anime sue. tūc hoc casu nō est iudicandū de mortali: licet tutus sit a p̄dictis abstinere.

Quid autem si quis non solum ex odio aliquem impediuit rē. sed ut etiam consuleret proprie utilitati vel amici. **An** hoc casu teneatur ad restitutionem. **Hic** potest q. attendenda est intentio istius. **Nam** si principaliter fecit ut consuleret proprie utilitati vel amici: tamen secundario ex odio illi. alis tamen omnino questurus dictum beneficium pro se vel amico. etiam si non fuisset odium illius. **Et** tunc dicendum q. licet peccet mortaliter: nō tamē tenetur ad restitutionem: quia odium illius nō fit causa sine qua non. **Si** autem principalis causa ad impediendum illum fuit odium illius. alis nō facturus: tunc videtur teneri ad restitutionem eodem modo quo dictum est supra. **Sir.** tamen **Pl.** circa predicta facit regulam generale que faceret ad multa si vera esset. vitz q. damnificatio in eo quod nō. dum erat suum: aut sui iuris: non est id sibi necessario restituendum. **Cuius** ratio est: quia per hoc nō abstrahi sibi aliquid suū: nec feci auferri. **Nō** enī teneor ei quem impediui ne sibi prebenda ecclesiastica traderetur: aut cui eam absq. falsi criminis impositione feci iam datam auferri per eum p. quem fm iura canonica et diuina: in re sibi potuit auferri: sicut p. papā: vel alios qui sup hoc habent potestatem. **Naz.** p. futuro tempe p. quo sibi aufertur nondum sic erat sua vel etiam sui iuris: quin saltē diuino iure posset sibi auferri. **Preterea** illud ius potest esse spūale atq. cōe et a superioris p̄tate dependens q. sit corpale. et restituibile atq. p̄pū possidētis. **Si** vō instet q. rusticū detinens violēter ne suas opas exequat tenet ad salariū qd amittit. **Et** similiter impediēs piscatorē: seu aucupē a captione piscū et auiz q. sunt cōis iuris: nisi rōne rippe vel terre q. sunt spūalū dūo. seu cōitatus: tenet eis ad

damnū datū. **Dicendū** q. hec non sunt filia casib. antedictis. q. hic aufert rustico. aucupi. et piscatori suus. p̄pū vsus qui erat vtiq. sui iuris. **Aufertur** etiā fructus in eorū vsu caliter et q. seminaliter p̄tentus. **Impediunt** etiā ab his q. eis p̄petunt de iure cōi. hec **Sirar.** oldo. **Hinc** etiā snie cōcordare videt. s. **Ber.** Opinio tñ **Scō.** et **Ri.** s. posita videt tutior. licet ista videat p̄babilis.

Done. Quis volebat legare vel donare pupillo tutor impediuit dicēs. lega vel dona mihi. **Slo.** in l. pupillorū. **L.** de adm. tu. et in. l. quicquid. **L.** arbi. tu. ponit hanc. q. h. nō soluit. et etiā **Bar.** ibi sub silentio p̄trāsit. **Sed** dici pōt fm quosdā q. aut tutor phibuit ne relinquere pupillo. et tunc tenetur **Si** aut suadendo testator et blandis verbis hoc fecit. et ut consuleret. p̄prie utilitati. et nō ex odio. nō videt teneri. **Idem** **L.** in. d. l. quicquid.

Quid de illo qui semina alicuius agri effodit: vel qui dānificauit aliū. eo q. tpe suo non soluit. **Rñ.** fm. **Pl.** p̄dicti nō tenent ad restitutionem totalis dāni. q. dubiū est qualiter fructus agri p̄fecissent. vel an mercator dānū vel lucrū in mercatōe habuisset. **Sed** restituent tantū quantū agri fructus in illo dubio vendi potuissent: vel quantū mercator in illo dubio lucrū suū vendidisset. **Con.** **Tho.** de hoc. j. **Restitutio.** xii. **Idē.** s. **Ber.** de eo qui rapit ut pecuniā vel equū: non tenet restituere. quicquid dñs p. illa possz esse lucratus. **Sed** solū tenet ad id qd p̄babiliter p. hoc lucratus esset. ex eo qd iā erat actualiter ad lucra hmoi ordinatus. **Sicut** de eo q. trucauit manus alterius nō tenet restituere id qd potuisset esse lucratus. sed solū tenet ad id qd p̄babiliter omnib. pensatis potuisset lucrari.

Qui autē de illo qui eximit: vel copaliter subtrahit vel arripit: vel aufugere facit debitorē detentū p. debito fisco: vel priuati. **Rñ.** **Jo.** de pla. in. l. quotiens. de exac. tri. li. x. q. tenet soluere illud totū. qd ille debebat fisco vel priuato: vt in. d. l. quotiens.

Quid de occultante officialē tpe sin dicatus: vel hmoi. **Rñ.** idē vbi s. q. tenet ad restitutionē dāni fm **Bar.** **L.** de asse. l. si post.

Restitutio. xi. Quo ad

negociorum gestores. **Utrū** negociorū gestor teneat restituere omnia damnūz illius cuius negocia gessit. **Rñ.** tenetur restituere omne damnū qd p̄cessit dolo suo vel lata culpa: vel leui: vel etiā leuissima q. alius diligentior erat gesturus vt insti. de ob. que ex quasi cōtractu nal. an p̄cipio.

An aut teneat de casu fortuito. **Slo.** ibi in ver. obligatum. enumerat sex casus in quib. tenet. **Et** ecōtra tenet ad expensas quas fecit negociorū gestor: ille cuius negocia gesta sunt. **Fallit** in plurib. casib. **Primo:** qn p̄cessit p̄statio. q. nō gerat: vt in. l. nensennius. ff. de ne. gest. **Secō.** quādo gessit paterna affectione: vt si vitricus p̄stint alimenta p̄uigno. vel in eum erudiendūz expendit. l. si paterno. **L.** de ne. gest. **Secus** si alimenta p̄stint vt repeteret. **Quod** p̄bare d. fm quosdā ex p̄statiōe: vel fm **Bar.** in. d. l. si paterno. qn de eo quod

expēdit faciebat librum rationum in quo continebat: talis debet mihi intantū qd p co expēdi. **Tercio** qm maritus gessit erga vxores maritali affectōne. puta. fecit expensas in curando vxore cecam. Nam socer nō tenetur eas satisfacere: nec cōputant in restitutōne dotis. nāz maritus tenetur facere curari vxore suis expensis: nisi qm nō habet dotem: vel esset expensa magna vltra dotē et vxor haberet p̄em: qui tenet ad hoc: vel ipsa h̄ret aliū de alia bona: ex quibz posset curari. nō tenet tamē maritū qm ex culpa vxoris nō h̄z eaz in suo obsequio. **fm Jac. de are. Et Bal. in l. si donatur. ff. de eod. ob cāna** dicit qd si pater nō soluit dotē pmissaz. qd maritū p̄t eaz expellere remittēdo eā ad domū p̄is: qd maritū nō d̄z h̄re vxorem sine dote. **Sz ad expensas vxoris tenet ille cui remanet dos pro ea parte p qua venit dos ad eū. vt. l. qd in vxore. l. de ne. ge. Quarto. qm ppter domesticā affectōnem et pietatē. vt si m̄ expendat in faciendo dari tuto rem pupillo. vt. l. j. **A. de ne. ge. 7. l. is q. ff. eo. Glo. tū in. d. l. j. dicit qd nō quicqd m̄ impedit p̄sumitur donare. Sz hoc iudicabitur ex qualitate et quantitate impensaz et facultate matris et filij. Vide tū ad p̄dicta qd notat **Bar. in l. alimenta. l. de ne. ge. qd qm mater expendit circa psonam filij d̄ necessitate p̄cisa. vt qd filius est intra cunā. vel qd fili? n̄s nō h̄z vñ vivere. vel qd infirmū ē solutuz diuotio. et onus filioz spectat ad matrē. vt. l. nec filium. **C. de pa. pote. Et hoc casu mater nō h̄z repetitionē: etiā si fuerit p̄testata qd faceret aio repetendi. vt etiā dicit glo. in. d. l. alimenta. Quāq; expēdit i necessitate causatina: vt i impetrādo tutores et in hoc sūt expense triplicis generis. vt notat idē **Bar. in. d. l. n̄enni. Quāq; ei fiunt circa psonam pupilli: vt ducendo eum romā vel ad aliam ciuitatem cā petendi tutores. Et tūc iste repetunt. Quedam fiunt expense in psonā ipsius m̄is eunt ad petendū tutores. Et iste nō possunt repeti. Cū enīz matri hoc iniungitur: intelligitur suo victu. vt. l. suo victu. ff. de ope. li. Quedam expense sūt in procuratoribus. aduocatis. scripturis et similibus. Et isto casu dico qd expense repetuntur a filio quicqd dicatur per alios. h̄c **Bar. in. dicta. l. n̄enni. Quāq; mater expendit ex voluntate. Et tunc dicit **Bar. in. d. l. alimenta. qd aut onus alimentandi spectat ad aliū. puta. ad patrem. Et tūc poterit mater repetere ab illo patre. vt. d. l. n̄enni. Finge ei patrem p̄gre iuisse. Ab ipso p̄o filio nō poterit repetere. etiā si fuerit p̄testata: qd alius erat facturus. Et istud etiā tenet gl. in. d. l. n̄enni. Ex q̄ nota. qd ista p̄testatio declaratoria voluntatis: nullam h̄z effectū in his q̄ ex voluntate n̄ra nō dependēt h̄ sūt decisa et determinata p legē. Quāq; on^o alimentandi spectat ad ipm filij. tūc si quidē mater gerebat alia negocia filij: in dubio videt expēdit de bonis filij. vt. d. l. n̄em. Si negocia filij n̄ gerebat. i dubio videt facere aio nō repetendi. vt. d. l. alimentandi. i principio. nisi fuisset p̄testata dicta. l. n̄enni. h̄c **Bar.****************

¶ Quid aut de tutore. An teneat de damno dato pupillo? **Dic** qd restituere tenetur tutor vel cu-

rator: omne damnum qd pupillo vel adulto perfit eomni dolo. lata culpa: vel leui: vel negligentia. nō aut leuissima: vt. l. quicquid. **L. ar. tu. vbi dicit quicquid tutoris dolo vel lata culpa: vel leui. sine curatoris minores amiserunt: vel cum possent nō acquirerūt. in hoc iudicio venit.**

¶ Quid si sine mādato meo soluisi creditori meo et me liberasti soluēdo noie meo? **R̄n. Jo. de pla. in sti. de ac. §. actionū. qd cogor habere ratum. et obliigo: tibi actione negociorū gestorū ad restitutionē pecunie: quā p me soluisi. Secus si nō vultur soluisi: vt qd mea intererat. vt nō solueres. l. cū pecuniā. ff. de ne. gel.**

¶ Quid si tutor more ciuitatis mittit encenia nomine pupilli mgro et suis cōiunctis? **R̄n. qui s. qd pupillus tenet tutori rōne negociorū gestorū. Les plures. ff. de admini. tu. Nam talia encenia erquo sunt consueta. dicunt q̄s debita: vt dicit glo. in. l. j. §. sed nō nullo s. ff. de tu. et ra. dis.**

¶ Quid si tui contemplatōe sine mādato tuo redimō ab hostibz vel latronibz filium tuuz: vel aliam rem tuā necessariā. quā redimere tenebaris? **R̄n. qui s. qd pupillus tenet tutori rōne negociorū gestorū. In mo hoc casu p̄t vir expendere dotem. p redimens dis. p̄p̄is filijs vxoris. l. sed et si ideo. ff. so. ma. Nā si pater filij captiui: vel eōtrario vel alius successurus redimere negligat priuā successionē: vt in aut. si captiui. **L. de epi. et de. De hac materia negociorū gestorū. vide s. Bellum.****

¶ Quid si fiat alienatio in fraudē creditorū: puta. debitor: donat vt creditores sibi debito priuentur? **R̄n. Jo. de pla. in sti de ac. §. rursus. qd talis donatio reuocaf. et p̄ p̄is accipiens tenet ad restitutionem. l. qui aut. §. fili mō. et l. ait p̄tor. sedo r̄sō. ff. q̄ in fran. cre. Et hoc facit ad. q. quotidianā q̄ accidit nunc de facto. Quidam mercator nō habēs vxore solueret creditoribz volens arripere fugā dat vxori sue. **A. ducatos** dicens: tene eos et si fulminaretur inia excoicationis cōtra occultantes vel nō reuelātes bona mea: erunc ego dono tibi. nūquid secuta hac comminatoria teneat illa vxor: vel soror vel amicus reuelare tale creditū non obstante illa donatione sub illa conditōe facta? **Per p̄dicta p̄ r̄sio qd omnino tenetur reuelare. quia illa donatō nō est vera donatio. sed ficta et facta in fraudē creditorum.****

Restitutio. xij. scz contrahentiū. **Primo q̄ro. ad quid teneant cōtrahētes? Dic fm doc. qd si cōtractus celebratur gratia dantis tñ. vt in deposito. n̄ recipiens tenet de dolo et lata culpa. Si gratia recipientis tñ. vt in comodato: tenetur de dolo et omni culpa. Si gratia vtriusq; vt in locatione. tunc tenetur de dolo et lata culpa et leni. vt. l. si vt certo. §. ij. ff. como. In mutuo aut quia transferit dñium. id recipiens mutuum tenetur de dolo et omni culpa et de casu fortuito. vt in sti. qui. mo. re contra. ob. §. j. **De comodato. et deposito et locato. vide supra in locis suis. Nota tamen qd in rebus comodatiz debet adhiberi: exactissima diligentia. Et ideo****

si in rebus suis erat diligentissimus; pariter debet esse in comodatis. si si in suis erat diligentior. **Le**te in comodatis dicitur esse diligentissimus. **Et** id tunc dicitur adhibere maiorem custodiam rebus comodatis quam suis. Nam tunc in suis culpa culpanda est; si in alienis est punienda. d. l. si ut certo.

Si quid quoniam in suis erat diligentissimus; et non potest nisi unam rem saluare. **R**espondeo Jo. de pla. q. tunc locus est gratificationis; quod potest saluare quam vult. de quo per glo. in d. l. si ut certo. **Ad** facit ad multa. **P**one enim quod nauta vel caupo timore naufragii vel incendiis non potest saluare res depositas aut comodatas et suas. tunc hoc casu in suo arbitrio est saluare res suas si vult. etiam si essent viliores.

Quero ad quid teneat socius? **D**icitur quod tenet ad restitutionem damni emergentis delo suo: lata culpa: et leuius culpa estimat si non adhibet tantam diligentiam in omnibus rebus: quantum adhibere solebat in propriis tempe societatis. ut in insti. de societate. §. si.

Quid de eo qui accepit aliquid ob causam et causa non est secuta. ut puta. **S**i dedi ut per me ires ad sanctum Jac. et non iustis? **R**espondeo quod restituere tenet: si per eum fecit. **S**ecus si per eum non fecit. ut in l. si pecuniam. ff. de condi. ca. da. in principio. ubi dicitur si pecuniam ideo accepit: ut capuam eas. **D**einde parato tibi ad proficiscendum aditio temporis vel validitatis impedimento fuerit quominus proficisceris. **A**n adici possit? **V**idendum est quod cum per te non fecerit: potest dici repetitio cessare. **S**ed cum liceat pernitere ei qui dedit: proculdubio repetere potest id quod datum est: nisi forte tua interit non accepisse te ob hanc causam pecuniam. **N**am si ita res se habet: ut licet nondum profectus sis: ita tamen rem proferis: ut necesse habeas proficisci: vel sumptus qui necessarii sunt ad profectionem iam fecisti: ut manifestum sit te plus forte quam accepisti erogasse: conditio cessabit. **S**ed si minus erogatus sit: conditio locum habebit. **I**ta tamen ut indentitas tibi prestat eius quod expendisti.

Quid si dedi pecuniam viro: cui nuptura erat mulier. **D**einde non sunt secute nuptie. **D**icitur quod ad restitutionem tenetur. l. si mulier. ff. de condi. ca. da.

Quid si tibi dedi ut seruum manumittas et non manumissisti: vel me penitet antequam manumitteres. **D**icitur quod mihi teneris ad restitutionem. l. iij. §. i. ff. de condi. ob causam.

Quid si duo se socij habentes rem communem. et alter in ea fecit expensas? **R**espondeo Jo. de pla. insti. d. ob. que ex quasi contractu. §. **I**tem si inter aliquos. quod alter tenetur tribuere partem suam restituendo ei qui fecit expensas desuper. ut l. si inter fratres. ff. pro socio. **I**tem dicitur idem quod ubi unus ex socijs est iuxta et deuius. et non curat laborare terram communem et locare domum communem: potest socius accipere sibi partem suam quo ad usum: et laborare. et locare. et sibi fructus recipere. ut dicit glo. in l. iudem? in ver. dividere. C. de sa. san. ec. et alia glo. in l. lucius. ff. famul. ber.

Quid de solvente indebitum ignorantem? **R**espondeo quod accipiens tenetur ei ad restitutionem pinde ac si mutuo accepisset ex quasi contractu: ut in insti. de ob. que ex quasi contractu. nas. §. si. **I**dem si per errorem. **S**ecus si soluat scienter: quod tunc donare videtur in l. campanus. ff. de oper. li.

Utrum pater teneatur ex contractu filij factum extraneo si est versum in utilitatem patris? **R**espondeo Jo. de pla. in insti. quod cum eo. quod sic quantum est versum in utilitatem patris. unde si totum est versum in utilitatem patris: in totum tenetur pater. **S**i pro parte: pro parte tenetur. **E**t ideo quando conuertit in rem necessariam patri: pater tenetur. puta. si recepit pecuniam mutuo pro soluer: de creditorum paterno vero vel putativo. ut l. iij. §. in rem autem. ff. de in rem verso. vel ut res patris vel domum ruentem repararet. **S**ecus si domum exornauit expensis voluntarijs: quia non dicitur versum: nisi ex mandato domini fecerit: sed pater tenetur dimittere auferri si sine lesione domus possunt. ut dicitur l. iij. §. sed si mutua. **I**tem tenetur pater si recepit frumentum ad alimoniam familie: vel vestimenta comparauit pro familia patris: vel pro se secundum consuetudinem patris: secundum quod pater consuevit eum induere. ut dicto. §. in rem. etiam si illud frumentum emptum: repositum in horreo patris corruptum sit: quia sufficit quod utiliter emit. ut dicitur l. iij. §. idem labeo. vel si filius mutuum pecuniam accepit pro dotanda filia sua vel sorore: quatenus auus pro filia vel nepte daturus sit et creditor hoc animo mutuauit: ut patris negocium gereret. ut ff. de in rem verso. lege. vij. **V**ide de hoc doc. et Panormitanum in c. q. plerique. de immu. ecc. ubi dicitur quod ubi creditor non fuit in culpa in mutuando: tunc exceptio macedoniani non competit in foro iudiciali. **E**t per consequens fortius non competit in iudicio anime. **S**i autem creditor fuit in culpa: tunc exceptio competit. et operabitur effectum suum in utroque foro. **D**icit tamen Panormitanus quod cum hodie saltem inter christianos non soleat sequi parentum mors ex mutuo facto filiosa. propter quam causam illa lex prohibuit omnino mutuum fieri filiosa. videtur quod debeat cessare senatusconsultum. et cessante causa debet cessare effectus. **E**t sic in utroque foro filiosus. ex mutuo sibi facto debet obligari ad restitutionem. quod satis videtur de mente Inno. in dicto. c. quia plerique. ultra tamen hoc si tale mutuum versum est in utilitatem patris: pater tenetur secundum quod dictum est.

Quid si filius vel seruus decepit creditorem. asserendo se velle vertere in utilitatem patris vel domini: non tamen conuertit. **R**espondeo Jo. de pla. q. pater vel dominus non tenetur. etiam si seruus vel filius sic accipiens fuerit consuetus conuertere. ut ff. de in rem verso. l. q. si seruus. §. si accepit. ne calliditas vel malicia filij vel serui noccat patri: vel domino.

Quid si mutuauit frumentum patri vel marito ex quo nutriuit filios vel uxorem. **A**n vxor et fi

lij in subsidium teneantur: quasi in eorum utilita-
tem verum sit: Respondet qui supra q non. **Sz**
Bar. tenet prarium in l. his solis. ff. de condi. in-
de. vbi format. q. de patre paupere accipiente mu-
tuo pecuniam. z illam conuertit in alimētis filioꝝ
qui postea effecti sunt diuites ex aduēticijs. Et cō-
cludit q filij teneant ad illud debitū patris. **Idez**
Aud. ro. in suis singularibꝝ.

¶ Quid si mutuaui. x. filiosa. in rem patris con-
uertenda z ipse lasit. deinde reuicit z in rem patris
conuertit. An mihi teneatur pater de in rem ver-
so: Respondet qui supra q non. per gl. in l. si mi-
nor. xrv. annis. ff. de minor. quasi ex noua acquisi-
tione: non ex mutuo dicatur facta versio. **¶** Hoc ve-
rum dicit **Bar.** in d. l. si minor. si in alio ludo ex
interuallo vicit. Secus si incontinenti in eodem
ludit.

¶ Anero. an pater teneatur pro filio condemna-
to in iudicio ex delicto soluere condemnationē de
sua legitima: Respondet **Jo.** de pla. in sti. de ob.
que ex quasi delict. nas. §. si filius. q non: vt est ca-
sus in l. z si p̄demnatus. ff. de noxa. ac. De hac le-
gitima vide s. c. Legitima.

¶ Quid autem si pater obligauit se pro delicto fi-
lij. An totum debeat solui de parte filij. An vō de
tota hereditate post mortem patris: Respondet
fm Bal. q si pater suscepit obligationem pro de-
licto filij ductus paterna pietate. Et tunc omnes
fratres debēt pro parte sua sustinere. Sed si neces-
sitate. puta. dictante hoc statuto: tūc nascitur na-
turalis obligatio inter patrem et filium ex tali ge-
stione negotioꝝ eiꝝ que non transit ad heredes. et
ideo soluet de sua parte.

¶ Quid autem si filius sit captus a latronibus
vel ab hostibus z pater redemit eum. An filij sol-
uet de parte sua: Respondet **Bart.** in l. stichus.
ff. de pec. le. q cum pater videatur fecisse officio pi-
eratis: non imputabit ipsi filio. vt. l. liber captus.
C. de capti. quicquid dicat **Quil.** in l. frater a fra-
tre. ff. de p̄di. inde.

¶ Quid si pater consentit in decurionatum filij.
Dic q tenetur pro eo in soliduz de idemnitare rei
publice. z etiam ipsius patris heredis. Facta tassi
prius excussione de ipso filio principali debitor. l.
i. C. de decu. li. x. Et dicunt decuriones p̄siliaij: q
habent deliberare cum prioribus cuiuscunq; ciui-
tatis.

¶ Quid autem de eo quod donat filio in vita pa-
tris. An teneatur cōmunicare fratribꝝ post mortē
patris. Respondet **Jo.** de pla. in sti. per quas per-
no. acqui. q si donatur filio occasione vel contem-
platione patris: tanq̄ ex causa patris propria z im-
mediata: tunc censetur peculium profectiuuz. z te-
netur cōmunicare fratribꝝ post mortem patris.
Secus si pater sit causa remota z mediata. Hanc
distinctōez facit tex. in l. sociū. ff. p̄ socio. Vide s.
de hoc Peculium.

¶ Quid de ambasiatoribꝝ. an sibi donata tenean-
tur restituere. Respondet **Bar.** in dicta. l. sociuz.
q non. **Panoimitanus** vō in. c. postylastis. de cō-

cel. preben. dicit q attendenda est qualitas dono-
rum. Nam quedam conueniant magis mittenti
q̄ ipsi ambasiatoribus. vt puta. si daret leo. Que-
dam conueniūt potius ipsi ambasiatoribus. pu-
ta. si darentur eis vestes congruentes. Et sic dicit
q in casu dubij aduertenda est qualitas donoz
Secus ergo vbi constaret de voluntate donāris.
Et dicit **Panoimitanus** q illa. l. socium. loquitur
de societate. vtz. q si aliquid donatur socio occasi-
one societatis. ex quo tamen donatur persone z si
societati: cedit ipsi soli donatarie et non societati.
Et non mirum: quia idem est in damno. Nam si
socius extra societatem: occasione tamen societatis
dammum passus est: sibi imputat z non societati.
vt est tex. in d. l. socium.

¶ Quid de dote quaz lucratur filius ex forma sta-
tutorum. An dicatur de peculio aduenticio: vt sic
non veniat fratribꝝ conferēda. Respondet **idez**
Jo. q sic. **Bart.** vō in tractatu de duobus fratri-
bus dicit q aut pater sustinet onera matrimonij:
et tunc erit profectiuum. z communicabit. Si au-
tem filius sustinet onera de lucro sue persone: tūc
erit aduenticiū. z non communicabit. Si autēz
partim pater. z partim filius sustinent: tunc par-
tim erit profectiuum z partim aduenticiū. p̄ ra-
ta oneris.

¶ Quid autem de lucro quod acquirit filius mer-
cando cum pecunia patris. An pars que attribui-
tur persone dicatur aduenticiū. Rñ. idem **Jo.**
q̄ dicitur aduenticiū. Et ideo medietas lucrū:
cuz vnus ponit rem. alē industriā: ei cedit: q̄ lu-
crum debet esse commune. l. j. C. pro socio. Ideo
si filius ex. C. habitis a patre lucratus fuit alia. C.
debet primo de. C. lucratis habere. l. et de alijs. l.
et de. C. pro sorte debet diuidere equaliter cuz fra-
tre: quando equaliter sunt heredes patris. Et sic
illa. l. que lucratus est pro industria proprie perso-
ne: sunt sua propria. nec tenetur diuidere cum fra-
tre. **Idez** **Bart.** vbi supra. De hoc dic vt sup̄. Pe-
culium.

¶ An autem acquisituz per filium sit presumen-
dum ex bonis patris. et sic cōmunicandū. **Respo.**
Bar. vbi supra. q̄ aut resultat suspicio delicti nisi
p̄sumatur ex bonis patris. puta. quia filia p̄sume-
ret turpiter acquisisse. Et tūc credit ex bonis patris
acquisitū. Aut p̄sumptio delicti enitā. et tūc p̄su-
met ex bonis filij. Aut nec enitā. nec enitū suspi-
cio. et tunc recurrendū est ad p̄cieturas. Et p̄ om-
nia idem dicendum est in prelato. tutore. p̄ore et
huiusmodi.

¶ An autem donatum filio ab extraneo sub tali
p̄ditione. vt habeat illud in castrense vel quasi: sit
cōmunicandum. **Respon.** qui sup̄. q̄ aut filius est
miles. vel aduocatus: vel habet aliquas dignita-
tes de illis que ponuntur in l. si. C. de inoff. te. Et
certū est q non dedisset nisi ratione militie. Et sic
erit castrense vel quasi. z non cōmunicabit. Si au-
tem non erat miles nec aduocatus et huiusmodi:
tunc erit aduenticiū. z cōmunicabit. De hoc dic
vt s. Peculium.

[Marginal notes in a smaller hand, partially illegible]

Quid aut si pater misit pecuniā filio eristē in studio ut inde libros emeret. Deinde cauit in suo libro rationū. q̄ ipse filius debeat p̄ferre eos. et postea valor eorū decreuit. **Quid** erit damnū? **R̄n.** q̄ nō debet p̄ferri nisi tantū quantū valent. nō illud q̄ p̄stiterūt. **Et** hoc p̄ glo. in. l. illud. **C.** de colla. in ver. poterat. Si autem supercruit valor b̄nficio fortune. tunc dicit **Raph.** in dicta. l. illud. q̄ istud incrementum tanq̄ aduentitium; debet esse p̄cipuum filij. vt. l. fi. **C.** de colla. Dato q̄ **Ludo.** in dicta l. illud. dixerit p̄trarium. p̄ text. in. l. fm naturam. ff. de re. iur.

Quero. quid si duo fratres vel alij habent bona p̄munia ex aliq̄ hereditate. Manente aut cōione p̄tractū est es alienū; postmodū veniūt ad diuisionem. **Quid** es alienū p̄ alterū eorū p̄tractū soluetur de cōibus bonis? **Spe. tit.** de iudicijs. dicit. q̄ es alienū. aut fuit ab omibz p̄tractū. **Et** tunc ab omibz solui d̄z indubitanter. Aut ab vno t̄n. **Et** t̄n. aut est p̄tractū occasione p̄munij bonorū; et in cōem vtilitatez. p̄fectum. q̄ p̄bari d̄z a p̄trahente debitum. **Et** t̄n. etia; de bonis cōibus est soluendum. ar. ff. pro socio. l. omne es. Aut non probat hoc. et tunc per eum t̄n solui debet absq̄ grauiamine alterius. ar. ff. de reg. iur. non debet. Non enim sufficit p̄tractum esse manente cōione. Immo est necesse. p̄bare q̄ occasione cōis vtilitatis. ff. pro socio. iure societatis.

Quid si alter ex coheredibz p̄denatus est ob maleficiū a se p̄missum? **R̄n.** qui s̄. q̄ licet ipse als b̄n tractauerit hereditatez; t̄n de parte sua t̄n soluenda erit p̄denatio. nec fiet cōpensatio ei? q̄ bene egit. vt. ff. pro socio. cum duobz.

Quid si vnus ex coheredibus fecit sumptus ob honorem suum. puta. in militia sua vel nuptijs suis vel dignitate aliqua. **R̄n.** qui s̄. si cōmunis pater id fecit; h̄z ipse hoc p̄cipuum. ff. de colla. l. j. §. nec castrense. Si v̄o ipse post mortē patris sui hoc fecit; de sorte sua t̄n hoc erit; non de bonis cōmunibus. ff. fami. her. l. si filia. §. idem scribit. nisi specialiter inter coheredes pactū fuerit; vt huiusmodi sumptus p̄munes essent. Idem tenet **Bar.** in dicto. §. nec castrense. vbi querit de alia. q̄. Pater incepit expendere p̄ filio in studio. **Utrum** patre mortuo debeat studiū p̄fici de p̄muni inuitis fratribz. **Vide** q̄ sic; q̄ munera cepta debēt p̄fici de p̄muni; licet nō possint noua inchoari. vt. d. §. idem scribit. **Et** hoc videt tenere **Dy.** **Cōtrarium** t̄n credit **Bar.** salua reuerentia **Dy.** Nam factūz p̄is iniuriā erga filiū; eatenus obligat heredem; quatenus ipse pater erat obligatus de necessitate. vt. ff. de mu. et ho. l. et si filiū. **Sz** pater nō tenebat de necessitate inchoare; nec p̄sequi; ergo nec heredes.

Quid si vnus ex fratribz coheredibz h̄z filiam nunquid dotanda est de cōibus bonis. **R.** **Spe.** si vnus puelle pater cohereduz viueret; ipse habet neptē dotare. vt. ff. de iure do. l. p̄fecticia. §. si filiū. Si aut nō viuit vnus; t̄n de bonis patris sui t̄n dotanda est; nisi coheredes inter se sp̄aliter aliē pa-

tri fuissent. **Pro** declaratiōe h̄m? nota. q̄ cum defuncto patre plures filij remanent in domo paterna; quorum alij sunt minores. Alij maiores. Alij lucrantur. Alij non. **Et** eis ad diuisionem venire volentibus minores petunt p̄municari lucra maiorum. **Sic** an inter istos fratres sunt bona diuisa aut indiuisa. **Primo** quilibz sibi acquirit q̄d lucratur; nec peti p̄t p̄municatio ab alijs fratribz; nisi hoc fuerit in diuisione specialiter actum. Si aut indiuisa. **Et** aliqui fratres lucrantur et tunc; aut certum est vnde acquirunt aut non. aut est dubium. Si certum est tunc statuendum est fm quod acquisiuit. Si autem non est certum; nec esse p̄t. vel dubitatur; aut in facto; aut in iure. Si in facto puta. acquirit ex operis suis; quia forte est scriptor vel artifer; tunc sibi acquirit. ne quod ei suis laboribus et prospera fortuna accessit; hoc ad fratres p̄ueniens luctuosum ei accedat. vt in sti. p̄ quas per. no. acqui. §. igitur liberi. licet si sit male cōuersationis homo nullius artificij; p̄sumitur omnia habere de p̄muni; aut de patrimonio patris; sicut als vxor p̄sumit habere de bonis mariti. Sed et si quis frat̄n patre viuente aliquid lucratus est; licet acquisierit patri. vt. l. cum oportet. **C.** de bo. et li. Si t̄n pater nō apprehenderit; videt q̄ filiū t̄n possit sibi illud retinere. nec h̄z necesse fratribz p̄municare. Si aut p̄ mortē patris acquisierit; p̄sumitur de cōi habere; et ideo cōicant̄. **Indubio** ei p̄sumitur de cōi habere; nisi p̄trarium p̄bet. Si aut sit bone p̄uersationis; q̄ artifer ē. et b̄n lucratur; nō ē p̄sumendū habuisse de cōi; nisi ex p̄sse. p̄bet. imo p̄sumit ex suis opis habuisse. **C.** de arbi. tu. si defunctus. Adde t̄n p̄dictis q̄d notat **Bal.** in. l. illud. **C.** de colla. vbi ex. l. fi. e. ti. dicit q̄ si duo fratres remāserūt in cōione post mortē patris. et vnus plures fructū posuit tanq̄ ditior; q̄ in diuisione non p̄t petere ab alio fratre illā pluralitatē fructū; q̄ dato; q̄ nō dicat p̄tracta societas bonorū; dicit t̄n contracta societas fructū p̄ceptoz et p̄sumptoz. et allegat casum optimū in. c. si duo fratres. de fra. de no. seu. inue. **Et** nimirū fm glo. ibi; q̄ fundus seu feudum de quo in dicto. c. si duo. fuit acquisitum de p̄muni pecunia. licet noīe vni? fratris qui post mortē p̄is remanserat in cōica cum altero fratre. **Et** ideo fructū talis fundi erūt cōes donec habitauerint simul vt ibi. **Secus** t̄n dicendū fm eundēz **Bal.** in tractatu de duo. fratribz in casu quo eēt duo fratres quorū vnus h̄z duos filios laboratores; q̄ laborāt possessionē cōez cū alio fr̄e suo q̄ nullum filiū habet. **Non** enim diuidēt fructū equaliter; q̄ hec societas respicit capita eorūz qui opas ponūt. **Nam** ex suis laboribus sibi acquirere possunt. d. l. cu; oportet. **Et** idem dixit **Pau.** de castro in. d. l. illud. in duobz fr̄ibz quorū vn? h̄bat multos filios. alter v̄o solus erat; q̄ si ille qui habebat multos filios gubernabat bona. **Ne** v̄o solus nihil faciebat; nisi q̄ lotis manibus ibat ad mensam. q̄ n̄ potest postea in diuisione petere q̄ sibi assignetur fructus quos consumpserunt filij fratris. quod nota.

An aut frater qui gubernat bona cōia cum fratribus parvis possit in diuisione petere salarium sue administrationis: sicut tutor pot petere fm Bar. in. l. i. eos. ff. de tutel. Dic q nō pot petere salarium sed certa portio fructuū assignatur eius industrie. Ita dicit Ludo. qui hunc casum dicit nunq̄ vidisse de casum.

Quid de mercatoribus et alijs artificibus qui preponunt instutores suis apothecis. An ex eorū tractibus teneant: R. Jo. de pla. insti. qd cū eo. S. insti. totia. q sic: si tractus noie dñi facti sunt. et maxime qñ in ei⁹ utilitate est versum. vt. l. q̄cumq. S. j. r. ij. ff. de insti. et. l. iij. eo. ti. vñ si scribat in libro. q apd mensaz domini sui ticius habet. L. in deposito. tenetur dominus.

Quero an dñs et pater teneant ex tractu gesto p seruū et filiū eorū iussu. Rñ. idem qui s. q sic. vt. l. j. ff. qd iussu. Nam p̄ et dñs vident p̄trahere cū p alios p̄trahūt. vt in regula qui p aliū. Et cōtrahentes siliter vident p̄trahere cū p̄ponere: qñ contrahūt cū p̄posito. vt. l. si institorē. ff. si cer. pe. Idē in exercitore nauis. l. j. in p̄cipio. ff. de exerci. Idē qñ versum ē in utilitate aliquorū istoz dñoz. l. j. in p̄cipio. ff. de in rem verso.

Quid de fideiussore. An principalis teneat ad restitutionē ei⁹ qd ille soluit: Rñ. Jo. de pla. q sic insti. de fideiuss. S. si quid aut.

Sz nunq̄d fideiussor pot sponte soluere. et non expectare q sibi fiat mandatu. Rñ. qui s. q sic. vt dicit glo. in. d. S. si quid aut. Nam tenet agnosce re bonam fidem. l. idemq. S. fideiussores. ff. man.

Sed quid si iuder eum p̄demnauit p iniuriam An possit agere mandati. Rñ. idem q nō: si non appellauit. l. si p̄ca. L. mandati.

Restitutio. xiiij. Quo ad damna data ab animalibus.

Quid si quadrupes tuus. puta equ⁹ vel asinus naturali feritate tibi damnus intulit. puta. fregit vasa mea: vel vegetem: et vinū effusus est. Rñ. Spe. in. ti. de iniurijs. q mibi teneris vel reficere damnū: vel dare animal p noxa. vt insti. si quadru. pau. fe. di. in p̄cipio.

Quid si equ⁹ tuus calet me percussit et crus fregit vel oculū effodit: vel aurē dentibz scidit: vel me vulneravit ppter quā plagā oportuit me dare. x. medicos. et alia. x. expendi p curatōne. An petere possum. xx. et opas quibz carui et chariturus suz. Rñ. Spe. vbi. s. q sic: vel q des animal p noxa. vt. ff. si qua. pau. fe. di. l. ex hac lege.

Quid si tuū animal incitauit meū: ita q meum animal dedit alteri damnū. An tenearis. Rñ. qui s. q sic. Idem dicit glo. in p̄alleg. insti. in p̄cipio. Sive animal tuū moueat ad danduz damnū sui lasciuia et facilitate: sive incitatio amore: vel persequitōne alteri⁹ animalis. vt si equ⁹ tuus psequēdo equā meā fregit ostiū domus mee: vel mea blada immatura p̄triuuit: vel aliud damnū tibi dat sine suo corpore: sive alio instrumēto: vt si bos vel equus sine culpa pducens plaustrū obtinuit aīal meuz

vel aliud damnū dedit. vt. ff. e. l. j. S. sine aut.

Quid si bos tuus comedit herbā meaz: vel canis tuus carnes meas: vel muric⁹ lar dū: vel mustela corrodit p̄anos. An mibi tenearis ad emendam damni: vel ad dandū animal p noxa. Rñ. Spe. vbi. s. q sic. vt. l. quint⁹. ff. ad. l. aq̄ui.

Quid si oues vel aīalia q̄s mittit in p̄ediū meum et frumentū: oridē: vel glandes depascuntur. Rñ. Spe. vbi. s. q mibi tenet.

Quid si p se pecora intrauerūt campum et depasta sunt frumentū. Rñ. idem q mibi teneris. Sz quomodo extimabit damnū datum in frumento dum est in herba: Rñ. det. q vel expectabit tempus messium. vt sciat quantū ex tanto vel silī frumento habebit: vel p̄siderabitur quantus fruct⁹ in anno p̄terito ex tanto et simili habitus est. ar. ff. ad. l. aq̄ui. l. i. lege aq̄uis. Et hec opi. videt valde equa. Vide tamen de hoc supra. Restitutio decimo. in fi.

Sz nunquid dñs se liberat dando animal pro hora. Rñ. idem q nō: si ipse illud imisit. vt. d. insti. Secus si casualiter intrauit.

Quid si leo. vrsus. vel aper quem tenes ligatus iuxta viam publicaz dānū dedit. Rñ. Spe. in. ti. de emp. et ven. q teneberis p. d. insti. Cauent⁹ sibi qui tenent canes mordaces. vrsos et simias et huiusmodi in locis publicis: q si ledunt homines liberum: p̄demnatur tenens in expensis curatōnis et operaz amissaz et amittendaz: inq̄tum iudici equum videbit. facta extimatōne quantuz lesus viuere poterat fm distinctōnem etatum. vt. l. hereditatim. ff. ad. l. fal. vt dicit glo. in. d. l. ex hac lege. Et ideo nō liberat dñs dādo ferā bestia dānū dantem pro noxa.

Sed pone. Inuenio pecudem tuam in segete mea. damnū dantem. nunquid p̄ria auctoritate illam capere possum et tenere donec p damno mibi satisfeceris: Rñ. det. Spe. in. ti. de actore. q nō possum capere vt teneam quasi loco pignoris donec mibi satisfactum sit. possum tamen capere et tenere donec sciatur dominus p̄tra quem agere possum.

Quid de his qui cum iumento: vel igne maliciose apposito: vel als ledunt agrum: sine domū alterius. Respondet Donal. in. ti. restitutōnū q tales tenent ad restitutionē totū damni.

Quid si bos alicuius competa erat. et domin⁹ eum non custodiuit: nec diligentiam adhibuit. et egressus bonez vicini occidit. Rñ. Donal. q domin⁹ bonis competa tenet dare aliū bonē viuū equiualentem. et mortuū accipere. vt dicit tex. in. c. si bos. extra de iniurijs. et exo. xxi. hoc tñ verum qñ dñs sciat eum competa: qd p̄sumit infra tres dies scire. Et p̄terea dicit tex. q si competa erat ab heri et nudius tertius. Quando vō ignorauit. puta. quia contra naturam sui generis insurrexit. et contra naturam suam. puta. quia consuevit esse domesticus. tunc non tenetur ex edicto legis aq̄uilie: sed ex edicto legis. si qua. pau. fe. di. fm hostien. et Hof. Idem intellige fm glo. in dicto. c. si

bos. cum iste qui damnū dedit aggressus est alius
 et occidit. Sz contra nō tenet. i. qñ bos mortuus
 incitauerat aggrediēdo bonem comupetā. ff. si q.
 pan. fe. di. l. j. **S**eu cum dubiū est quis bos primo
 aggressus est. ff. ad. l. a. qui. l. scientiā. S. cū stramen
 ta. **E**t ad intelligentiā predictoz sciendū: vt ex di
 ctis **H**o. colligi pōt: q duplex est actio: qua tenet
 dñs animalis damnū dantis. l. legis aquiliet
 hac tenet dominus animalis damnū dantis qñ culpa
 sua: aut negligentia animal damnū dedit. puta. si
 te instigante equū: ipse dolore peitatus recalcitra
 uit: vel damnū dedit: aut si quadrupes plus in fo
 enerata damnū dedit: vel si animal tuū in segetez
 meam misisti: teneris ad totius damni extimatio
 nem. **A**lia est actio que vocat de pauperie: qñ nubi
 teneris qñ nō culpa tua quadrupes damnū de
 dit. puta. qñ damnū dedit ptra naturā: aut p sue
 tudinem sui generis. licet sua puetudo talis sit. pu
 ta. si sit equus recalcitrans. **N**am maior pars nō re
 calcitrat: vel bos comupeta. **N**am maior pars nō
 comupetat. **E**t tūc liberaris dando animal dam
 nificans p nota. licet damnū excedat quadrupe
 dis extimatioez. **S**i aut sit fera bestia: tūc dando
 illud aial. p nota nō liberaris: sz teneris ad totius
 damni extimatiōē: qñ hñōi aialia nō debēt tene
 ri in publico: siue soluta: siue ligata vbi publicum
 iter est. **A**ls dñs tenet in duplam. **E**t nihilominus
 actio de pauperie. i. p damno dato locū hz. z etiaz
 tenetur ad impensas in curatiōe factas. z ad ope
 ras amissas: vel quas amissurus est. ppter debilita
 tem. **N**am pbibetur quis verrem. aprum. canez.
 vsum. leonem. z generaliter omne animal qd no
 cere possit: tenere fm **H**o.

Quid si equus tuus insidiando mulam meam
 olphaciā: z mula mea calcitrans crus meū fran
 gat: **R**ñ. fm **H**o. q ptra te agere possunt de pau
 perie. vt. ff. si quadru. l. agaso.

Quid de tenentibz columbaria. **R**ñ. **A**steñ. in
 sum. fm aliquos q si nō possunt teneri sine preiud
 icio z damno alterius: mortaliter peccant qui te
 nent. **Q**uidam tamen credūt q columbe plus p
 ficiunt terris quas stercozant: z mala semina co
 medendo: q noceant. **H**oc videt posse tolerari: si
 tenentes colābaria tpibus debitis dant eis ad co
 medendum. **A**ls secus.

Quid de venatoribus qui cōculcant vineas et
 agros alienoz: quoz canes occidūt anseres z oues
 z agnos pauperū: **R**ñ. idem. credo q tenent re
 stituere extimatiōez damni. z peccant mortaliter: si
 nō restituant: nisi ita modicū damnū esset q pro
 babiliter non curarent illi quibus damnū dat.

Quero. an quis possit prohibere piscari in flu
 minibz publicis et ppetuis sicut est padus z ren?
Rñ. **F**o. de pla. instit. de re. di. §. flumina. q non.
Similiter nō pōt prohiberi quis applicare naues
 ad portum z ligare naues ad rippas: siue ad arbo
 res existentes sup rippas. licet tamen rippe z arbo
 res sint publice quo ad vsum: siue sint in commu
 ni vni: tamen proprietates ripparum z arbores na
 re in eis sunt eorum quoz sunt. predia quibus

adherent. **E**t ideo si concurrant dominus agrido
 lens: incidere arbozem existentem in rippa flumi
 nis: et extraneus piscator: vel nauta volens ligare
 nauem ad illam arbozem: vel appendere theca sic
 canda prefertur dominus: quia nemini debet ius
 suum detrabi. **S**ed vbi concurrunt extranei: tunc
 si vnus pretendit publicam vtilitatem z alius pri
 uatam: prefertur pretendens publicā. **S**ed si vter
 q pretendit publicam: vel vter q priuatam: pfer
 tur qui primo occupauit fm **Jac. but.** **S**ed si vter
 q pariter occupauit: locus est gratificatiōi vel so
 ti: sicut dicit glo. de plaustris inuitem obmiantibz
 in arta via: dum querit quod plaustrum retroce
 dere debeat in. l. j. §. hoc interdictuz. ff. ne quid in
 lo. pu. **N**ota tamen q omnia supradicta in hoc. c.
 obtinent locum in foro iudiciali: vt damnificans
 alium etiam tenet de leuissima culpa actiōe legē
 aquilie. l. j. ff. ad. l. a. qui. vel actione de pauperie. vt
 insti. si quadru. vel huiusmodi. **S**ecus in foro con
 scientie fm **Jnn. Dir. d. An. de but. S. Ber. Mi
 co. de aus.** **N**am in foro anime solū quis tenet de
 dolo z lata culpa. **D**e hac materia vide s. **A**duoca
 tus in fi. z **Restitutio. iij.**

Restitutio. xiiij. Qui faciēda

Restitutio. xiiij. est. **Q**ui faciēda
 rapte seu als male accepte. **R**ñ. fm ray.
 q est cui res subtracta fuit: etiā si nō sit dñs rei: sed
 sua inter sit ex cā honesta rez esse surreptā: vt quia
 habebat in ea ius pignoris vel vsum: aut aliquid
 hñōi. ff. de fur. l. is cui. **S**ic dō ipse cui nūc res ab
 lata sit: furatus fuerit eā: nō sibi: sz dñō erit restitu
 enda: vel illi cui prior fur vel raptor surripuerat: si
 sua vt dictū est intererat ex cā honesta et fiat caute
 quantū pōt: p religiosum z hñōi: ita q nullo mo
 do psona furis pdat. **I**taq regularit restō spolia
 tis faciēda ē. extra de resti. spo. p totū. **F**allit tamē
 qñ non tñstite male accepit: sz alius etiā turpit de
 dit. de quo. j. **D**onal. aut in sum. dicit q restō re
 gulariter est semp faciēda spoliatis vel eoz herē
 dibz: si inueniri pūt. **E**t hoc qñ fecit testm. **S**i aut
 mandauit in testamēto distribui p executores: q
 quid ad ipm spectabat de mobilibz et debitis: tūc
 faciēda est executoribz restitutio ei? p rata z vxori
 p rata: si ipsa z liberi debeant hfe aliquā partez
 in rebz testatoris: aut diure: aut ex dispōne testa
 toris. **S**i aut premissit facere testm: tūc dz fieri re
 stitutio heredi ab intestato. **I**dem **Dir. li. j.**

Secundo quero. **P**one q illi cui restitutio fieri
 da est: agat in remotis. cuius expensis mittet pecu
 nia debita vel huiusmodi. **R**espon. **P**anoz. in. c.
 cum tu. de vsur. post doc. q aut vsurarius recessit
 de loco vbi extorsit vsuras. **E**t tunc cum ipse sit in
 malafide tenetur ipse expensis suis ad locum mit
 tere vbi extorsit vsuras. **A**ut hi a quibus vsure sit
 erunt extorte recesserunt. **E**t tunc procedit dictuz
 glo. in dicto. c. cum tu. vt expensis creditorū mit
 tantur. **S**imilis distinctio fit in re legata. vt in. l.
 cum res. de le. j. **E**t hoc verum nisi reperiatu ali
 quis fidelis qui vellet gratis ferre creditoribz. ar.
 60. iij

in. c. significante. de pig. **Doc.** tñ excipiunt vnus casum in quo debitor: nō tenet mittere debitū creditoribus. puta. qñ maiores sumptus fierent in mittendo: q̄ valeat res restituenda: vel etiā vbi quantitas que debet esset modica respectu debentū habere: q̄ forte est potens & facultatibz abundans. q̄ bus casibus pauperibz eroganda est. p̄ anima creditoris: vt sic restituat illi spiritualiter qñ non pōt reddi temporaliter. **Ad** dictum est de usurario. idēz intelligas de bonis raptis: vel furatis: legatis: vel alīs debitis. **Si** autē nescitur vbi habitet: creditor: tñc non tenet enagari euz querendo: s̄ dabit pauperibz: nisi versiliter expectet ut redeat. q̄ tunc expectabit: vel reponet in ede sacra.

Tercio. quid de illo qui pluribus tenet et vult ptem soluere: cum totum nō possit: nunq̄d possit gratificare vni: soluendo ei insolidū. **An** teneatur singulis soluere p̄ rata. **Et** si teneat ex p̄tractu vel maleficio. nunquid plus soluendū sit in hāc cām q̄ in illam? **Rñ.** **Donal.** q̄ si creditor vigilauit exigendo debitū in iudicio: vel extra: pōt ei debitor soluere debitum anteq̄ bona debitoris auctoritate iudicis incipiant possideri: q̄ postea iura paria facta sunt omnibz creditoribz qui nō habent pignora vel hypothecas: vel nō sunt p̄uilegiatē p̄one. **Item** si debitor vult vni creditori gratificare: debz illud omnibz p̄municare: & ab eis licentiā obtinere. **Similiter** si vnus creditor denūciauent alteri ne recipiat a debitorē: in fraudē videt ille versari si accipiat. vbi autē nō vigilauit creditor: exigendo debitum: non videt q̄ debitor teneat ei gratificare. **Iure** tñ poli et si nō iure fori excusaret: vt dicit q̄ daz: debitor: si pietate motus gratificaret plurimū indigenti creditori. **Et** non est dicendum q̄ aliud p̄uilegium plus conueniat illis quibus tenet ex maleficio: vel quasi: q̄ illis quibus tenetur ex contractu vel quasi.

Quarto quero. an p̄redo sit restituendus. **Rñ.** **Donal.** q̄ de rigore iuris p̄redo est restituendus nisi sit talis p̄do: cui nullus parcere debeat. **De** h̄o vide panor. in. c. in l̄is. de resti. spo. vbi dicit q̄ q̄dam sunt latrones famosi qui morant̄ in strat̄ publicis ad dep̄dandū: & isti debēt suspendi. & iste p̄do nō est restituend⁹. **Alio** mō accipit de eo p̄done qui aliū eadē re spoliavit: & iste p̄do est restituendus: quātumcūq̄ p̄stet illū esse p̄donem. ex q̄ dñs nō p̄currit secū ad petēdū. vt in. l. j. §. si p̄do. ff. de positi. vbi ter. dicit q̄ si p̄do deposuit potest agere depositi: reddēs rōnez. q̄ eius interest cū alteri teneat et hēat depositarios obligatos ex p̄ctu. **Que** ratio h̄z locū quātumcūq̄ p̄stet eum esse p̄donē. **In** beneficialibz tñ nō dz fieri restitutio. ex q̄ constat eū esse p̄donē: ne det viciosus ingressus. **Nō** etiā dz se intrudere in h̄fficio vt alij restituat. **Excipiunt** tñ aliq̄ casus in quibz p̄do nō est restituendus. **Primo** si dñs eodem tpe repetat cum dōdone **Secō** nisi p̄do deposuerit rem ablatā apud illum cui abstulit. ff. de o. bonafides. **Tercio.** nisi sit talis p̄do: cuius vite nullus parcere dz: vt dicitur est **Quarto.** nisi sit inualor rerū spūalium qui nō de-

bet restitui: nisi p̄bet possessionem illaz rerū legitime adeptam esse. **Fur** autē fm panor. vbi s̄. nō est restituendus regulariter. **Idem** Jo. de san. **De** si aliquis furtū faciat. & illud qd̄ surripuit alter furat: dñs pōt agere p̄tra furem posteriorē: non fur. ff. de fur. l. qui vas. §. si ego. **Fallit** qñ quis habuit iustum iurū. & postea furtū p̄mittit alijs commodando: vt p̄cedendo. puta. rez sibi comodataz alteri cōcedit. talis pōt agere furti: q̄ eius interest ex causa honesta. **Et** addit Jo. de san. q̄ maritus p̄tra vxorē nō h̄nt actōnez furti: q̄ lex ita atrocem actōez dare in p̄sona p̄iuncta erubuit. **L.** de fur. l. manifestissimi. **Item** nec dñs p̄tra seruū: nisi post manumissionē: nec pater p̄tra filium. ff. de fur. l. serui. **Alle** autem qui his personis opem vel auxilium prestat tenetur furti. ff. de furt. l. si quis vxori.

Quinto. quid de prelati & alijs clericis habentibus administrationem ecclesiasticam & male administrantibus. **An** quid teneant ad restitutionē & cui? **Rñ.** fm **Hosti.** q̄ tenet talem ecclesiā seruare indēnem. **Et** hoc siue prelati expendant in meliorationē p̄uimonia: vel si p̄pter nimā diligentiaz p̄prioꝝ negociōꝝ neglexit negocia ecclie. p̄curare: s̄ etiā de culpa seu negligentia p̄curatoris: seu sui vicarij videt teneri. de offi. ar. c. ea que. **Sed** si de suo aliqua expendit in negocijs ecclie: illa potest recuperare: vel etiā heres suus: vt sic fiat quedaz re-compensatio hinc inde. **Hoc** autem intelligas qñ grauis est l. o: vel etiam quo ad alienationē rerū immobilium: vel mancipioꝝ ecclie: vel etiam reddituum suoz. **Non** em̄ phibetur p̄latis quo minus possint de fructibz & p̄ceptis redditibz aliqua erogare.

Sexto. quid de his qui donant in honestis mulieribus: vel nimis et ioculationibus p̄pter peccata que p̄mittunt: vel propter fauorez seculi. **Rñ.** fm **Hosti.** q̄ peccant mortaliter. lxxvij. di. donare. et tenentur restituere ecclesie si p̄rium habent. **De** his autē qui talia acceperunt non est dabitū q̄ tenentur ad restōnem. xiiij. q̄. vj. si res. **Secus** si causa elemosyne & sustentationis.

Septimo. cui fiet restitutio de p̄dictis. **Rñ.** fm **Ho.** q̄ nō illi dant: s̄ successori suo q̄ hoc in vtilitate ecclie expēdat. **Et** si forte nō curaret dare successori: vel tantū expectare paup̄ibz loci illi erogabit. **Et** fm gl. Ray. hoc meli⁹: cū paupes indigēt vel ecclia sat̄ abundat. **Itē** fm **Donal.** restitutē tenent p̄lati dātes de bonis ecclie p̄ sanguineis potētibz. nō p̄pter naturā sustentandā: vel aliā cāz bonestam: s̄ vt faciāt eos dinites notabilr̄ vltra statuz p̄ditōis gener̄ eoꝝ: vel penite. vt cū ep̄i vel clerici de vili genere nati p̄ sanguineas suas maritat̄ baronibz & siliis. **Et** iō tenent: q̄ p̄tractāt rē alienam inuito dño. **Bona.** n. eccliaz: pauperū sunt fm **Aug.** & **Hiero.** **Vide** autē terribile dcm̄ **Archi.** p̄ **Dz.** in. c. nō liceat. xij. q. ij. papā peccare mortalr̄ si bona ecclie alienat sine cā rōnabilr̄ honesta: vt q̄ p̄sumit i turpes vltus. & dat p̄ sanguineis vt eos diuites faciat p̄ alijs: vt p̄struat sibi palatia. **Et** si p̄-

pa in hoc excederet notorie et eēt incorrigibilis; cū nō posset ex hoc ecclesia nō scandalizari: potētq; de hoc accusari in p̄silio p̄ glo. singularē. in. c. si papa. xl. di. In dubio tñ p̄sumendū est q; faciat ex cā rōnabili. Idem panor. in. c. p̄stitutus. de reli. do.

¶ Octavo quero. an p̄dicti teneant hāc restōnem facere de bonis p̄donalib; An vō sufficiat q; satisfacciant de fructib; p̄cipiendis. Rñ. q; euz q̄cqd̄ sup̄est eoz v̄sib; de puentib; debeat paupib; nō sufficit facere restōnem de talib; fructib;: si hñt p̄monialia vel aliūde q; de ecclesia q̄sita: nisi q̄tenus subtraherēt sibi de necessarijs: vel q̄n̄ expēdissent circa v̄silitatē ecclesie de bonis p̄donalib;: aut aliunde q; p̄ ecclesia q̄sitis. Item diuites et potētes sicut tenent q̄n̄ p̄ fraudes vel minas vel importunitatē nimia: vel al̄s recipiūt sine iusta cā. Sec? tñ si p̄pter necessitatē: vel hospitalitatē recipiūt. Sicut si sunt bñ meriti: vel honesti z sp̄iales viri: p̄sertiz q; iaz impenderūt ecclesie suū seruitiū vel defendunt eam p̄tra p̄dones: vel p̄stiterūt p̄ociuiuz in cā vel bñoi. Talib; eniz tenet ecclesia rependere vices. xij. q. ij. quicūq;. De materia clericorū. vide singularia s. Clericus. iij.

¶ Nono. quid de p̄latis ecclesiaz q; pcuratoz v̄l seruitiū aliqd̄ impendūt legato vel alij: z pl'a subdins extorquerēt q; soluat. Rñ. Donal. q; sic extorta restituere debēt: z tñdem paupib; erogare.

¶ Decimo. vtrū qui s̄litatione religionis aliqd̄ acquirit: sic facit hypocrita teneat ad restōnez. Rñ. Alex. de Alexā. q; sic: q; ille qui dat aliqd̄ hypocrite: quē extimat bonū z religiosuz nō dat p̄ se loq̄ndo: s; interpretariue viro religioso. vñ nō transferat dominū rei date hypocrite: p̄pter qd̄ tenetur ad restōnem. Non ob. q; ille cui p̄fert p̄benda ab ep̄o: qui creditur esse bonus: licet nō sit non tenet ad restitūtionem: q; respondet q; non est simile: q; licet ille qui p̄fert illi p̄bendam credat illum esse castum: tñ ille cui p̄fertur: fraudē nullam p̄mittit: p̄pter quam illi p̄fertur: q; nō s̄lat se castum talū: intentionē: vñ licet ingrediēs sit malus. v̄t puta. fornicator: licet tñ ē ingressus in p̄bendam. vñ nō tenet restituere. S; acquirens aliqd̄ per hypocrisim tenet. q; ingrediēs est viciosus z viciosus ingressus. q; fraude z dolo ingredit̄. S; si ingredere p̄ fornicatoz: sicut si ep̄s matrē vel soroz clericū cognosceret: z ob hoc ei daret: tenetur clericū resignare cognita veritate.

¶ Cui autēz debeāt restitūti habita ab hypocrita? Rñ. Inno. in. c. q; pleriq;. de imu. ec. q; forte non tenet restituere illi q; dedit: q; p̄secutus est mercedem suā. Et dicit ibi panor. q; hoc ē notabile dēn̄ Debet q; dari paupib;: nisi esset datus aliq; sp̄ali cā exp̄ressa. puta. in calicē: vel altare vel bñoi. Caueant q; sibi om̄s clerici. z laici religiosi et heremite. q; ostendūt bonā vitā vt recipiant el̄ynas.

¶ Undecimo. quid si diues mentiēdo se pauperem acquirat aliquid. an teneatur ad restitūtionem Rñ. idem Ale. q; tenet ad restōnem eius quod p̄sitationem acquisiuit: s; non tenet restituere ei a q; accepit. quia ille meritum zc. Sed tenet dare pau-

peribus: quibus ille dedisset. si nō erasset. si p̄slet illi qui sunt.

¶ Duodecimo. quid de mendicantib; validis q; fingūt se infirmos: z nō sunt. Et sicut dicit glo. in l. vnica. de mendi. vali. lib. xj. possunt fingere cum herbis z alijs medicamentis deformitates membrorum z egritudines corporoz. Rñ. Jo. de pla. q; inspicienda est p̄ditio eorum. vt si in eis fuerit corporum integritas: z annoz robustitas: eoz in heretia sine m̄lratōne puniāt. hoc modo. vt si fuerit serui subdant dominio accusatoz. Si vō liberiz efficiunt coloni ascripticij. Et hoc quando fingūt infirmitatem. An vō fingunt debilitatem: tunc si est forensis expellitur: z ad suas remittitur partes Si autem de v̄be. debet compelli ad opera. et artes. z exercitia publica operanda: vt. d. l. vnica.

¶ Tercidecimo. quid si meretrix dolo. fraude. vel p̄sualionib; inducit aliquē vt ei donet. An teneatur restituere in foro p̄scientie. Et cui? Rñ. panor. in. d. c. q; pleriq;. fm Inno. q; nō p̄pente repetitio q; hinc inde versat: turpitudine. vñ potior est p̄ditō possidentis. ff. de p̄di. ob turp. cām. l. vbi aut. In foro aut p̄niali est vtriq; p̄nā iniūgenda fm eum qd̄ est notabile. q; apte sentit q; talis non tenet ad restōnem in foro aie. Idē tenet Jo. an. vt ista nō teneat erogare paupib;. P̄dō. q; ius positiuuz est p̄ ea. Dicit enī q; meretrix turpiter facit: s; nō turpiter accipit: euz sit meretrix: vt. l. iij. ff. de p̄di. ob tur. cām. videt enī p̄currere equitas nālis. Si enī nō turpiter accipit: ex q; est meretrix: s; nō tenet restituere. Preterea fauet sibi ius naturale in retentione. p̄pter voluntatē dñi tradentis. Mā nil tam naturale q; vt acq̄sitiō fiat fm voluntatē dñi tēdem vt dictū est s. Idē tenet Ly. z dicit se r̄dissē: cui dam ep̄o q; meretrix de eo q; lucratur in meretricio pōt facere testis: z disponere. put vult nec ep̄s pōt illis taliter acq̄sitis apponere manū: etiā post mortē meretricis. Sec? dicit Ly. in ea q; nō est meretrix. Dicit enī q; h̄ dñum rez donataz transcat in illam mulierem: tñ fiscus tanq; ablatoz iniuste q̄siti: illud aufert p. l. j. ff. de iure fisci. Et dicit q; tales mulieres tenent in foro aie: hec turpiter acq̄sita restituere. Qd̄ placet panor. q; iste turpiter acceperunt: ex q; nō erant meretrices: in palā questū facientes. cessat enī dispositio. d. l. iij. z etiā equitas nālis. Et iō Ly. etiā dicit q; peccat ille q; meretricib; nō seruat fidē. p̄missam p̄ rōnez allegatam q; sic nō turpiter recipit: ita nec turpit stipulat̄ seu recipit p̄missionē. Et hanc opi. videt approbare Bar. in. d. l. iij. Concludit q; panor. q; meretrix turpiter nō recipit bona: vel p̄missionem. z q; de illis pōt ad libitū disponere licet p̄sultius agar dādo pauperib;: maxie de his q; p̄moderatā improbitatē lucrata est. Secus in alijs mulierib; nō meretricib;: quia iste turpiter recipiunt dona vel p̄missionem. vñ p̄missione nō p̄nt agere. z recepta tenentur restituere z fiscus pōt illa bona occupare Adde tñ predictis q; notat Tho. scōa scōe. q. lxxij. q; si meretrix aliqd̄ sup̄flue: vel fraude: v̄l dolo extorsisset tenetur eidē restituere. Et hoc v̄l equitas

Restitutio. xv.

quia quo ad hoc iniuste recipit. et sic retinere non potest. **Q**uod nota.

Quid autem de alijs mulieribus que non causa que stus: sed libidinis male operantur: et multa munera ob hoc recipiunt et dant. An huiusmodi male ablata hincinde debeant dari pauperibus. An possint restitui turpiter danti: Quidam dicunt quod ubi huiusmodi turpiter data ipso iure non applicantur fisco: nec privato: licet turpiter accipiens non cogatur restituere turpiter danti: tamen si vellet: posset restituere eidem danti. Nam nullo iure hoc prohibetur: et pene sunt restringende. Alijs videtur quod non turpiter danti: sed pauperibus talia eroganda sint: nisi ille turpiter dans esset pauper: et illi per se pro rem darent tanquam pauperi. Tamen tenendo opus. **Q**uod ubi restitutio non est scienda certe persona: sed pauperibus eroganda ista restitutio est de consilio: non de necessitate: preterquam in furto. rapina. usura. symonia et huiusmodi: tunc prima opus. tolerari posset. Et hoc facit ad multa.

Quid autem sit in debitum iure civili tamen: ut si legatum de quo potui detrabere falcidiam fin leges: illud integre solvi credens sufficere hereditatem ad omnia. An teneatur legatarius sibi restituere: Inno. in. c. quod plerique. de immu. ecc. tenet quod non: quia licet ius positivum disponat super huiusmodi falcidia: equitas tamen naturalis que oritur ex dispositione testatoris est pro legatario. Hosti. dicit hoc dictum Inno. procedere in herede que solvit pro iure ignorantia. Si ei erravit in facto: prope repetitio pro l. error. l. ad. l. fal. idem tenet Bar. in. d. l. error. et in aut. si cum testator. eo. ti. ubi dicit quod si heres solvit ignoranter ignorantia facti in nullo sibi preiudicat. quia etiam solvitur repetitio. d. l. error. Si vero solvit in debitum ignorantia iuris: nocet in eo quod solvit. d. An. dicit illam. l. procedere in foro contentioso: sed in foro anime loquitur Inno. Ipse tamen sic distinguit. quod aut testator verat in testamento falcidiam detrabi. et tunc legatarius tenet cum bona scientia illa bona: etiam si testator fuisset ignarus sui patri monij: licet aliud dicat lex fori contentioso. ut in dea aut. si cum testator. **Q**uod: quod habemus certum fundamentum. scilicet voluntatem defuncti: nec aliquid error cadere potest voluntate defuncti impleta. Si autem testator non vetuit: tunc si persona est ignara et grossa verisimiliter ignorans detractio falcidie: idem de cendum. scilicet legatarius iuste tenere in foro anime: quasi tunc sensus testatoris concurrat in solutione totius legati. Si autem testator erat persona instructa in iure: seu certificata de lege falcidie. tunc dicit se credere quod legatarius teneat restituere quod habuit contra legem falcidiam: siue errore facti: siue iuris heres solverit legatum integrum: quod cum possibile sit testatoris voluisse ut falcidia detrabatur: ex quo erat sciens et non prohibuit: solum est ut legatarius restituat: ut sic satis faciat voluntati defuncti. **Q**uod in dubijs tutior via est eligenda. Et panos. in. d. c. quod plerique. dicit. d. Antoni. hac. q. decidisse fin tacita voluntate defuncti: ex qua insurgit obligatio naturalis. sed lex positiva aliter disponat in foro contentioso. Et sic vult indistincte

ut illa equitas naturalis preerat in foro anime dispositioni iuris positivum. **Q**uod est notandum. Glo. tamen in. c. fi. de solu. videtur distinguere. quod aut fuit debitum naturale tamen si civiliter in debitum. Et tunc: aut errore iuris fuit facta solutio: et non prope repetitio. Aut errore facti: et potest repeti. Exemplum. heres volens retinere falcidiam solvit legata integra credens se tenere: certe non potest repetere: quod erravit in iure. Si autem credebatur hereditatem esse sufficientem: tunc repetitio: quod erravit in facto. ubi error iuris non excusat: ubi debitum naturale precessit. Secus in errore facti: probabilis. Aliud est in debitum tamen iure naturali: ut est illud quo per cyrographum quis obligatur spe future numerationis. qui tale in debitum solvit: repetitio. Aliud est in debitum naturaliter et civiliter. et taliter solvitur: cumque ignorantia: repetitur. ut. l. de pdi. inde. l. j. Si sciens se non debere: solvit: non repetitio: quia donare videtur. ff. de pdi. inde. l. j. **Q**uo tamen ad questionem nostram principale: opinio. d. Antoni. videtur tenenda: quia fundata super ratione naturali

Restitutio. xv. scilicet incertorum. **P**rimo queritur. Pone expoliati ingrater ac heredes eorum. talia sunt incerta et debent distribui in pias causas. An debeant distribui in loco: ubi rapina vel usura facta est. **N**o. dicit restitio fieri pauperibus illi loci: ubi pecunia fuit extorta: quod inter illos facti poterunt repiri heredes illos: vel is cui damnatum est. **F**ede. autem dicit quod hoc sit consilium: non tamen de necessitate est. ubi satis est quod restituatur pauperibus. **Q**uod placet panos. in. c. cum tu. de usur. Idem **Q**uod.

Secundo queritur. nunquid ista restitutio incertorum pertinet ad episcopum. an ad alios prelatos. **K. Be. in. c. religiosus. de testa. li. vi. q. i. an executores deputati pro testatore possint dispensare male ablata incerta: R. fm. Archi. q. sic: per tex. illi. imo plus quod testator hoc idem potuisset. pro hoc allat. c. cum tu. de usur. Et **Q**uod. dicit se non dubitare quod episcopi non habeant se de his intermittere: nisi in defectibus: vicis quoniam non est a testatore aliquis deputatus ad hoc. **I**dem **Lap. ab. q. dicit episcopum sibi posse reservare absolutioem peccati: non autem dispensationem incertorum. Idem Jo. cal. et Dominicus de scoto. in. ni. Jo. de lig. dicit quod episcopi. Archi. de iur. rigore est vera: si alia opus. **N**os. qui voluit quod talis distributio pertineret ad episcopum: servanda est de equitate. **Lap. ab. duos predictas opus. ad pcor. per hac via. quod quedam sunt male ablata incerta. in quibus transferuntur dominium in possessorem nec prope repetitio. ut. xiiij. q. v. non sane. Et tunc procedit opus. Archi. **Q**uedam sunt in quibus dominium non transferuntur: et prope repetitio. ut est de deci. ex transmissa. Et tunc habet locum opus. **N**o. **R**o. diversitas est. quod in primo casu: ille qui habet male ablata potest facere elemosinam: et habet ius dominium: licet illicite. Et ideo de suo potest elemosinam pro se vel pro alio facere: distribuendo presertim pauperibus. ut in. d. e. non sane. **I**n secundo vero casu: non potest inde elemosinam facere: nec habet ius dominium: vel si habet non habet profectum: quia prope repetitio: vel eorum hereditibus: quorum fuerunt male ablata. **S. Be. dicit quod ista distinctionem Lap. destruit text. in. c. licet dignus.********

de boni. S. eos. qui loquit in rapina: et sic in casu quo ppetit repetitio. Et tamen text. dicit qd distributio ibi facta pauperibus p eos qui extorserunt: eis nō pdest cuz extarent illi quibus debebat fieri restitutio. ergo si illi nō extarent videt velle tex. qd pro fuisset illis talis distributio. Unde credit **Be.** qd si in veritate appareret illū dispensasse sine fraude: qd valeret talis distributio. **Seco.** etiam in. iij. dis. xv. loquens de incertis dicit. nō inueni quis necessario sit determinatus mediator in istis incertis dispensandis pauperibus. Sibi tñ videt qd quis talia p seipm; p silio nihilominus boni viri pōt pauperibus erogare. Idem tenet **Ab.** Quidā tamē excipiunt alium casum vltra p̄dictum. viz in incertis publicorū vsurarioz. Item et tercio pōt excipi tercius casus. qñ executores: vel sacerdotes parochiales: aut religiosi male dispensarent talia incerta. qd vt dicitur est s. Religio primo. **Eps** bz iurisdictionem etiā in exemptos. vt dicit zab. in de. j. de testa. Et fm pau. eps pōt executorē ab officio remouere. ppter suspitōez: etiā fm zen. et **Land.** si exempti essent rōne delicti: etiā si testis esset factus in loco exempto: qñ ordinarius hoc casu pcedit vice pape. Et dicit zab. qd illa de. loquit de quacūq; vltima voluntate: etiā si esset donatio causa mortis. Quo tñ ad incerta manifestorū vsurarioz. an ppetat ep̄s illorum distributio. **Panoz.** in. c. cū sit. de iudeis dicit non modicū animaduertere qd nullus ter. facit mēdēz de ep̄o: nisi. d. c. cuz sit. Sz ille ter. si bñ pōderet nō dicit qd ep̄s debeat distribuere: s; fm puidentiā suam. Et ideo dicit qd dispensatio male ablatōz: pōt fieri p eum qui tenet restituere: vel p eum de quo sibi puidit. s; fm p silium et puidentiāz ep̄i. Et sic saluant omnes opi. hec panoz. **Nota** ergo panoz. in eo qd dicit qd nullus ter. facit mentionē de ep̄o: nisi. d. c. cuz sit. ergo sequitur qd p. c. qd. de vsur. li. vi. nō pōt pcludi qd distributio incertorū manifestorū vsurarioz p̄tineat ad ep̄m. **Sup** quo. c. quidam se fundare nitunt. Ad dictū tñ. c. cum sit. aliter r̄idet panoz. qd loquit de iudeo qui erat suspectus de restōne: maxime q̄ erat fīda inter pauperes xp̄ianos. Et **Jo.** cal. in quodā cōsilio. dicit exp̄sse qd ep̄s nō pōt p statuta synodalia sibi referuare dispensatōez incertorū. Idem **Vg.** et frater **Clar.** dicentes qd nō pōt ep̄s excōicare d̄tore sacerdotes: qui se intromittūt de dispensatōe incertorū. Idem **Archi.** f. qui addit qd caueat diligenter qui p alium restituit: et ita caute faciat: vt recipiat qui debet: et nō ille retineat sibi. qd p hoc nō esset liberatus. **Hoc** intellige d̄z sciuerit. **Als** iḡranta pbabilis bene illā excusaret.

Tercio quero. nunquid ep̄us possit talia male ablata dispensare in repatione ecclesie parochialis. **Se.** vbi s. dicit fm qd refert **Jo.** an. qd ista questio fuit disputata bononie p fratrem **Bētium** sancti **Martini** de senis. qui allegabat ad negatiuam: qd cum ista sint dispensanda in pauperes. vt d̄ vsur. cum tu. si alteri soluat: debitum nō remittit. de iurciuran. ea te. et qui tenet eroganda pauperibus retinet aliena. p. vij. di. sicut. Item qd nemini ē con-

sulendum cum alterius iactura: per regulam iur̄ locupletari. **Hec** p̄tertu pietatis: est impietas facienda. xxx. q. j. nōsse. vñd licet ecclesias reparare sit opus pietatis: nō tamen est cum iactura pauperū hoc exercendū. Item soli principi licet cum alteri iactura alteri p̄ferre. de reli. do. p̄stitutus. Item qd requiritur p̄sensus omnium illorum: quorū iuri detrahatur. de reg. iur. quod omnes. In cōtrarium quia ep̄scopo equalis cura iminet de tribus scilicet pauperibus. ecclesijs edificandis et reparandis. et de alendis ministris ecclesiaz. lxxij. di. c. j. xij. q. ij. aurum. Item quia expedit pauperibus: ecclesias reparari in quibus oblatōnes recipiūt ad pauperum alimoniam. xij. q. j. habebat. Item quia i eis pueniunt fideles. et inuitant ad pauperum subuentiones: et alia pia opera. et sic reparari illas pauperibus expedit. Et maxime: quia si ecclesie paupes sint in pauperum numero: cum ipsius ministris computabunt: maxime ne desit populo spirituale alimentū. s. verbum dei. viij. q. j. audacter. Et soluendo. q. tennit qd si ecclesia repatione vel augmento indiget. vt qd ad eam nō pōt puenire p̄plis ad diuina: nec facultates ipsius ecclesie ad repationem sufficiūt: ep̄s sine pauperū graui dāno: ad talem vsum illa licite poterit deputare. et als non poterit fm eū. viz qñ facultates ecclesie sufficiūt: vel reparatio nō ē necessaria: s; volūtaria: vel nimia fames que tūc iminet pauperibus. lxxvj. di. pasce. Et idē dicit **Jo.** an. se vidisse disputare p. d. **Recuperum** de sancto miniate.

Quarto quero. an isti executores deputati per testatorem ad distribuendum ista incerta: possint exequi p alium. **Rñ.** **Se.** qd nō: sed implere debēt p se. ad hoc. c. tua. extra de testa. **Ibi** p man? eozuz **Idem** **Ol.** Et intelligit hoc verū nisi certa erogatio certe rei: et certo loco fienda cōmissa esset. qd tūc forte posset alij p̄mitti. ad hoc de offi. dele. is cui. li. vi. **Idem** **Jo.** an.

Quinto quero. Pone testator dedit quatuor executores: vt om̄is vel maior pars ipsorum vnacuz **Jo.** qui erat de numero quatuor distribueret: postea mortui sunt duo sup̄stite **Jo.** et alio. An possint exequi: **Jo.** calltenet qd sic. p. d. c. religiosus. qd lz ad lram loquat in duobz: altero mortuo: vel absente: tñ idem videt si essent plures: et maior pars defece rit. quia tunc ad minorem spectat dispensatio per rationem dicti tex.

Sexto q̄ro. an mortuo executore succedat successor: vt qd forte executor erat p̄lat̄. **Rñ.** zab. i. de. j. d̄ testa. qd mortuo executore dato s̄b noie dignitatis succedit successor. Quō aut cognoscetur hoc: dicit **Matb.** qd si fuit deputatus executor anteq̄ eēt in dignitate. dicitur datus ratōne p̄sone: et nō transibit in successorē. Si aut post. Aut adiecit nomen appellatiuū tñ. aut p̄prium: et appellatiuum. **Primo** casu. presumitur ratōne officij. et succedit successor. **Secundo** casu. secus. **Do.** tamen **Job.** an. in. c. ij. de testa. in. vi. dicit. qd predicta distinctio p̄cedit in extraneo: sed in propinquo videtur qd licz nomen non fuerit exp̄sum: cum affectōne hoc fa-

etum fuerit: nō transibit ad successorem. vide de hac materia **Panoz.** in. c. qm̄. de offi. dele. Dicta tamen distinctio **Dat.** facit ad multa. Nam si dicitur in bulla apostolica. p̄posito. **S. martini.** absq; expressione nominis proprii: tūc transit in successorem. Si autem diceret. **De. p̄posito. S. mar.** tūc nō transit in successore.

Septimo quero. an executor possit aliquid erogare in spuris defuncti. **Respon. zab. fm. Dat.** q̄ non: quia nec p̄ se nec alio mediante capere potest. ff. de vul. 7 pu. si pater. Et hoc dicit **Datb.** verum: etiam si datum sit executori arbitrium disponendi. quia debet intelligi sibi datum prout a iure 7 nō p̄tra ius. **hec zab.** Hoc pōt intelligi de rigore iuris civilis. Secus tū de iure canonico. vt in. ca. cum h̄ret de eo qui du. in ma.

Octavo quero. an executor religiosus possit erogare aliquid suo p̄prio monasterio: vel sibi: vel cōsanguineo: Et videt q̄ sic: Nam fm̄ regulā charitatis. Primo nobis et nostris debemus subuenire. In cōtrariū videt. q̄ tal' erogatio videtur inspecta. **Pau.** distinguit. aut est solus. et nō pōt: vt sit differentia inter dantē 7 recipientē. de iure patris. per vias. nisi p̄iunctio esset euidentis ratio pietatis. Aut est cum alijs: 7 pōt. tū dicit **Pau.** q̄ monasterio etiaz dare pōt de his que potest suo arbitrio distribuere: etiam si sit solus: q̄ ibi euidentis distinctio p̄sonarum. de testi. in sup. Idem dic de p̄sanguineo: cessante fraude. Sibi autem nō pōt: nisi esset in summa necessitate. q̄ tūc etiaz liceret capere aliena.

Quid aut si testator voluit omnia distribuere voluntate: vel p̄silio religiosi? **Rñ. zab. fm. Pau.** q̄ p̄mo casu. est quasi executor. Et hoc idē dicitur qd̄ de executorē. Secdo casu. dic secus. nisi heres vel p̄missarius p̄siliū eius sequi teneatur: ex mandato testatoris. **hec zab.** Et sic p̄mo mō. frat̄ minor: nō pōt se impedire: cum nō possit eē executor. De ista materia vide s̄. **Religio p̄io. et. j. Testamentum** tercio.

Quero. an qd̄ dictum est de reddenda rōne p̄ executorē: locū habeat si testator hoc vetuit. **Rñ. Pau.** vt refert **zab. in. d. de. j. dicit.** q̄ si executor ex indebita administratōne delinquit: non valet remissio: q̄ nō est verisimile testatorē posuisse illam clausulam in elusionē sue voluntatis: 7 pontificalis officij: nec etiā posset testator officij ordinarij impedire hoc casu. vt. d. de. j. 7 c. nos quidem. co. ti. Alis si ex distributōne: vel retentōne nō p̄mittit delictum: nec offenditur testatoris voluntas: qui vtrunq; posuit in voluntate executoris: valet remissio. **hec zab.**

Restitutio. xvj. de mō restituendi. Sciendū p̄mo fm̄ **Archi. f. i. tractatu** restitutionū de mō restituendi talis sit distinctio: colligendo mentē doct. 7 aliq̄liter colligendo torā istā materiā. q̄ aut is qui h̄z restituere: vel pauperib; erogare. aut ē manifestus vsurarius: aut nō. Si manifestus. tūc p̄fessor nō pōt:

nec d̄z eū audire ad p̄fessionē: nec alia sacra trade renūci seruet forma q̄ habet. extra de vsur. c. q̄. li. vj. quā habes s̄. **Restitutio. it.** Credo tū q̄ i casu extreme necessitatis vbi. f. talia nō possent fvari: q̄ nec ordinarius: nec vicarius e? nec curatus possent h̄ri vel alij et vsuran? manifestus: esset in mortis articulo petens confessionē: parat? facere omnia ad q̄ tenet. cautōz facere 7 restituēdem: siue in mari sit talis: pōt audiri 7 absolui a quocūq; sacerdote: ex quo vere penitet. et sacerdos qui talem audit: licentia habita ab eoz: exponet postea p̄missi onem ep̄o. 7 ep̄s cogere pōt cum si supuixerit: vel heredes eius: mortuo eo: ad restituēdē. In secundo casu. f. qm̄ is qui habet restituere non ē manifestus vsurarius. subdistingue tripliciter. q̄ aut restō est fienda precise sup̄ certis: aut sup̄ incertis. aut super vtriq;. Si sup̄ certis vt cum sciunt p̄one: 7 reperunt quibus fienda ē restitutio. regulare ē vt fiat damnificatis: vel corū heredib; vel alijs ad q̄s denenire debent bona restituenda. q̄ si non reperirent: facta diligenti inquisitione ipsoz: debet ista res vel precium eius deponi apud aliquem locū religiosum. vt illis restituatur: si in futurū reperirentur. vel si creditor q̄ nō reperirent debet pauperibus erogari p̄ animab; ipsoz. Nec sufficit talia ablata certa dari pauperib; p̄ animab; illorum: q̄ nemo de suo cogitur facere donū. x. q. ij. p̄care. vñ talis qui aliena pauperib; dedisset ad huc tene ret ad restituēdē. p̄p̄is p̄sonis. ar. extra de homi. sicut. dignuz. Si tū illi ratificauerit post factum: q̄ rum res ē sufficeret p̄ regulā. rati. li. vj. Si iterum circa talem qui h̄z restituere certa fienda ē trimembus distinctio. q̄ aut pōt restituere certa integraliter: sine sui notabili incommoditate: 7 sine sine p̄ditōnis destructōne: 7 familie sue. Aut nihil. pōt restituere. Aut tercio. nō pōt restituere sine notabili incommoditate: 7 destructōne sue sube. P̄mo casū debet totū restituere: ex quo pōt: statim fm̄ **Ab.** Veruz q̄ modicū p̄nibilo reputat: si talis differret p̄ ebdomadā: vel quindenā vel bimōi restituere: nō intentione detinendi alienū: h̄ vt aptius negociū illud p̄ficeret: nō videt in hoc p̄tra iusticiāz agere seu peccare: nisi ille cui tenebat in illo intervallo in aliq̄ magna necessitate reperiret. Et si dicit se velle hoc facere. 7 i foro p̄scientie credatur cui libet non solū p̄ se: h̄ etiā p̄tra se cōfessor absolueret pōt absq; exactōne iuramenti: vel alteri cautōis: et eū admittere ad cōionez: nisi sit vehemens p̄sumptio in cōtrariū. f. q̄ nō restituet. puta. plures cōfessus ē sibi: vel alij p̄ponēs celerem restōnez: 7 nihil fecit. tūc eū non videt absolued? h̄ sibi dicat vt restituat prius: 7 postea absoluat et cōmunicet verum quia p̄sumptio p̄sumptione elidit. posset ita efficaciter p̄signa etiam exteriora apparere qd̄ dicit se facturū. q̄ merito posset sibi credi: nec ē admittēda ratio hec: si allegaret. q̄ recipit inde incommoditatē aliquā dūmō non nimis notabilē: 7 q̄si ānihilatōez sue sube. In secdo casu. qm̄ nihil pōt restituere: q̄ nihil h̄z. tūc nō debet denegari absolutio: nec cōsio: si p̄ponat restituere cū poterit. nec d̄z

Restitutio. xvj. de mō restituendi. Sciendū p̄mo fm̄ Archi. f. i. tractatu restitutionū de mō restituendi talis sit distinctio: colligendo mentē doct. 7 aliq̄liter colligendo torā istā materiā. q̄ aut is qui h̄z restituere: vel pauperib; erogare. aut ē manifestus vsurarius: aut nō. Si manifestus. tūc p̄fessor nō pōt: nec d̄z eū audire ad p̄fessionē: nec alia sacra trade renūci seruet forma q̄ habet. extra de vsur. c. q̄. li. vj. quā habes s̄. Restitutio. it. Credo tū q̄ i casu extreme necessitatis vbi. f. talia nō possent fvari: q̄ nec ordinarius: nec vicarius e? nec curatus possent h̄ri vel alij et vsuran? manifestus: esset in mortis articulo petens confessionē: parat? facere omnia ad q̄ tenet. cautōz facere 7 restituēdem: siue in mari sit talis: pōt audiri 7 absolui a quocūq; sacerdote: ex quo vere penitet. et sacerdos qui talem audit: licentia habita ab eoz: exponet postea p̄missi onem ep̄o. 7 ep̄s cogere pōt cum si supuixerit: vel heredes eius: mortuo eo: ad restituēdē. In secundo casu. f. qm̄ is qui habet restituere non ē manifestus vsurarius. subdistingue tripliciter. q̄ aut restō est fienda precise sup̄ certis: aut sup̄ incertis. aut super vtriq;. Si sup̄ certis vt cum sciunt p̄one: 7 reperunt quibus fienda ē restitutio. regulare ē vt fiat damnificatis: vel corū heredib; vel alijs ad q̄s denenire debent bona restituenda. q̄ si non reperirent: facta diligenti inquisitione ipsoz: debet ista res vel precium eius deponi apud aliquem locū religiosum. vt illis restituatur: si in futurū reperirentur. vel si creditor q̄ nō reperirent debet pauperibus erogari p̄ animab; ipsoz. Nec sufficit talia ablata certa dari pauperib; p̄ animab; illorum: q̄ nemo de suo cogitur facere donū. x. q. ij. p̄care. vñ talis qui aliena pauperib; dedisset ad huc tene ret ad restituēdē. p̄p̄is p̄sonis. ar. extra de homi. sicut. dignuz. Si tū illi ratificauerit post factum: q̄ rum res ē sufficeret p̄ regulā. rati. li. vj. Si iterum circa talem qui h̄z restituere certa fienda ē trimembus distinctio. q̄ aut pōt restituere certa integraliter: sine sui notabili incommoditate: 7 sine sine p̄ditōnis destructōne: 7 familie sue. Aut nihil. pōt restituere. Aut tercio. nō pōt restituere sine notabili incommoditate: 7 destructōne sue sube. P̄mo casū debet totū restituere: ex quo pōt: statim fm̄ Ab. Veruz q̄ modicū p̄nibilo reputat: si talis differret p̄ ebdomadā: vel quindenā vel bimōi restituere: nō intentione detinendi alienū: h̄ vt aptius negociū illud p̄ficeret: nō videt in hoc p̄tra iusticiāz agere seu peccare: nisi ille cui tenebat in illo intervallo in aliq̄ magna necessitate reperiret. Et si dicit se velle hoc facere. 7 i foro p̄scientie credatur cui libet non solū p̄ se: h̄ etiā p̄tra se cōfessor absolueret pōt absq; exactōne iuramenti: vel alteri cautōis: et eū admittere ad cōionez: nisi sit vehemens p̄sumptio in cōtrariū. f. q̄ nō restituet. puta. plures cōfessus ē sibi: vel alij p̄ponēs celerem restōnez: 7 nihil fecit. tūc eū non videt absolued? h̄ sibi dicat vt restituat prius: 7 postea absoluat et cōmunicet verum quia p̄sumptio p̄sumptione elidit. posset ita efficaciter p̄signa etiam exteriora apparere qd̄ dicit se facturū. q̄ merito posset sibi credi: nec ē admittēda ratio hec: si allegaret. q̄ recipit inde incommoditatē aliquā dūmō non nimis notabilē: 7 q̄si ānihilatōez sue sube. In secdo casu. qm̄ nihil pōt restituere: q̄ nihil h̄z. tūc nō debet denegari absolutio: nec cōsio: si p̄ponat restituere cū poterit. nec d̄z

propter debitum vrgens ex contractu incarcerari: si
sufficit qd cedat bonis: cum intentione satisfaciendi.
cum venerit ad pinguorem fortunam. vt in. c.
doardus. de solu. nisi extirparent ipsi: edito es
verisimiliter illum posse restituere p se: vel per ami-
cos: tunc: vel certo tempe. Sed. ppter debitum con-
tractum ex maleficio. puta. pmissit crimen: propter
quod incurrit penam. floren. pot vtiq; in carce-
rari: si non est soluendo. et pena pecuniaria pot in
corporalem pmutari. Ita tamen cessio fm docto.
non debet fieri cum aliquo cruciatu: nec pena ali-
qua: nec vituperio. vt. l. qui bo. ce. pos. l. si. in pi-
cipio. Et ideo valde reprehendende sunt consue-
tudines aliquarum ciuitatum et terrarum: quibus
pauperes bonis cedentes aliquem cruciatu: seu
vituperium patiunt. nam ista e quedam frustrato-
ria: et irrationabilis et inhumana sententia. vt dicit
August. viij. q. vj. si res. Et ideo nulla consuetudine vel
lege pot firmari. Nam lex dicit esse iusta et sancta. iij.
di. Et aut lex.

Sed queritur. nunquid cedenti tollentur om-
nia bona: Rñ. nec per cessionem: nec p quamcum-
q; aliam exactioem: debitor auferenda sunt vesti-
menta a dorso: seu a lecto: et quibus necessario vti-
tur ipse et familia sua. vt dicit. l. ro. xxij. Et si offici-
ales pstrarium fecerint graniter peccant: et tenentur
primo satisfacere. Et istud cessionis remediuz vi-
detur de melioribus: quod dari possit his qui sup-
moduz sunt obligati: sicut sunt tyranni. capitanei
stipendiarij. quia licite postea possunt retinere suf-
ficientia sibi et familie sue. licet essent in immensuz
obligati. sed exinde supra tenentur ad restitutionem
fm comodam facultatem. Et si quid e sunt credi-
tores certi: cessio debet fieri in manibus eorum. Als
cum restitutio sit scienda pauperibus: cessio potest fi-
eri in manibus epi. Et nota fm Ang. et Imol. in
l. miles. ff. de re iur. qd clericis: et aduocatis no est ne-
cessarium beneficium cessionis bonoz: cum habe-
ant beneficium dicta. l. miles. qd beneficium cessionis
est. vt no possit post cessionem incarcerari. itamē
non liberatur a debito: quia cum puenit ad pin-
guorem fortunam: tenetur satisfacere. l. j. et per to-
tum ti. l. qui bo. ce. pos. Qd intellige. nisi in qtu
facere possit. l. is qui bonis prio rñso. ff. de ces. bo.
Quod intelligit: deducto ne egeat. l. in p demnati-
one. ff. de re iur. Sed vide glo. singularē. in. c. iuz
tu. d. vsur. que dicit qd etiam si vsurarius cessit bo-
nis: tenetur ad restitutionem in integrum: nec habe-
bitur ratio ne egeat. Qd intelligit Panor. in foro
pniali. qd est valde notandum fm Panor. licet in
foro ptenioso debeat haberi ratio ne egeat p ces-
sionem bonoz. Et fm glo. ibi vsurarius tenet re-
stituere vsuras: etiam si post restitudoem in integrum
remaneat paup quia no dz viuere de alieno. Idez
tenet Alanus. et Do. di. qd in solidum pueniunt de-
bitores vsuraz: et no solu quantum facere pnt. Et
sic fm eos videt spale in vsurario. Multi tñ tenet
q tales tenent soluere quantum pnt. retenta sibi vi-
te comoda. Et hoc videt equi: licet de rigore iur
posset pcedere alia opinio. In nullo tñ casu tenet

debito: talis habitare in loco vbi capiatnr. Item
si talis debitor qui no est soluendo habeat exerciti-
um aliquod vel artem: dz fideliter laborare vt de
eo qd superlucrat ultra victum et vestitu suu com-
petentem et familie sue: satisfaciatur creditoribus suis:
vel mensatim: vel annuatim: fm q melius pote-
rit. Non tñ tenetur laborare ultra posse propter
hoc: nec sibi subtrahere suam necessitate vel fami-
lie sue. Item si talis spiritu ductus et no animo vi-
taudi labores seculi: et onera creditorum vellet reli-
gionem ingredi: libere posset fm Ray. Nec ad re-
quisitionem creditorum tenetur religiosi illi eijce-
re: si debita declarauit monasterio ante ei ingressum.
nec tenetur monasterium illis satisfacere: nisi
si debis que puenit ad ipsum monasterium. nec
tenetur facere artem in monasterio. nec dz dimit-
tere operas communes religionis: vt per aliqd tem-
pus satisfaciatur illis. In tercio casu scilicet cum non
potest restituere sine notabili incommoditate: et de-
structione sue conditionis: ita q quasi reduceret ad
nihilum: et multa pericula et disturbia ei sequerentur.
Hic est tota difficultas materie. vs scienduz.
q talis pot triplici modo sibi puidere. Primus e pe-
tendo remissionem talis debiti ab eo: cui dz p se vel
p interposita psona: et picipue qñ nec tñ: nec in fu-
turum sperat posse restituere: sine hñ modi notabili
incommoditate. Qui casus no videt habere locum
vbi is cui debet esset eque egens vt ipse vel magis
Sed vbi creditor sit abundans: vel ppeteter tras-
eat: nec multum indigeat eo qd sibi debetur. si debi-
tor petendo huiusmodi remissionem sine metu: si
ne fraude: sine coactione: sed libere et sponte a cre-
ditore faciendo se suum debitorem: et velle sibi ad
plenu restituere: quod debet in casu quo velit. ni-
hilominus rogat qd attenda incommoditate sua re-
mittat sibi totum vel partem. tunc dico fm doct.
q si remittat in totum vel in partem: valebit. Si-
gnanter autem dico sine metu. quia si peteret debi-
tor remissionem per talem modum locutionis: vel
per talem personam media: qd timeret creditor ali-
quod periculum vel damnum sibi puenturum si no fa-
ciat talem remissionem: et postea faciat ad id euitan-
dum: no valet remissio. Similiter si faciat cu fra-
de. puta. quia dicit nil posse: cum tamen possit sal-
tem partē. et si non in pecunia: vel dando ad intel-
ligendum q no sit multum qd debet. cum tamen sit:
et huiusmodi: non valet remissio. Debet enim cla-
re exprimere totam quantitatem debitam: et totum
posse suum sine diminutione. Item si fiat cu co-
actione: non solum absoluta: sed etiam conditionata.
puta. dicit p se vel p mediatorē q de. l. que debet
dabit. l. vel. lx. si vult remittere residuum: et non als.
Creditor quia pbare no pot debitum: vel no pot
obtinere iusticiam propter potentiam illius: ideo
remittit: quia quasi cogitur. Iudicat enim melius
sibi fore habere. l. qd nihil. vnde non valet talis re-
missio. Sed si cessantibus his: pure et simpliciter
petitur remissio: et libere: et sponte et gratuita volun-
tate fiat: valet. etiam si no heat pecunia patā restitu-
tioni in actu. vt quidā dicunt esse necessarium. Tñ

Archi. f. **L**at. et fere omnes doc. dicant qd hoc nō est necessarium; nec tenetur id quod sponte est sibi remissum in elemosinas erogare: verū tamen si ille qui petit remissionem; quō locutus fuerit libere scilicet qd paratus erat ad restitutionem; si id nō gerebat in animo; sed intendebat nil dare si repetisset. remissio facta in tali casu libero animo a creditore valet ad hoc debitorē. quia illi nō tenet amplius ad satisfaciendum; ex quo in omni casu creditor intendit remittere; siue possit; siue non. **E**t qd cumq; intentione petat faciendi; vel non faciendi. **N**on autem deobligatur debitor talis si creditor remisit; quia nil credebatur illum posse dare; cum tamen posset; vel alio modo deceptus; unde nō valet sibi quo ad deum talis remissio quia permanet in peccato unde penitere debet; et confiteri de tali sua fictione; et disponere qd si deberet iterum facere; pura intentione faceret; et restitueret si teneret; et remissionem habere non posset. **S**i autem dubitatur vtrum ille intenderit libere dimittere; ex qd cessauit omnis fraus. et dolus. vis et metus ex parte petentis remissionem; et non apparent circumstantie in contrarium; debet presumi qd libere remisit. ar. ad hoc. xxi. questione. v. humane. **S**i autem remissionem obtinere non potest libere et simpliciter. tunc recurrat talis ad secundam viam; scilicet petendo dilationem. **E**t hoc nisi infra tempus illius dilationis is cui satisfacere debet incurreret notabile damnum vel incommoditatem. **S**icut non debet quis cum alterius iactura locupletari; ita nec damnum euitare differendo restituere; quod alterius est. **E**t sicut dictum est de petendo remissionem; ita intelligitur de modo petendi dilationem. scz qd fiat libere; sine fraude; sine coactione; vel metu; alio non valeret. **S**ed is cessantibus; si petitam dilationem obtineat libere; licite potest ea vti. **S**i vō non libere obtineat dilationem; sed cū quadam modificatione et cautōe. puta. qd det sibi tantū in mense vel anno; tunc tenetur facere quod promittit; etiam si cum aliqua incommoditate. **E**t si damnum illatum per furtum; vel fraudes; vel aliū modum est occultum ei cui est factum; non tenet p. dere crimen suum nec in petendo dilationem; sicut nec in petendo remissionem; imo nec debet vbi timetur scandalum. **T**enetur tamen ita agere qd ille creditor nō amittat quod suū est; per casuz mortis inopinatum; vel alio. unde faciat aliquam scripturā autenticā p. talem modum; vt tempore suo restituatur quod debitū est. et deponat scripturā penes tales qd nō frustretur eius intentio. **P**etat ergo dilatores per se vel per aliū tacito nomine persone debitoris; et cum talibus circumstantijs qd non habeat illū suspectū. **E**t si aliam personam mediatrix ponit; ponat talem qd fideliter agat negotiū nō vtdo fraude; nec metu; vel coactione. s. libere vt deū est. **A**lio non sibi valeret remissio vel dilatio data; nec excusaret debitor ab obligatōe p. tracta quantumcūq; sibi imposuisset qd libere et simpliciter tē. talem remissionem vel dilationem peteret; et ille non seruasset sibi iniuncta. **E**t ideo certificet de facto; si

vacillat in aliquo. **P**osset tamen esse talis; et ita si dedignus mediator qd debitor audiens ab eo totum remissio; vel dilationem obtinuisse excusaretur ignorantia facti s. m. regulam iuris ignorantia et interim obligaretur mediator. **S**ed postea notificata sibi rei veritate; extunc tenebitur primus. **S**i vō est absens is cui tenetur; si credatur in breui reuersurus; potest expectari reuersio eius vt restituatur sibi quod suum est; vel petatur remissio. vel dilatio; si restitui non potest sine magno incommodo. **E**t si paratus est facere totum quod debet; potest et absolui et p. nunciari; nisi alio illuserit confessorum. **S**i vō nō expectatur cito reuersurus; mittat is qui debet; si modum habet. scilicet per fiduz nunciū. alio etiā teneretur illi restituere si illi creditor non assignaretur; vel scribat quid velit fieri de illa pecunia; vel de re sua agi; et sic faciat vt ille disponit. cauto tamen modo agendum est si pecunia debetur ex peccato. puta. furti vel fraudis. vt scilicet non manifestetur peccatum vel psona; sed sibi solum aliquem esse obligatum; et huiusmodi. et interim pecunia ponatur in eade sacra s. m. Jo. an. vel alio securo loco. **S**ed si pecunia debetur ex contractu licito. puta. mutuo. venditōe et huiusmodi; vel ex contractu illicito; s. quasi licito reputato per errorem; sicut sepius fit in dantibus mercatoribus pecuniā vel artificibus ad discretiores; tunc potest et debet aperte dici obligatio debiti p. tractis et p. quā viam. **S**ed si nō potest ille transmitti propter notabile incommoditatem; tunc scribat petendo dilationem; seu remissionem. et potius quis eligat primum qd s. m. nisi necessitas cogat; qd qd differtur nō auferitur. vt sic fiat restitutio. et sic expectando responsionem paratus facere qd dicit; poterit absolui et p. nunciari. **S**i autē nec dilationem; nec remissionem potest inuenire vllā; tunc faciat restitutionem vel cedat bonis creditoribus suis; etiam si deberet medicare. s. m. Ray. **N**ec enī habendus est respectus s. m. eum ne egeat. **D**i. dicit. qd potest tenere extreme vite necessitate. **D**urus est enī hic sermo. **E**t ideo Jo. de neap. in quolibet. distinguit. qd aut creditor est egēs eo qd iste detinet; aut est abundans; seu potest transire potest cum carentia illi qd sibi debetur. **I**n primo casu. h. locū dicit Ray. vt statim restitutio fiat; vel cedat bonis. etiam si incurrat maximam incommoditatem. **N**on enī licet de alieno vitare incommodū suum; cū incommodo illius cuius est res. **I**n secundo non tenetur ad statim; cum ipse debitor incurrat notabile detrimentum; et quasi sui status et conditōnis destructionem; et ex psequenti deueniat vsq; ad quasi extremā necessitatem; et multa pericula anime et corporis possint sibi p. nunciare; s. annuatim; vel mensatim restituere potest. put melius poterit; cauendo sibi a supfluis expensis p. se et familia et victu et vestitu et alijs; vt possit citius restituere. **M**ax nō lz tenere alienū p. tra voluntatez dñi; vt qd vniat cū honore et p. decetia sui stat? et dmittendo p. testm qd plene satisfiat creditoribus. **S**i autē vt deū est debitor restitūdo incurrit totā dāna et pericula; et creditor non vult facere remissionem

nec dilatione: nec est creditor indigens vt dictū est tunc debitor: nō tenet restituere totū sil. sed eo mō vt dictum est. Ratio est fm. d. Fo. qz voluntas creditoris in hoc irrōnabilis est. cū sine sua multa incommoditate nollit primum suū expectare ad satisfaciendum. cum fm deū ipsi indigēti deberet subuenire. put etiā dictū est fm Sco. s. Restitutio. j. Et fm eundē Sco. in. iij. sunt tres casus: in quibz nō tenet quis statim restituere qd debet. Primus est ex pte recipiētis: puta si quis in furia cōuersus petat gladium quē apud aliuz deposuerat. Scds qñ statim restituere alienum resultat in euidentis et notabile damnuū ppli. vtpote si debitor est notabilis psona: et rei publice multū necessaria. Creditor autē sine re illa pōt transire. que res oīno illi necessaria est ad talem rei publice statum cōseruandum. Tercius. qñ restituenti vel alicui ex suis statim restituendo imminet grauis infamia. aut scandaluz plurimorū vel paucorum: vt piculum mortis. In quibz casibz et silibus debet creditor magis velle pximū differēdo aliquātulū restituēdoz aliqd p̄dicto rñ incommodū euitare q̄ incomodū suū modicū v̄ nullū statim restituēdo sibi satisfieri. Et Sco. ad dicit qz hoc casu. debitor detinēs alienū inuito dño nō est detētor iniustus. qz ille volēdo statim sibi restitui. dum videlicet aliqd p̄dicto rñ imminet vult suum rehabere: cōtra rectaz intentionem facit. qd nequaquē licitum est. Non cor. Archi. floz. qui dicit. qz si quis habet aliquā artem. et cum instris artis i lūus lucrat vñ de sustentat se et familiā suā. q̄ instra si velle vendere: vt satisfaceret creditoribz suis. nō posset exercere illam artem vñ viuūt. vñ si aliqd ex residuo expensarum vite sue poterit forte satisfacere nō tenet vendere vt satisfaciatur vel restituatur. nisi posset et sine illis lucrari cum alijs: puta. operādo et hñōi. vñ si quis doctor iuris. qui cōter indiget libris: habet tñ libros et vestes competentes statui suo. sine quibus cōparere nō posset in statu condecenti. nec consulere: nō credo qz teneat vendere vt satisfaciatur. sed de lucro artis sue inde p̄cepto: paulatim restituere debet. Dece equitas et hec humanitas nō cum omnibz indifferentē exercenda est: ne pareat via furis. et detentionibz iniustis. et vsuris. Sed cum timoratis qui multū laborant et solliciti sunt p salute aie sue: forte nō esset iniustū. cum melius sit deo reddere rōnē de nimia misericordia: q̄ de nimia seueritate. xxvj. q. vij. alligant. Nec istud est p̄dicandum: ne pareat via rapinis. et detentione rei aliene. Idē qz dicendū est de artifice qui habet instra artis sue quibz se sustentat et familiā suā: et laborādo vltra sustentationē suam poterit paulatim satisfacere creditoribz: vt dictū est. Quo vō ad restitutionem incertorū scienda est triplex distinctio. qz aut habens incerta: pōt restituere: aut nullo modo pōt. Aut p̄: sed nō sine notabili incommoditate sui et familie. Primo casu. tenet oīa restituere q̄ citius. sicut et certa. Et dicunt incerta ea q̄ nō pōt quis retinere sibi. siue qz vel rapinam vel vsuram vel fraudem vel damnuū: vel rem alienam inuentam nō habitam p derelicto accepit. et psona cuius est res ignora: vel si scit. non inuenit. nec ip

se: nec eius heres. Similiter dici possunt incerta: q̄ quis recipit p vicium symonie in sacramentis. et alijs sp̄ialibus. Non dico de fructibus beneficij pceptis symoniace accepti. quia illa sunt certa. debent etiā ecclesie illius beneficij restitui: vel camere apostolice. etiam dicunt incerta vbi cūqz est turpitudō ex parte dantis et accipientis. qz si dyocesan⁹ vel quis alius ei qui habet restituere certa et incerta: et bene potest restituere dimittit simpliciter absqz causa rōnabili: vel componit cum eo: vt fieri solet cum vsurarijs sup incertis: puta. qz det sibi centum. cū tñ possit et alia restituere: vel tunc. vel in futurum sine hoc qz vadat mendicandō. et si ex incommoditate sui nō nimia: putō talem remissionē in foro dei nō valere. nec cōpositionem: et si valeat in foro ecclesie: vt. s. nō vexet. Nam ep̄i sunt positī dispensatores bonorū pauperum. nō dissipatores. Secus autē si fiat hoc ex cā rōnabili: puta. qz ille nō posset etiā ptem pauperibz erogare eius qd debet sine notabili detrimento sui et familie. tunc potest tanqz pauperi totū. vel ptem sibi remittere. ita tñ qz ille sit paratus totum qd debet erogare. ad qd tenet. In scdo casu. s. cum non statim pōt restituere incerta sine magno detrimento sui. faciat ptem. et de tpe in tps residuum. Et bonū est qz ep̄s vel cōfessor assignet sibi tps infra qd restituatur. et si reperit plures p̄terisse tps statutum sup hoc. cum tñ potuisset facere distributionē. nō de facili est absolūdus. nisi vel faciat prius distributionē quā dz: vel credat oīno facturū in breui. In dādo autē hñōi dilationem. debet attendi modus et cā illicite acceptionis rei aliene. vt quanto fuerit turpior et obnoxior restitutioni tanto tps breuiet. Maior etiā violentia est in furto et rapina. et fraude. et damno illato: q̄ in vsura. Et maior obligatio in vsura restituenda q̄ in pecunia symoniace accepta. vel p corruptionem iudicis. Et magis in p̄dictis casibus. q̄ acquisitis p ludum. Debet etiā attendi familie ei⁹ conditio. Luceat tñ summo cōfessor. si ipse se imipedit de hñōi distributionibz incertis. vt taliter se habeat qz euitet oēm notam cupiditatis. Item que pauperibz debent dari. non faciat ex eis paramenta fieri. calices vel edificia: nisi in magna necessitate. et moderatione. ad que audi sunt religiosi. et fame sue pvidebit. si aliqui sciant. vt testes hñōi erogationem. In tercio casu. si nihil pōt. sufficit qz pponat cum poterit erogare. Et si credit nō posse etiam in futurum. pōt sibi remitti tanqz pauperi. Quo vō ad tertium principale. s. restitutionē certorum et incertorum distinguendū est. qz aut vtraqz pōt restituere. aut neutra pōt. Aut vnuz potest restituere. et nō alterum. Primo casu. totum debet restituere. Scdo casu excusat ab vtraqz restitutione. Tercio casu. s. cum nō pōt vtrunqz restituere. sed alterum eorum. tūc restituatur potius certa q̄ incerta. Nam retinendo certa: iniuriam facit illis psonis quarum sunt illa bona. detinendo vō incerta nō facit iniuriam alicui. Et in hoc frequēter delinquant vsurarij. qui cum habeant restituere certa et incerta. prius se cōponunt cum ep̄is de incertis. et postmodum certa restituunt de tpe in tps. et dimis

Restitutio. xxj.

nute. nō querentes diligenter libros computorū:
nec querentes eos quibz sunt obligati. vt tenentur
In quolibet autem casu restitutionis fidei: queri
potest. vtrum sufficiat restituere illud tñ quod in
iuste accepit. aut etiam teneatur ad amplius. **A**d
quod respōdet. q̄ aut res iniuste accepta: puta per
rapinā: vsurā. ⁊ huiusmodi. est res ex se fructificās
siue immobilis: vt ager. ⁊ huiusmodi. **A**ut mobi-
lis: vt bos: equus: vestis. ⁊ huiusmodi. **A**ut est res
ex se nō fructificās: vt pecunia: frumentum: vinū.
et huiusmodi. **I**n primo casu. tenetur de rebus et
fructibus perceptis. ⁊ que potuissent percipi a do-
mino. deductz expēsis debite factis fm Ray. **N**ec
sufficit q̄ restituat rem ipsam iniuste acceptā si est
deteriorata. tenet etiā si perijt.

In autem morosus teneat de re perditā. si eodē
modo fuisset peritura apud eum cui debebat. **N**o
test dici q̄ licet in foro contentioso iste teneatur. ta-
men in foro anime debemus inspicere interesse ip-
sius creditoris. **E**t ideo si apud eum eodem modo
fuisset peritura. debitor in conscientia non teneat
Et hec theorica facit ad totam materiam restituti-
onum. **I**n secundo vō casu principali. scz quando
res non est fructificās est triplex opinio. **A**lij di-
cunt q̄ tenetur restituere pecuniam. ⁊ omnia iniu-
ste acquisita. **R**atio. quia ex radice infecta proue-
nerunt. **A**lij dicunt. q̄ debet partem retinere. par-
tem dare illi cuius est pecunia. partem pauperi bo.
Tercij dicunt: vt **A**bo. ⁊ **M**i. in. iij. q̄ tenetur tñ
restituere ipsam pecuniam. seu frumentum. ⁊ hu-
iusmodi. nisi creditor incurrisset damnum. **E**t tñc
ad arbitrium boni viri satisfaciat. **A**le. tñ lom. da-
rius declarat hoc interesse dicens q̄ damnum qd
accidit iniuriā passo dupliciter euenire potest. p
se ⁊ directe. scdo p accidens ⁊ indirecte. **P**rimo. cū
p se ⁊ directe datur ab vsurario iniuriā passo. tñc
vsurarius satisfacere obligat. verbi gratia. passus
est aliquis damnū. ppter pecuniā sibi p vsuram ab
latam. qz ex ea volebat emere sibi necessaria pro su-
stentatiōe nature. ⁊ soluere debita. ⁊ in expoliatiōe
talis pecunie incurrit damnū. qz necesse fuit sibi vē-
dere possessiones. vel accipere ab alio pecuniam sub
vsuris. vel qz domū suam. ppter hoc minus vendi-
dit. aut aliam conduxit ⁊ silia. tunc in tali casu hoc
damnū vsurarius restituere obligat. qz dat causā
efficacē. **S**ecdo modo dat vsurarius damnū iniuri-
am passo p accidens ⁊ indirecte. s. qz nō est cōsecu-
tus homo lucrum. qd ex pecunia intendebat: vel
consequi potuisset. **E**t tale damnū restituere nō te-
net. **E**t hec distinctio fieri pōt in omnibz habitis
p vsuram. siue sint res ex se fructificantes. siue nō:
et maxime apud illos qui tenent q̄ in vsura trans-
feratur dñium. **A**dde tñ pdictis qd notat. s. **B**er.
fm quosdam de fructibz restituendis et interesse.
vies q̄ talia respectu vsurariū nō hñt locū. **P**rimo.
rōne voluntarij. qz ⁊ si nō sit voluntariū simplr ⁊ sal-
tē voluntariū nuptū ⁊ pdicionatū ex parte mutu-
um accipientis. **P**ropterea ad nullum damnū in-
de sibi pueniens pter q̄ ad solam vsuram redder-
dam. fm eos: tenet. **S**ecdo. rōne dñij. **N**am vt di-
cunt dñium vsurariarum rerum vere vsurarij est

vnde non tenet ad idem numero satisfaciendum
sed ad equiualeus solum. **I**ur vero vel raptor. aut
mutui retento: ex quo transit tempus sibi conces-
sum. nō habet dñium in re quam debet ⁊ tenet in-
uito dño. **E**t ideo tenet ad interesse. quia dñm ve-
re damnificat in re sua. et in comoditatibus quas
ex re sua traxisset. **T**ercio. rōne consueti modi. scz
qui cōiter obseruat in vsurarum satisfactiōe. quia
nunq̄ vidimus vsurarios compulso ad restituē-
dum. nisi solum certum vsure. **B**er. **Q**uod
videtur valde notabile. q̄q̄ distinctio **A**le. lom. sit
valde rōnabilis. ⁊ vsurarios ad illam seruandam
inducendos. **S**i aut induci non possent. seruetur
ista vltima. **N**ota etiam singularē theoricā **B**er.
que facit ad totum istum titulum ⁊ ad alia. q̄ in fo-
ro penitentiali qñ restitutio non est faciendā certe
p sone. de consilio est. q̄ omnia illicite acquisita ero-
gentur in pios vsus. **D**e necessitate autem non est
nisi iudicialis cōdemnatio facta fuerit. vl nisi in q̄-
tum confessio videbit. **N**am in foro penitentiali
quis restituere pximo non tenet nisi in q̄tū ipsuz
damnificauerit. seu condemnatus fuerit. xij. q. ij.
fraternitas. **D**eo autem satisfacere debet. p turpi-
cā fm arbitrium cōfessoris. **Q**uidam tñ hoc dicit
limitant. ⁊ hñ. q̄ in foro pniali quis nō tenet resti-
tuere nisi qñ ius spālter hoc exprimeret: vt est in
furto. rapina. vsura. ⁊ symonia. ⁊ hñ. i.

Quo aut ordine soluendum sit creditoribz ex cō-
tractibus vel quasi: **R**ñ. s. **B**er. qui ponit casum
in terminis. **Q**uidam mercator ex diuersis causis
pluribus obligatus erat. sed cū talis fregerit ⁊ au-
fugerit veniunt deponentes qui apud euz aliqua
deposuerant. veniunt vendentes qui ei merces su-
as tradiderant. ⁊ hypothecarij. ⁊ vxores. ⁊ nurus
pro suis donibus. ⁊ simplices cyrographarij. ⁊ alij
simplices priuilegiarij qui omnes volunt sibi re-
stitui. **Q**uerit ergo quibus pximo satisfaciendum
sit: **R**ñ. fm **B**al. q̄ hoc ordine restituendum est:
Primo dñis rerum. verbi gratia. deponenti. si suū
extat depositum. **S**ecdo restituentur merces. si ex-
tant. ei qui illas p precio nondum habito sibi tra-
diderat. q̄ si tamen nūc plus valerent. id plus red-
datur ad comodum aliorum creditorum. ff. de ac.
emp. l. iulianus. §. offerri. q̄ si iam merces vendite
essent. atq̄ ex precio illarum alie empte. **I**ste nō re-
stituentur. quia non sunt p precio obligate. ff. de
in rem verso. l. quidam. **E**t ratio est. quia precium
ex illis pximis mercibus redactum. non erat obli-
gatum ei qui tradiderat. ergo nec merces ex eo em-
pte. **I**dem dic in pmutatione. quia vbi species est
in obligatione. nō succedit alia loco alterius. ff. de
ver. sig. l. labeo. **T**ercio. ceteris paribus pferetur
dos vxoris. que censetur habere hypothecā in bo-
nis mariti. **I**deo pferet nedum pretenditibus
psonalem obligationem. sed etiam pendentibus
tacitam hypothecā: vt. l. assiduis. **C**. qui po. in pi.
ba. **Q**uarto. post hypothecas veniunt deponentes
si nō extat eorum depositū. ff. depo. l. si hoiem. vbi
patet q̄ tali priuilegio nō gaudent qui sub noie de-
positi mutuāt ad vsuram. **H**ypotheca ideo potior
est. qz p̄tinet ad rem ipsam. ff. de pac. l. rescriptum.

Quinto. veniunt simplices privilegatarij. i. habētes privilegia psonalia. nō realia. Sexto. veniunt omnes cyrographarij. p rata nō attenta prioritate p̄ctū. q̄ licitū est debitorij. ppter cumulū creditorū facere cām p̄or creditorū deteriorē. nō tñ dñūm; nec hypothecā; nec privilegiū hñtū; vt. ff. de sepa. l. j. §. ex p̄rio. Sz no. fm Ray. q̄ heres añ oia p̄t deducere expēsas necessarias quas cā hereditatis fecit. siue p funere siue in r̄stō vel hñdō. Et breuiter si tota hereditas exhauriat debitorij. dz eē immunis a granamine sicut a lucro. L. de iure deli. l. scimus §. 2. si p̄faram. Predicta vera sunt de iure cōi. Tamen secus fm Archi. floz. vbi lex municipalis vel statutum ciuitatis aliter disponeret. Nam tunc ille est standum etiam in foro conscie. si non sit exp̄s contra ius diuinum. q̄d non defacili iudicandū est. nisi euidenter appareret contrariū. vnde in aliquibus ciuitatibus; vt florentie; fallēte aliquo mercatore p̄ iudicos institutos a comitate sup hñdō; vbi non sufficiunt bona debitoris fallentis ad plene restituendum omnibz; satisfit vniciq; p rata fm facultates bonorum illius. 7 nō plus vni q̄ alteri. nisi aliquibus privilegatis; vt mulieribus p̄ dotibus 7 hñdō. quibus plene satisfit ante quēq̄ illorum. Nota etiam p̄ declaratione n. restitutio num. q̄ quedam sunt actiones psonales; quedam reales; psonales dicunt que psonam tenēt obligatam ex contractu; vt in mutuo; locatione 7 hñdō; vel quasi contractu; vt negotiorum gestio. tutela 7 huiusmodi. Aut maleficio; vt furti; et huiusmodi vel q̄li maleficio; vt in indice male iudicante ex imperitia 7 p̄iciente de cenaculo q̄d nocuit; vt insti. de obli. Reales v̄o dicunt q̄ sequunt rē 7 nō psonā nec p eas dī psona obligata; vt rei v̄dicatio publica. 7 silēs. Nō etiā q̄ q̄s dī esse obligat ex p̄ctū q̄ consurgit ex voluntate 7 consensu partū; vt emptio. conductio; locatio; 7 similia. Et quasi contractu qui est obligatō qua quis alteri tenet ex officio vel facto aliquo licito; licet non interueniat exp̄ssa voluntas ambozum; vt tutela; cura; negotiorum gestio. Et maleficio dicit; vt rapina; furtum. 7 huiusmodi. vel ex quasi maleficio. quod dicit quādo nocumentum dat p̄ter propositum. vt de medico qui ex imperitia male curat vulnus. vel iudice qui ex imperitia rē. vel cum aliquis effundit ex fenestra rē. insti. de obliq. que ex quasi deli. na.

An autem prius debeant restitui habita ex vsura q̄ alia debita licito modo contracti; p̄nta. bone si mutui vel emptiois; vel alius alterius liciti contractus; R̄idet Archi. floz. q̄ non. Sed prius satisfaciendum est pro contractibus licite 7 voluntarie factis. Et est ratio; quia in restitutione debitorum non solum seruatur iusticia. sed etiam iniuria deo facta 7 proximo amouetur. Si ergo nō potest restituere vsuraz nisi subtrahatur ius alterius potunc excusatur a restitūde. Propterea hoc est magis violentum seu contra voluntatem eius cui debetur aliquid ratione liciti cōtractus. scz subtrahere suum creditum. q̄ fuerit recipere vsuram ab alio. propter hoc non videtur rationale; vt de in flo obsequio quod facit proximo in mutuādo. seu

expectando precū rei vendite reportet incomodū et damnum quod contingeret hoc seruando. Itē qui dedit vsuram iam recepit commodum magnū ex mutuo sibi facto. Et ideo debet sibi sufficere; vt vsurarius restituat sibi vsuraz cum potent de suo et non de alieno. Et hoc nisi iura municipalia aliter disponerent. quia in huiusmodi seruanda sūt. Sanctus autem Ber. tenet oppositum dicens. q̄ prius tenetur restituere que habuit per vsuram. q̄ que habuit per alios contractus voluntarie factos. Vdem Ale. lom. Et dicit q̄ hec voluntas vocatur conformata. Alia v̄o condicionata. Sed dicit p̄t q̄ licet in contractibus sit voluntas conformata q̄ ad contrahendum. non tñ quo ad retinendum id quod debet. Et prima opinio videt equior. Similiter si heres habens legatarios 7 creditores. 7 nō valens omnibz satisficere. tunc si debita sunt cōtracta p̄ eum qui fecit legata. debz satisficere prius creditoribus. siue sint ex cōtractu vel quasi. siue maleficio vel quasi. Si v̄o debita fuerunt contracta p̄ heredem. tunc prius satisficiat legatis. q̄ potiores hoc casu sunt legatarij q̄ creditores. de hoc etiā vide s̄. Mereditas.

¶ Quid cū debitori petēti dilatione. Alius creditor vult dare. Alius non; sed vult q̄ cedat bonis; Dic fm Bar. in l. cum solito. L. qui bo. ce. poss. p̄ l. illam. q̄ an def̄ dilatio; vel admittat cessio; statim maior parti creditorum; inspecto cumulo debiti; vel numero psonarū. q̄ si v̄riusq; est paritas. sententia benignior est sequenda. scz q̄ dilatio detur. P̄ire. tamen li. j. addit q̄ respectu illoz qui nolūt dare dilatōz tenet. statz satisficere vel cedere bonis maxime vbi lesi egent. 7 fame pereunt. Secus ergo dicendum est vbi lesi non essent in tanta necessitate.

¶ Querit etiam Barto. in. d. l. cum solito. vtrum debitor possit cedere bonis si vult. nō obstante q̄ creditores velint concedere dilationem quinque nalem. Azo in sum. vt recitat idem Barto. videtur tenere q̄ electio datur ipsi debitori si vult. aliter non.

¶ Sed an obligatus ex maleficio; vt ex furto vel rapina possit liberari cessione; R̄i. videtur q̄ nō de iure ciuili. Sed loco pecunie quam non potest soluere sustineat penam corporale; vt. l. si. ff. de in ius vo. Et hoc potest intelligi quādo agit de comodo reipublice. Secus autem si ageret de comodo psonae prauate. quia non debet homo frustra sentire in hominem p̄ penam corporalem. q̄ non potest soluere. Nam tunc sufficit q̄ liberet cessione. p̄ quo videtur tex. in. c. si res. xiiij. q. vj. et in. c. non satis. lxxvij. dist. 7 ibi Glo. dicit. q̄ hodie si aliquis conuenitur ex maleficio. 7 nō est soluendo puniri p̄t scz pena corporali. allegat. d. c. si res. 7. ff. d. pe. l. j. §. j. Et hoc casu nō est subueniendum ei. nec redimenda est pena eius. q̄ eius pena p̄cio redimi prohibetur. j. q. j. iubemus. Si autē conuenit ex contractu nō est cruciandus. sed sufficit q̄ cedat bonis. L. q̄ bo. ce. pos. l. j.

¶ Sed pone q̄ creditores nō sunt in arta necessitate. 7 is qui tenet restituere non potest induci ad pp ij

Sacerdos

restitutionē statim faciendā: nec creditores ad dilationē dandā: **Rñ.** Dir. vbi s. q. discretus sacerdos pōt consiliam suam firmare, ex eo q. intendat vtiliter gerere negociū creditoris, eo q. videt q. aliter nō pōt recuperare imppetuū vel nō ita cito rem suā, pōt si p. mittat bona fide satisficere infra certū diem cōcedere dilationē, et peccatorē absoluerē; vel aliam recipe pōt cautionē. Non tñ consulo vt accipiat iuramentū; vt sic creditor recuperet qd ei debet et peccator nō recedat a p. sbytero despatus.

¶ Querit vltimo Dir. Vtrum in aliquo casu possit dispensare ecclesia cum aliquo: vtpote p. succursu terre sancte vel hmoi q. nō restituat qd alteri restituerē tenet: **No.** dicit. q. in his in quibz est peccatum mortale fm pceptum diuini vt in furto vel rapina et hmoi: vt. xiiij. q. v. penale. nō pōt dispensare eps nec etiā papa vt dicit aliqui. quin p. niam agat et restitutio fiat. extra de vsur. cum tu. xiiij. q. v. si quid. z. c. multi. Et hoc dicit theo. In his vō in quibz est peccatum mortale fm posituū ius, et est cōiter epis et inferioribz pape interdicta dispensatio. vt in excoicatio: vel irregulari: qui recipit bñficiū. extra de de. ex. mi. postulat. nullus dispensare pōt. vel p. niam p. stare: nisi solus papa. vel is cui p. aliter cōmiserit. Si vō nō est interdicta dispensatio. tunc pōt eps dispensare: vt notat Archi. xiiij. q. v. nō sane. Qd intelligas verum de bonis ecclesiasticis. **Dec.** Dir. De hoc vide s. Papa.

¶ **Sacerdos.** Qualiter sacerdotes dicant ligare et soluere: **Rñ.** fm Ray. tribz modis. Pūmo ligant et soluit. i. oñ dunt aliquē ligatū vel solutū esse a deo. Nam et si quis apud deū solutus sit. tñ in facie ecclesie nō alis solutus habet: nisi p. iudiciū sacerdotis. de pe. di. j. quātumlibet. Scōdo ligant cum satisfactionē penitentibz imponūt. vel soluit cū de ea aliquid dimittunt. v. p. eam purgatos ad sacrorum cōionem admittūt. de pe. di. j. multiplex. Tercio p. executionē vel absolutionē. de qua dictum est laus s. in titulo Excoicationum.

¶ Vtrū quēcūq. sacerdos ligat vel soluit liget et soluat deus: **Rñ.** fm Ray. illa auctas. qd cūq. ligaueris et. nō simpliciter intelligēda est. sed tunc deum cum sacerdos iuste ligat vel soluit. Nam iudicium triplex est. Pūmū est dei quo. s. deus mundat aīam in contritione. Scōm est sacerdotis. qui auctate clauū ligat vel soluit. Tercū est curie celestis. s. approbantis. Itaq. q. qd cūq. ligaueris et. exponit. s. iuste: vel clauē non errante. erit ligatū et in celis. s. p. approbationē. xj. q. iij. tunc vera.

¶ Vtrum sit melior missa boni sacerdotis q. mali: **Rñ.** loqui possumus dupliciter de missa. Aut q. tum ad id qd est essentialē in ea. s. corpus xpi. Et sic a quocūq. dicat equaliter bona est. Vel q. tum ad id qd est annexum sacro. et quasi scōario. Et sic missa boni sacerdotis melior est. q. nō solum habz efficacitā ex opato. sed etiā ex denotione celebrantis. Et ideo ceteris paribz: melius est audire missaz boni sacerdotis.

¶ Quō aut sacerdos habeat duplicem actū. Vnū

sup corpus xpi verum. Alium sup corpus xpi mysticum. Et quō dicti actus sint distincti. vt iterq. requirā ad confessiones audiendas vide supra. **Di.** do. iij.

¶ **Sacramentum.** Quid sit: **Rñ.** fm mgm s. niarum. Sacm est sacre rei signum. vel fm Aug. Sacm est inuisibilis gratie visibilis forma. Et de substantia cui iuslibet sacri noue legis necessaria sunt tria. s. materia elementuz. et forma. s. verbi et intentio. ministri copulans formā materie. j. q. j. detrahe.

¶ Quot sunt sacra necessitatis: **Rñ.** fm doc. v. s. baptismus. Confirmatio. Eucharistia. Penitētia et Extrema vinctio. Et dicunt esse necessitatis. q. sunt in pcepto. Et tenet quilibet ad ea suscipienda p. loco et tpe. Reliqua duo sacra sunt voluntatis. scz ordo et matrimoniu.

¶ Vtrū sacra possint iterari: **Rñ.** tria sunt sacra que nō possunt iterari. s. baptismus. ordo. et confirmatio. j. q. j. qd quidā. Nulli enī sacro fienda est iniuria. que dī fieri qñ iteratum iterat. q. si prima collatio nō valuerit. j. q. j. sacra. In collatione enī cuiuslibet p. dictorum trium impunitū character aīe. q. etiā post mortē non pōt ab eo separari. vnde si quis resuscitaret nō esset rebaptizandus: aut recōfirmāndus. aut recōordināndus. secus in alijs quatuor sacramentis.

¶ An vō resuscitatus recuperet uxorem vel bona vide s. Ecclesia. j. et Impedimētum. xiiij. Et adde fm Vg. q. resuscitatus contrahens denno cū alia nō esset bigamus: q. nō diuideret carnē suā. p. ter hoc in duas. De materia hmoi sacrorum vide singularia s. Confirmatio sacri. Quod autē istom sit manus: dī in his versibz. Maior in effectu: baptismus: corpus in esse. Coniugium ligno. maior cri sma ministro.

¶ **Sacrilegium.** Quid sit: **Rñ.** est sacre rei violatio vel usurpatio. Et dī quasi sacrum ledens.

¶ Quibz modis committit sacrilegium: **Rñ.** fm Ray. Committit qñq. rōne plone: vt cū quis verberat clericum: vel rapit monialē. Quāq. rōne loci: vt cum quis violat immunitatē ecclesie: vel cimiterij. Quāq. rōne rei: vt cum res sacra: vel sacro vsui deputata usurpat. Et hoc diuidit. s. auferendo sacrum de sacro: vel sacru de nō sacro. vel nō sacru de sacro. xvij. q. iij. quisquis.

¶ **Sagittarius.** Vtrū liceat vti arte sagittarioū vel balistarioū: **Rñ.** xpiani pnt hoc exercere officiu cōtra paganos et fidei p. cutores. et etiam cōtra xpianos ex pre iuste bellantiū et in bello iusto. q. in tali bello vt dicit Aug. xvij. q. ij. dñs. z. q. vij. vt pudē. vtrum apte quis pugnāt. aut ex insidijs: nihil ad iusticiā interest.

¶ Que aut sit pena exercitū artem mō phibito **Rñ.** pena eorum est q. sub anathemate phibetur extra co. c. vnico.